

μηνιαίο βήμα ανάλυσης, κριτικής και διαλόγου

ΕΞ ΥΠΑΡΧΗΣ

Μάρτιος 2002 ■ Τεύχος 32ο ■ Τιμή: £3.00

Αναζητούνται
κοστούμια και
υποψήφιοι

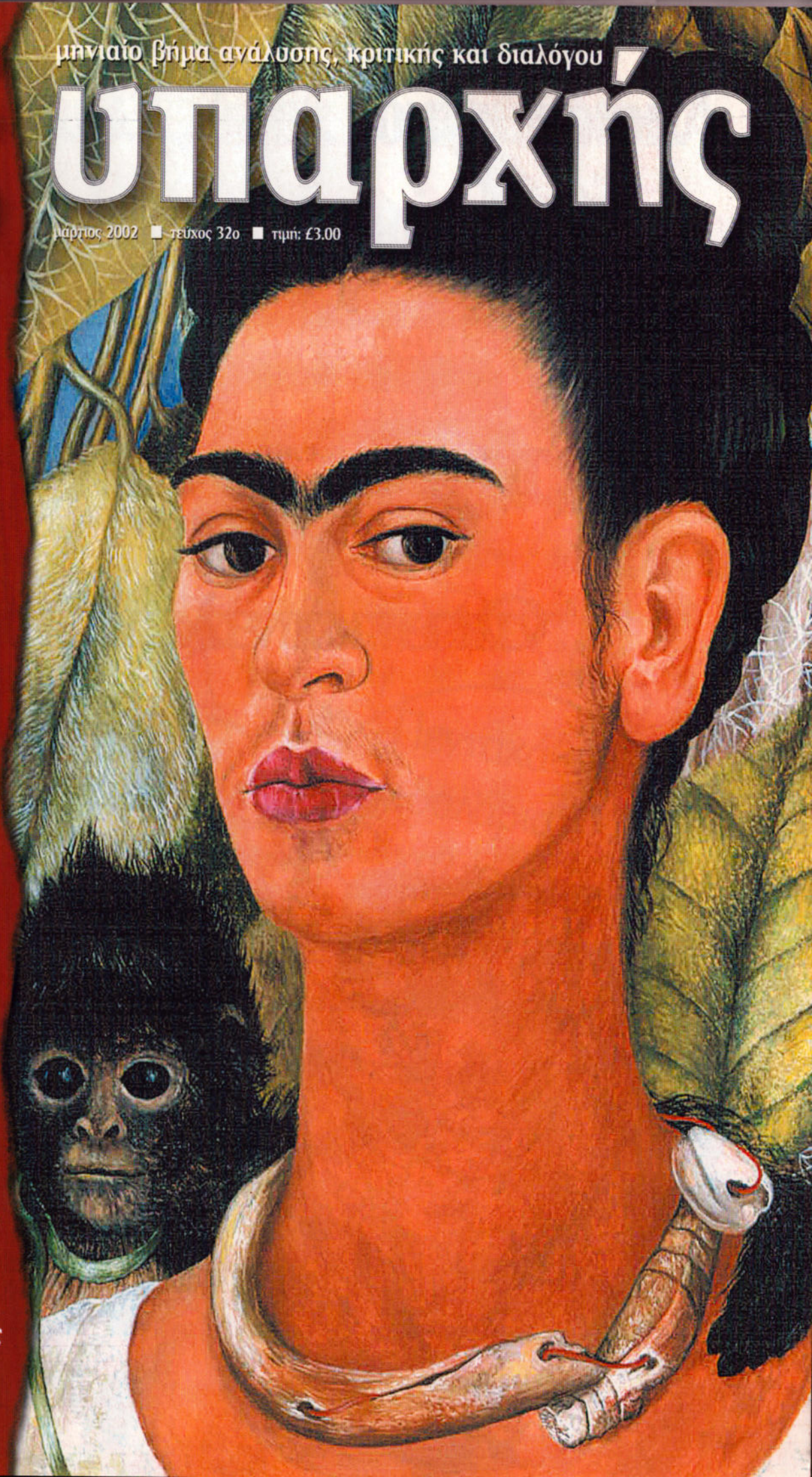
Στο Κυπριακό
ζητείται ελπίς

Ομάδα
του Όσλο

Η Αργεντινή
στις Φλόγες

2ο Παγκόσμιο
Κοινωνικό
Φόρουμ
στο Πόρτο Αλέγκρε

Η Κύπρος
και ο Συνταγματικός
Καβάφης

Αποκριάτικος χορός Εξ υπαρχής

στην ωραία Αγγλαντζιά

Ρεύμα
μούχτιν

Κόκκινος Συναγερμός
ΤΡΕΞΤΕ ΟΛΟΙ

Οι υποτελείς της μπα...νανίας ξεφραντώνουν...

Εκσυγχρονισμός
για κάθε χρήση

Οι θεσμοί στο
σφυρί και
μπόλικες
μπανάνες

Όλες οι αξίες
σε πλειστηριασμό

£15.00 Κύπρος φαΐ + ποτό + χορός + ελεύθερη σκανδαλογία και σκανδαλογαγνία

Γειτονια των ασμάτων
Παρασκευή 15 Μαρτίου
8.30 μ.μ.

Όλοι και όλες
σύσσωμες για τα
δίκαια του κυπριακού
Εξ υπαρχής

Την μπανάνα
ουκ ελάττω
παραδώσω

Πωλείται γη με
ξένα κοτσάνια
Ροζ βίζες για όλα
τα βίτσια

Πεντακάθαρα
δολάρια σε
καλές τιμές

Πίνακας ανακοινώσεων Εξ υπαρχής

- Μπορείτε να επικοινωνείτε με τον Κωστή Αχνιώτη στο τηλέφωνο 99-517413 μετά τις 2.00 το απόγευμα τις καθημερινές και όλες τις ώρες τα Σαββατοκύριακα.
- Το γραφείο του Εξ υπαρχής είναι ανοικτό από Δευτέρα ως Παρασκευή από τις 18.00 το απόγευμα μέχρι τις 19.00 ή και πιο αργά ανάλογα με τα κέφια μας.
- Όσοι θέλουν να γίνουν μέλη του περιοδικού, είτε για να το ενισχύσουν, είτε για να συμμετέχουν ενεργά στη ζωή του - όσο και όποτε θέλουν- μπορούν να το κάνουν καταβάλλοντας 100 λίρες το χρόνο. Είναι μια ιδέα του Σοφοκλή Σοφοκλέους, ο οποίος ηγείται της συγκεκριμένης προσπάθειας.
- Η μεγάλη μηνιαία συντακτική συνέλευση για το επόμενο τεύχος θα γίνει την Τρίτη 12 Φεβρουαρίου στις 19.00 το απόγευμα.
- Όσοι ενδιαφέρονται να συμμετέχουν σε μικρές ομάδες εργασίας για το περιοδικό, οικολογία, πολιτιστικά, έκδοσης κ.λπ. είναι ευπρόσδεκτοι.

Για να ενισχύσουμε οικονομικά το περιοδικό και για να ΔΙΑΣΚΕΔΑΣΟΥΜΕ οργανώνουμε το μεγαλύτερο πολιτικο-σατυρικό γεγονός της χρονιάς: τον αποκριατικό χορό του Εξ υπαρχής την Παρασκευή 15 Μαρτίου στις 8.30 το βράδυ στην Αγλαντζιά στο κέντρο Γειτονιά των Ασμάτων. Υπάρχουν εισιτήρια προς £15.00 στα γραφεία του περιοδικού καθώς και λαχεία. Αναμένουμε ότι οι φίλοι και οι φίλες του περιοδικού θα βοηθήσουν στην πώλησή τους.

Μέχρι τέλος Μαρτίου

1+1=3

Για κάθε δύο νέους συνδρομητές ή νέες συνδρομήτριες που εγγράφετε παίρνετε μια συνδρομή δωρεάν

Στην ανάπηρη Κυπριακή Πολιτεία η αναφορά στις επόμενες προεδρικές εκλογές αποκαλείται προεδρολογία κι' όχι ασφαλώς για να παραπέμπεται ο αναγνώστης σε κάποια προεδρική επιστήμη αλλά αντίθετα για να παραπέμπεται σε έννοιες όπως αυτές της αερολογίας, της σκανδαλογίας ή και ενίοτε της αστρολογίας. Όσοι μάλιστα από τους πολιτικούς επέλεξαν και τη σοβαροφάνεια ως στοιχείο του πολιτικού τους προφίλ δηλώνουν ότι η προεδρολογία είναι πρόωρη, ιδίως σε μια χώρα που αντιμετωπίζει εθνικό πρόβλημα.

Ερωτούμε λοιπόν τους σοφούς μας πολιτικούς σε ποια δημοκρατική χώρα δεν είναι γνωστό το πολιτικό πρόγραμμα το οποίο σύντομα θα κληθούν να υποστηρίξουν οι πολίτες ένα μόλις χρόνο πριν τις εκλογές και δεν είναι επίσης γνωστό ποιος άνδρας ή γυναίκα θα το εκπροσωπήσει.

Οι εκλογές είναι δημοκρατικές κατ' ουσία μόνο εάν οι πολίτες και τα κόμματα τους χρησιμοποιήσουν το εύρος της δημοκρατίας που τους παρέχεται από το Σύνταγμα. Δεν υπάρχει δημοκρατία αν δεν κατατίθενται πολιτικές προτάσεις, αν δεν γίνουν συζητήσεις για να γίνουν αυτές οι προτάσεις, αν δεν αναλυθούν αυτές οι προτάσεις στους πολίτες. Και βέβαια δεν υπάρχει δημοκρατία όταν οι πολιτικοί ηγέτες αντιμετωπίζουν τους ψηφοφόρους τους όπως οι ποιμένες το ποίμνιο τους. Όταν δηλαδή δεν τους κάνουν μέτοχους της πολιτικής διαδικασίας και τους θεωρούν υποτακτικούς της όποιας απόφασης τους.

Θα ανέμενε κανείς ότι τα κόμματα της Αριστεράς τουλάχιστον που χρειάζονται ζωντανούς πολίτες, κριτικούς δραστήριους, αγωνιστές, μεταρρυθμιστές ή επαναστάτες θα πρόκριναν και θα τροφοδοτούσαν την πολιτική και την πολιτική συζήτηση, ότι θα τη σέβονταν τουλάχιστο.

Στη χώρα μας καταντήσαμε τη δικτατορία αχρείαστη, αφού και μέσα στη δημοκρατία ως υπήκοοι δικτατορίας ζούμε.

Μπορείτε να επικοινωνείτε με τον Κωστή Λαλιώτη στο τηλέφωνο 99-517413 μετά τις 2.00 το απόγευμα τις καθημερινές και όλες τις ώρες το Σάββατο και αργία.

Το γραφείο του ΕΞ υπαρχής είναι ανοιχτό από Δευτέρα ως Πέμπτη από τις 9.00 π.μ. μέχρι τις 5.00 π.μ. και από Παρασκευή από τις 9.00 π.μ. μέχρι τις 5.00 π.μ.

... καταβάλλοντας 100 Ευρώ το τεύχος. Είναι μια ιδέα του Σοφοκλή Σοφοκλέους, ο οποίος ηγείται της συγκεκριμένης προσπάθειας.

Η μεγάλη μηνιαία ανταλλακτική έκδοση για το επόμενο τεύχος είναι...

• Αναζητούνται κοστούμια και υποψήφιοι

10

12

• Στο Κυπριακό ζητείται ελπίς

16

• Η Ομάδα του Όσλο

20

• Η Αργεντινή στις φλόγες

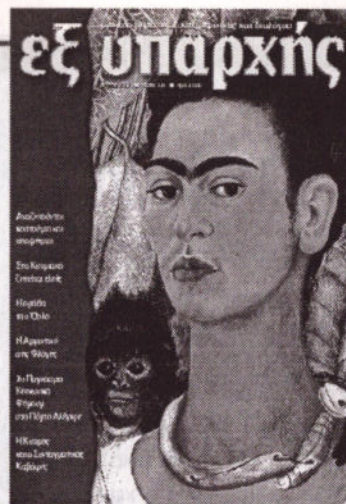
23

• 2ο Παγκόσμιο Κοινωνικό Φόρουμ στο Πόρτο Αλέγκρε

• Η Κύπρος και ο Συνταγματικός Καβάφης

41

Περιοδικό "εξ υπαρχής"
Μηνιαίο βήμα ανάλυσης κριτικής και διαλόγου

Μάρτιος 2002-Τεύχος 32ο

Διεύθυνση:
Αρχ. Μακαρίου Γ' 127,
Καϊμακλί, Λευκωσία 1021
Τηλ. 22346061 - 22346160

E-mail:
yparhis@spidernet.com.cy

Υπεύθυνος για τον Νόμο:
Δώρας Κακουλλής

Εκδίδεται από
την Επικοινωνία Πολιτών
Γέφυρα Λτδ

Για την σύνταξη
του τεύχους
εργάστηκαν οι:
Σοφοκλής Σοφοκλέους
Ανθούλλα Παπαδοπούλου
Ιωσήφ Παγιάτας
Λούης Ηγουμενίδης
Σταύρος Τομπάζος
Κωστής Αχνιώτης
Ζήνωνας Ποφαϊδής
Χριστίνα Καρατζιά

Για τα υπογραμμένα κείμενα
ευθύνονται οι συγγραφείς τους

Εκτύπωση:
Τυπογραφεία ΕΡΜΗΣ
τηλ. 22482361

- 6 ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΕΙΣ
- 8 Ένας άλλος κόσμος είναι εφικτός
- 10 Προεδρικές 2003: Το κοστούμι του υποψηφίου του Πέτρου Ζαρούνα
- 12 Μέσα σ' ένα κλίμα διάχυτης απογοήτευσης έληξε ο Α' γύρος των συνομιλιών Ζητείται ελπίς...
του Λούη Ηγουμενίδη
- 15 Αρκάς: Από το άλμπουμ "Μετά την καταστροφή"
- 16 Η Ομάδα του Όσλο: κάποιες σκέψεις...
του Ιωσήφ Παγιάτα
- 18 Ο «Κουμμουνισμός» παλιά, τώρα η «Διεθνής Τρομοκρατία» του Τ.Π.
- 20 Η Αργεντινή στις φλόγες
του Γιώργου Μπτραλιά
- 23 Πόρτο Αλέγκρε 2002: Πέρα από κάθε προσδοκία!...
του Γιώργου Μπτραλιά
- 28 Το τελικό ντοκουμέντο του 2ου Παγκόσμιου Κοινωνικού Φόρουμ του Πόρτο Αλέγκρε
- 31 Μαστογραφία: Σώζει πραγματικά ζωές
του Σοφοκλή Σοφοκλέους
- 36 Το "εξ υπαρχής" και το κίνημα ενάντια στην Παγκοσμιοποίηση
του Λάζαρου Χριστοφίδη
- 40 Αρκάς: Από το άλμπουμ "Μετά την καταστροφή"
- 41 ΕΝΤΟΣ ΤΩΝ ΤΕΙΧΩΝ
Μέσα από το βλέμμα του Ελλαδικού Μοντερνισμού:
Η Κύπρος και ο Συνταγματικός Καβάφης (Β' μέρος)
του Κωνσταντή Σιδώνη
- 56 Μ. Χατζηπαύλου-Τριγώρη, (1995)
Γυναίκες της Κύπρου: Είκοσι χρόνια μετά (1974-1994)
του Κωνσταντίνου Χατζησάββα
- 58 Μια δωδεκάμη Μάη στον κόσμο σ' έφερε
ποίημα του Λάζαρου Χριστοφίδη
- 60 ΘΚΙΑΝΕΜΑΤΑ 14
του Σάββα Μενοίκου
- 62 ΚΑΦΕΝΕΙΟ: Το γήρας ουκ έρχεται μόνον

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΑ (αντί σημειώματος)

Η κατάσταση ανυποληψίας στην οποία περιήλθε ο εκπαιδευτικός κόσμος και για την οποία κάναμε αναφορά σε προηγούμενο σημείωμα του περιοδικού, εκφράστηκε νομίζω με γλαφυρότητα τις μέρες που πέρασαν, και με αφορμή την απόφαση ενός καθηγητικού Συλλόγου. Από την όλη περιπέτεια, το διασυρμό και τη διαπόμπευση, αυτό που στο τέλος της ημέρας βγήκε ζημιωμένο, είναι όχι απλώς το δημόσιο σχολείο και οι λειτουργοί του, αλλά η ίδια η κοινωνία μας που εκτίθεται ανεπανόρθωτα προβάλλοντας το περιθρήνητο πρόσωπό της.

Και εξηγούμαι. Διασυρμό και διαπόμπευση υπέστησαν τόσο ο καθηγητικός αλλά και ο εκπαιδευτικός κόσμος στο σύνολό του, το ίδιο το Υπουργείο της Παιδείας και του Πολιτισμού, όσο και η μαθήτριά και η οικογένειά της, ανεξάρτητα από το βαθμό ευθύνης του καθενός τόσο για το ίδιο το γεγονός, όσο και για το ότι επέτρεψαν στα ΜΜΕ να προχωρήσουν σ' αυτό το διασυρμό, αυτά, τα ΜΜΕ χωρίς αιδώς αλλά με μόνο στόχο τη θεαματικότητα και το κέρδος, κι οι άλλοι χωρίς περίσκεψη. Σίγουρα τα όσα συμβαίνουν στο Δημόσιο Σχολείο δεν μπορούν ν' αποτελούν ζήτημα κλειστό κι απαραβίαστο, αλλά θα πρέπει να μπορούν να υπόκεινται σε έλεγχο και κριτική, αν δεχτούμε πως το εκπαιδευτικό έργο αποτελεί πράξη δημόσια κι ως τέτοια θα πρέπει να κρίνεται, και να κατακρίνεται αλλά και να επαινείται,

ανάλογα με την περίπτωση. Αυτή όμως η δημόσια ευθύνη και το βάρος που έχουν οι φορείς του έργου αυτού, οι εκπαιδευτικοί, όπως και το δικαίωμα του δημόσιου ελέγχου που ανήκει κατά κύριο λόγο στην Τέταρτη εξουσία, δεν μπορεί σε καμιά περίπτωση να μετατρέπεται σε εισβολή για έκθεση και κατάτμηση των απορρήτων και ιερών που άπτονται του ανθρώπινου προσώπου και των προσωπικών δεδομένων (κι αυτό αφορά τόσο την καθηγήτριά όσο και τη μαθήτριά). Κατά συνέπεια μια τέτοια δημοσιοποίηση απέχει πολύ από αυτό που ευαγγελίζεται, αφού τελικά αποτελεί, χωρίς υπερβολή, σύσταση έκτακτου δικαστηρίου με προγραμμαμένους τους εκπαιδευτικούς, που με την αποδοχή της συμμετοχής τους σε μια τέτοια ιεροσυλία και με την αδυναμία τους να διαφυλάξουν από το δημόσιο διασυρμό, όσα με πόνο και κατάθεση ψυχής καθημερινά υπερασπίζονται και προστατεύουν, πλην χωρίς τα φώτα της δημοσιότητας, με τη συμμετοχή τους λοιπόν, επέτρεψαν στα ΜΜΕ, στους γονείς και σ' άλλους «ειδικούς» επί παντός επιστητού, και «κατά τεκμήριον αντικειμενικούς», να τους περιφέρουν από κανάλι σε κανάλι, να τους εξυβρίζουν και προ πάντων να τους παρουσιάζουν ως τις μόνες «ψυχές μαραγκιασμένες από δημόσιες αμαρτίες» σ' αυτό τον τόπο. Εδώ θα έλεγε κι ο Σεφέρης επανέρχομαι στη σιωπή μου.

Χριστίνα Δ. Καρατζιά

Αντινομίες...

Από τα πανάρχαια χρόνια, η θρησκεία απασχόλησε τον άνθρωπο και φαίνεται πως στο προβλεπτό τουλάχιστον μέλλον, θα συνεχίσει να τον απασχολεί. Φαίνεται επίσης πως είναι ακόμα βαθιά ριζωμένη μέσα στον άνθρωπο. Υπάρχουν βέβαια σήμερα αρκετοί μη θεϊστές και πολύ περισσότεροι αγνωστικιστές. Όμως, παρά την πρόοδο της επιστήμης και την επαύξηση της γνώσης, στη μεγάλη τους πλειοψηφία εξακολουθούν οι άνθρωποι να θρησκοεύουν. Και είναι αυτό κατανοητό, αφού κατά μια παράδοση λογικά, η μη γνώση και το ανεξήγητο σπρώχνουν προς το θεϊσμό. Εκείνο που δεν είναι κατανοητό, ιδιαίτερα στην πρόσφατη περίπτωση της Κύπρου, είναι η ανοχή και κάποια προσκόλλησι ίσως, στους παπάδες. Παρά τα όσα συνέβησαν τα τελευταία χρόνια και εν τίνι μέτρω εξακολουθούν να συμβαίνουν, μεγάλο μέρος του λαού εξακολουθεί να προσδίδει τιμή και κάποια υπερβατικότητα στον κλήρο, που καθόλου δεν συνάδουν με την ενασχόλησή τους με τα χθόνια και τις μικρότητες και σκοπιμότητες που χαρακτηρίζουν τα τελευταία χρόνια τις ενέργειες του ανώτερου κλήρου στην Κύπρο. Δεν υπάρχει, βέβαια, αμφιβολία ότι η τεράστια περιουσία της Κυπριακής Εκκλησίας και το ασύδοτο της διαχείρισής της έχουν δημιουργήσει εξαρτήσεις. Κοντά σε αυτό θα μπορούσε να προσθέσει κανείς ότι για πολλούς τα όρια

ανάμεσα στη θρησκεία και την εκκλησία είναι δυσδιάκριτα. Δεν θα 'πρεπε ωστόσο λογικά, το οποιοδήποτε κύρος των αρχιερέων και αίσθηση υπερβατικότητας να συγκρούονται με την παυσαφάνεστατη διαπίστωση ότι σχεδόν όλα όσα συνέβησαν και συμβαίνουν ακόμα στην Κυπριακή Εκκλησία έχουν να κάνουν με το ποιος θα διαδεχθεί τον Αρχιεπίσκοπο, τον οποίο διαρκώς προδίδει η υγεία του; Ή το ποιος θα διαχειρίζεται κατά το δοκούν, τις τεράστιες περιουσίες κάποιων μητροπόλεων ή του Κύκκου; Πολύ φοβούμαι ότι το υψηλό εισόδημα των 18.000 δολαρίων κατά κεφαλήν και η επικείμενη ένταξη μας στην ΕΕ, δεν μπορούν να συσκοπίσουν τα ενυπάρχοντα στην ελληνοκυπριακή κοινωνία στοιχεία του επαρχιωτισμού και της υποανάπτυξης, που σηματοδοτεί ο ρόλος που η Εκκλησία εξακολουθεί ακόμα να διαδραματίζει στη χώρα μας. Απλή σύγκριση με τις χώρες της ΕΕ -όχι την Ελλάδα που δεν είναι σε καλύτερη μοίρα από μας- θα καταδείξει ότι στις περισσότερες από αυτές τις χώρες, σε αντίθεση με την Κύπρο, η Εκκλησία έχει βρει τις σωστές της διαστάσεις και κινείται ανάμεσα σε κείνες τις συντεταγμένες που προδιαγράφουν η ευνομούμενη πολιτεία και η σύγχρονη κοινωνία. Η κατάσταση σε μας θυμίζει Βυζάντιο και Οθωμανική Αυτοκρατορία...

Τ.Π.

Παράλειψη

Στη "Φοιτητική Εστία", ενόπτη που εγκαινιάσαμε στο περασμένο τεύχος και στην οποία αναμένουμε κείμενα από τους φοιτητές και τις φοιτήτριές μας ξεκάσαμε το όνομα του συγγραφέα. Σημειώστε επομένως ο συγγραφέας του κειμένου «Μαρία Δαμανάκη - το θηλυκό πρόσωπο της εξουσίας», είναι ο Κωνσταντίνος Χατζησάββας.

Ουράνιο δώρο

Επιτέλους, μετά από πολλά πήγαινε-έλα παραλάβαμε την επιδότηση των £700.00 από το Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού και το ευχαριστούμε. Αναφέρουμε όμως ότι αρκετοί από μας, μισθοσυντάχτη-οι όλοι μας, δίνουμε από τόσα ή περίπου τόσα, ο καθένας μας και βάζουμε επιπλέον την αναγκαία δουλειά για να το βγάλουμε. Θέλω να πω ότι είναι καιρός να αφήσουμε τους συμβολισμούς και να σπι-

ρίξουμε πραγματικά, τις ελεύθερες και δημιουργικές προσπάθειες. Και μια και μιλάμε για λεφτά, να αναφέρουμε ότι οι "μπακάληδες" του Δημαρχείου Λευκωσίας μας έστειλαν μια "τελευταία ειδοποίηση" για £117.00 επαγγελματικούς φόρους, σκύβαλα κ.λπ. Το βιολί τους αυτοί...

Πληροί όλες τις προϋποθέσεις...

Ενώ όλοι μιλούν χωρίς να μιλούν για τις προεδρικές εκλογές, δηλαδή αναφέρονται σ' αυτές χωρίς να αναφέρουν ονόματα, ο κύριος Πιττοκοπίτης, καθάρος σαν κρύσταλο όπως πάντα, ντόπρα και σταράτα, αποφεύγοντας τις καπνιές, δήλωσε ευθαρσώς ότι υποψήφιος της τριμερούς συνεργασίας πρέπει οπωσδήποτε να είναι ο Τάσος Παπαδόπουλος, πρόεδρος του κόμματός του. Προς στιγμή βέβαια ξαφνιάστηκα, και, επηρεασμένος από την πρόσφατη περιπέτεια του κυρίου Πιττοκοπίτη, σκέφτηκα μπας και εννοεί κάποιον άλλον. Όμως δεν μπορείς εύκολα να μπερδεύεις τους ανθρώπους όπως, ας πούμε, μπερδεύεις ένα κινητό τηλέφωνο με ένα πιστόλι. Σίγουρα λοιπόν ο κύριος Πιττοκοπίτης εννοούσε τον Τάσο Παπαδόπουλο.

Εκεί όμως που μπερδεύει εμένα ο κύριος Πιττοκοπίτης, ήταν όταν, συνεχίζοντας είπε ότι, όποιος διαφωνεί, να φύγει από το ΔΗΚΟ, παίρνοντας μαζί και το σακάκι του. Οφείλω να ομολογήσω πως δεν κατάλαβα γιατί τόνισε αυτό το τελευταίο. Στο κάτω-κάτω, ποιος πλιθιος θα ήθελε να φύγει από το ΔΗΚΟ, αφήνοντας μάλιστα εκεί το σακάκι του;

Από την απορία με έβγαλε ο κύριος Λιλλήκας, που δήλωσε ότι πρώτα πρέπει να ραφτεί το κοστούμι και μετά να βρεθεί ο υποψήφιος που θα ταιριάζει σ' αυτό. Αυτό φαίνεται να φοβόταν ο κύριος Πιττοκοπίτης! Να έφευγαν κάποιοι αφήνοντας πίσω τα σακάκια τους, να έφτανε στο ΔΗΚΟ το κοστούμι του υποψηφίου, να έμπαινε στην ντουλάπα μέχρι να το δοκιμάσει ο κύριος Παπαδόπου-

λος, να μπερδεύονταν με τα σακάκια, κι άντε να βρεις άκρη! Κάτι σαν το παραμύθι με τη Σταχτοπούτα δηλαδή, αλλά ενώ εκεί είχαμε ένα παπούτσι με πολλές κοπέλες, εδώ θα είχαμε πολλά σακάκια με έναν άντρα. Έτσι λοιπόν ο κύριος Πιττοκοπίτης διασφάλισε ότι ο κύριος Παπαδόπουλος θα δοκιμάσει το σωστό κοστούμι και μόνο αυτό, το οποίο και ελπίζει πως θα του έρχεται γάντι. Και γιατί να μην του ταιριάζει δηλαδή. Όλες τις άλλες προϋποθέσεις που θέτουν τα συνεργαζόμενα με το ΔΗΚΟ κόμματα της τριμερούς, ο κύριος Παπαδόπουλος τις πληροί και με το παραπάνω, στο κοστούμι θα κολλήσουμε; Και ανανεωτικός είναι, και εκσυγχρονιστής είναι, και οραματιστής είναι, και ευρωπαϊστής είναι, και επαναπροσεγγιστής είναι, και αγαπητός στους Τουρκοκύπριους είναι, και ό,τι θέλεις είναι. Κι αν υπάρχουν κάποιοι που αμφισβητούν τα πιο πάνω, δεν έχω ούτε το χώρο αλλά ούτε και τη διάθεση να τους πείσω για τα οφθαλμοφανή και τα αυταπόδεικτα. Για ένα μόνο δεν ήμουν σίγουρος, και αφορούσε και πάλι σε δήλωση του κυρίου Λιλλήκα. Ότι δηλαδή, στην αναζήτηση υποψηφίου, θα πρέπει να ξεφύγουμε από τους πολιτικούς της γενιάς του '60. Τι σημαίνει αυτό πάλι, αναρωτήθηκα. Μήπως αυτό αφορά και τον Τάσο Παπαδόπουλο; Ευτυχώς, κουβεντιάζοντας το μ' ένα φίλο, με έβγαλε από την αγωνία. Οχι, μου είπε, ο Τάσος Παπαδόπουλος δεν ανήκει στη γενιά του '60, αλλά στην προ του '60 γενιά πολιτικών...

ΧρΧρ

Ένας άλλος κόσμος είναι εφικτός

Απόδοση από τα γερμανικά
Κ.Θ. Καλφρόπουλος

Είχαμε πρόσφατα την ευκαιρία να δούμε την ταινία "Ένας άλλος κόσμος είναι εφικτός". Την προέβαλε στο οίκημά της η οργάνωση "Εργατική Δημοκρατία" η οποία είχε και την πρωτοβουλία να προσθέσει και τους ελληνικούς υπότιτλους.

Είναι μια πρωτότυπη, ποιητική, "χορευτική" θα λέγαμε και γεμάτη μουσική, πολύχρωμη ταινία ντοκιμαντέρ. Είναι ντοκιμαντέρ γιατί καλύπτει τις διαδηλώσεις της Γένοβας

αλλά πρόκειται επίσης για ταινία τέχνης και υψηλής τεχνικής. Είναι μια λιγύλογη ταινία στην οποία τα πολιτικά μηνύματα των διαδηλωτών δίνονται λιτά και περισσότερο με την εικόνα και τη μουσική παρά με τις αναλύσεις. Πρόκειται για ένα υπέροχο ραντεβού τέχνης και πολιτικής, το οποίο κατά πάσα πιθανότητα ανοίγει δρόμους. Οι δυο μικρές συνεντεύξεις μας δίνουν αρκετά στοιχεία για την ταινία και το νόημα της συγκεκριμένης πρωτοβουλίας.

Συνέντευξη με τον Φραντσέσκο Μασέλλι, «εμπνευστή» της πρωτοβουλίας του ντοκιμαντέρ για τις κινητοποιήσεις κατά του G8 στη Γένοβα

Πρόσφατα, είχαμε μια συνάντηση των ανθρώπων του ιταλικού κινηματογράφου, στην οποία πρωτοστατήσατε, όπου «ανακοινώθηκε» η αντίσταση κατά της πολιτιστικής πολιτικής του Μπερλουσκόνι...

Η λέξη «αντίσταση», ίσως, είναι λάθος, μπορεί να εκληφθεί και με παθητική έννοια. Έχουμε πολλές ιδέες. Η αντίσταση κατά του φασισμού και του εθνικοσοσιαλισμού είχε συνδεθεί επίσης, με ένα σχέδιο, μια πρόταση για έναν διαφορετικό κόσμο. Έτσι, εναντιωνόμαστε σε μηχανισμούς, που ενεργοποιούνται τώρα: είμαστε αντίθετοι, αλλά έχουμε και θετικές προτάσεις να υποβάλουμε.

- Εξυπηρετούν αυτοί οι μηχανισμοί μία «ομοιομορφία» στην ιταλική πολιτιστική σκηνή;

Ο κίνδυνος είναι υπαρκτός, αλλά δεν θάθελα να επιχειρηματολογήσω με μία «ξύλινη γλώσσα». Η τάση είναι, να αντικαθιστώνται οι ειδικοί και γνώστες από κυβερνητικούς κομματικούς χωρίς εμπειρία. Ο Πάολο Μπαράττα, επί παραδείγματι, διευθυντής μέχρι πρότινος της Μπιεννάλε της Βενετίας, παρουσίασε μία εξαιρετική δουλειά, συμβάλλοντας στην αναμόρφωση της Μπιεννάλε. Ο διάδοχός του, Φράνκο Μπαρναμπέ, δεν έχει καμία εμπειρία και, βέβαια, παρεμποδίζει μία τέτοια εξέλιξη και κάτι χειρότερο συμβαίνει με το «Πειραματικό Κέντρο» (Centro Sperimentale), την Εθνική Σχολή Κινηματογράφου, όπου στη θέση του Λίνο Μιτσιπέ, ενός αποδεδειγμένου γνώστη του κινηματογράφου, τοποθετήθηκε ένας κοινωνιολόγος. Η έλλειψη ικανοτήτων και γνώσεων οδηγεί σε καταστροφή ολόκληρους τομείς του πολιτισμού. Αυτό δεν μπορεί να το θέλει ούτε ο Μπερλουσκόνι.

- Η επίσημη αιτιολογία είναι, ότι αυτές οι επιλογές είναι μόνο αποτέλεσμα της τακτικής του spoil system, δηλ. της ανακατάταξης των δυνάμεων, του «ξαναμοιράσματος της τράπουλας», όταν μια νέα κυβέρνηση, αλλάζει τα πρόσωπα σε υψηλά πόστα. Σίγουρα, αυτό έχει την προέλευσή του και στο πλειοψηφικό σύστημα, που δίκασε την Ιταλία και για το οποίο προσωπικά έχω διαφωνήσει, αλλά αυτό το σύστημα δεν εξαναγκάζει κανένα να τους «αλλάξει» όλους. Είναι σαφώς υπερβολικό, να αντικαθιστά κάποιον με δεδομένο θετικό έργο, με κάποιο «κυβερνητικό» που έχει πλήρη άγνοια. Η δεξιά έχει ελάχιστους ειδικούς στο χώρο του κινηματογράφου: τον Τσεφινέλλι και τον Σκουιτέρι, αυτούς μόνον. Γι' αυτό θα 'πρεπε να δουν, πως ό,τι καταστρέφεται, αφορά και τους ίδιους. Είναι χαρακτηριστικά ιταλική αντίδραση, αντιφατική και τρόπον τινά, φυσιολογική. Εδώ, όμως, οδηγηθήκαμε σε ένα «εργαστήριο του μεγαλύτερου κακού».

- Πολλοί ιταλοί κινηματογραφικοί δημιουργοί, που αντίκεινται στην πολιτική Μπερλουσκόνι, συμμετείχαν σε ένα «συλλογικό φιλμ» για τη Σύσκεψη Κορυφής της Γένοβας. Τι σημαίνει για σας, το γεγονός ότι η ταινία θα παρουσιαστεί στο διεθνή τύπο;

Κατ' αρχάς, πρόκειται για μία αναγνώριση μιας μεγάλης συλλογικής προσπάθειας και όλων εκείνων που συνέβαλαν σε αυτή. Το ενδιαφέρον της ΑΤΤΑC, να ενισχύσει 1000 τοπικούς πολιτισμούς, έχει μεγάλη σημασία. Από τη μεριά μας, θα κάνουμε ό,τι είναι δυνατό, από αυτή τη θέση να διακηρύξουμε τη θετική αντίσταση εναντίον της προσπάθειας, αν φτωχύνει ο ιταλικός πολιτισμός.

Συνέντευξη με τον Μάουρο Μπεράρντι, παραγωγό της ταινίας «Ένας άλλος κόσμος είναι εφικτός»

Ποιος είχε την ιδέα για την ταινία; Ο Τσίττο Μασέλλι, που είχε ήδη την εμπειρία με ανάλογες συλλογικές προσπάθειες.

- Η ιδέα γι' αυτή την ταινία υπήρχε πριν από τις συγκρούσεις στη Γένοβα;

Ναι, πριν από τη διάσκεψη κορυφής της Γένοβας. Δεν γνωρίζαμε απολύτως τίποτα, για το τι επρόκειτο να συμβεί. Τα συνεργεία δημιουργήθηκαν δυο βδομάδες πριν.

- Ήταν δύσκολο να συγκεντρωθούν τόσο πολλοί δημιουργοί γι' αυτό το σχέδιο;

Το αντίθετο, έγιναν πολλοί και ορισμένοι έπρεπε να τους «αποκλείσουμε».

- Πρακτικά, πως οργανώθηκε το εγχείρημα; Πώς συγκεντρώσατε το υλικό σας;

Δημιουργήσαμε 25 μικρές ομάδες για τους 35 σκηνοθέτες, που αποτελούνταν από ένα σκηνοθέτη, έναν κάμεραμαν, και έναν «δρομέα», που γνώριζε την περιοχή. Οι περιοχές επελέγησαν με θεματικά κριτήρια κι ύστερα προχωρήσαμε στα γυρίσματα. Κάθε βράδυ παραλαμβάναμε το υλικό, το οποίο κατόπιν ταξινομούσαμε. Είχαμε ένα «στρατηγείο», όπου συγκεντρωνόμασταν και απ' όπου ξεκινούσαν τα συνεργεία. Συνολικά, έχουμε ένα υλικό από γυρίσματα 300 ωρών.

- Συχνά, έχει κανείς την εντύπωση, ότι δεν βρίσκεται κανείς στη Γένοβα, αλλά ότι όλα αυτά συμβαίνουν αλλού, ας πούμε στη Νότια Αμερική. Όλα είναι πολυ-πολιτισμικά...

Σίγουρα, αφού σε αυτές τις εκδηλώσεις κατά της παγκοσμιοποίησης συμμετέχουν άνθρωποι από όλον τον κόσμο κι αυτό δημιουργεί ένα ιδιαίτερο ερέθισμα. Το ίδιο συμβαίνει τώρα στο Πόρτο Αλλέγκρε. Όχι, ό,τι βλέπει κανείς στην ταινία, συνέβη στη Γένοβα. Από το υλικό δημιουργήσαμε δύο ταινίες: τη "Γένοβα για μας" (Genova per noi), ένα βίντεο-καταπέλτης, ένα κατηγορητήριο, με τις πιο σκληρές σκηνές και τις συγκρούσεις, και την ταινία "Ένας άλλος κόσμος είναι εφικτός" (Un altro mondo e possibile), που τονίζει περισσότερο το διεθνή χαρακτήρα των εκδηλώσεων.

- Αυτή η ταινία είναι περισσότερο μια ταινία υπέρ του

ΑΤΤΑC ή μάλλον κατά του Μπερλουσκόνι;

Είναι μια ταινία κατά της Σύσκεψης Κορυφής στη Γένοβα, κατά του G8. Όταν, όμως, διαβάζει κανείς εκείνοι που συμμετείχαν τότε, είναι οι ίδιοι που καλούν σε αντίσταση κατά της σημερινής ιταλικής πολιτιστικής πολιτικής, που θέλει να επιβάλλει περιορισμούς, θα μπορούσε κανείς να θεωρήσει, ότι αυτή η πολιτικοποίηση άρχισε με την ταινία αυτή.

Η ταινία, πάντως, αντιτίθεται σε κάτι που αφορά όλον τον κόσμο. Ο Επτόρε Σκόλα, αλλά και άλλοι δημιουργοί, δίνουν φυσικά, τις δικές τους μάχες, με το δικό τους τρόπο.

- Ποια είναι η κατάσταση για τους δημιουργούς του κινηματογράφου τώρα; Ήδη παύθηκε πρόωρα από τη θέση του διευθυντή της Εθνικής Σχολής Κινηματογράφου της Ιταλίας ο Λίνο Μιτσιπέ.

Η δεξιά αντικαθιστά αυτή την περίοδο τους υπεύθυνους του κινηματογράφου και της τηλεόρασης. Μόνο που, δυστυχώς, πρόσφατα κέρδισαν τις εκλογές. Διαμαρτυρόμαστε και κάνουμε ό,τι μπορούμε. Αν αυτό θα έχει αποτέλεσμα, δεν το γνωρίζουμε ακόμα.

- Η ιταλική πρεσβεία στο Βερολίνο δεν ήθελε να «στηρίξει επίσημα» αυτή την εκδήλωση. Εσείς, το καταλαβαίνετε αυτό;

Το κατανόω. Αν θυμάστε, ήμουν ο παραγωγός της ταινίας "Η υπόθεση Μόρο" (Il caso Moro), την οποία συμπεριέλαβε στο πρόγραμμα ο Μόριτς ντε Χάλντελν, παρά τη θέληση της ιταλικής κυβέρνησης. Οι μηχανισμοί μου είναι γνωστοί, δεν είναι η πρώτη φορά που συμβαίνει κάτι τέτοιο. Όμως, η ταινία είναι πολιτική, ακριβώς γιατί αντιτίθεται στους G8.

*Με τους Mauro Berardi και Francesco Maselli συνομιλήσε ο συνεργάτης της Freitag, Ulrich Mueller-Schoell. Οι συνεντεύξεις δημοσιεύτηκαν στο πρόσφατο φύλλο της εφημερίδας (Freitag, 7, 8.02.2002).

Εμείς πήραμε τα κείμενα από το «Εποχή».

Μέσα σ' ένα κλίμα διάχυτης απογοήτευσης, έληξε ο Α' γύρος των συνομιλιών

Ζητείται ελπίς...

Του Λούη Ηγουμενίδη

Έληξε τυπικά, την Τρίτη 19 του Φλεβάρη, ο πρώτος γύρος των άμεσων διαπραγματεύσεων των δύο κοινοτήτων, στις συνομιλίες που διεξάγονται εδώ στην Κύπρο υπό την αιγίδα του Γ.Γ. του ΟΗΕ και με την ενεργό παρουσία του ειδικού αντιπροσώπου του κ. Άλβαρο Ντε Σόττο. Σ' αυτό το γύρο οι δύο ηγέτες κατέθεσαν τις θέσεις και προτάσεις τους, χωρίς διαπραγμάτευση, επί όλων των πτυχών του κυπριακού προβλήματος και χωρίς να λαμβάνουν υπόψη τις βασικές ανησυχίες και τα όρια ασφαλείας, που έχουν δηλωθεί από την κάθε πλευρά. Έγινε δηλαδή μια εισαγωγή του θέματος και οι κ. κ. Κληρίδης και Ντενκτάς υπέβαλαν θέσεις που περιγράφουν την επιθυμητή, για τον καθένα και την κοινότητά του λύση, χωρίς να μετακινούνται προς την αντίθετη κατεύθυνση. Κάθε φορά όμως, που ο ένας εκ των δύο αντιδρούσε με απογοήτευση για τις μάξιμουμ θέσεις του άλλου, η αντίδραση ήταν καθουσαστική, με τη φράση «θα το συζητήσουμε το θέμα». Άλλωστε, το όλο κλίμα που επικράτησε δεν επέφερε σκεπτικισμό, ούτε στον κ. Ντε Σόττο, ούτε στους άλλους διεθνείς μεσολαβητές, οι οποίοι ενημερώνονταν ανελλιπώς για τις εξελίξεις στις συνομιλίες.

Έγινε φανερό, σύμφωνα με τις ενδείξεις που έχουμε και τα όσα διέρρευσαν, ότι σ' αυτή τη φάση κανένας δεν ήταν διατεθειμένος να κάνει οποιαδήποτε υποχώρηση σε κάποια πτυχή του προβλήματος,

αν δεν γνώριζε σε ποιες υποχωρήσεις θα μπορούσε να προβεί ο συνομιλητής του, σε κάποια άλλη πτυχή του προβλήματος. Π.χ. ο κ. Ντενκτάς εκδηλώθηκε ως τελείως αδιάλλακτος στο εδαφικό, το προσφυγικό και τις περιουσίες, γιατί δεν βρήκε καμιά ανταπόκριση στη διάθεση του προέδρου Κληρίδη, να προβεί σε κάποιες υποχωρήσεις στο συνταγματικό. Όσον αφορά στο συνταγματικό και την κατανομή των εξουσιών η τουρκοκυπριακή πλευρά, με τη στήριξη της Άγκυρας, φαίνεται να επιμένει στα δύο κράτη με μοναδικό σημείο υποχώρησης, κυρίως για λόγους ένταξης στην Ευρωπαϊκή Ένωση, την αναγνώριση της ανάγκης να υπάρξει μια ελάχιστη κεντρική εξουσία, κοινή, που να συνδέει τις αυτόνομες αυτές πολιτικές οντότητες, στις οποίες θα παραμείνει όλο το υπόλοιπο εξουσίας. Η δική μας πλευρά απορρίπτει ολοκληρωτικά αυτή την προσέγγιση, την οποία θεωρεί διχοτομική και οδηγούσα στη συνομοσπονδία και επιμένει στην ισχυρή κεντρική εξουσία, στη μια και μόνη κυριαρχία και στη μετεξέλιξη προς το νέο κράτος, από το υφιστάμενο της Κυπριακής Δημοκρατίας. Ακόμη αφήνει αδιευκρίνιστη και τη θέση «υποχώρησης» που έχει δεχθεί, για πολιτική ισοτιμία στα πλαίσια μιας διζωνικής-δικοινοτικής ομοσπονδίας, όπως την προνοούν οι σχετικές αποφάσεις του ΟΗΕ.

Στο εδαφικό ο κ. Ντενκτάς εμμέ-

νει στα τετελεσμένα της εισβολής και δεν δείχνει διάθεση υποχωρήσεων, εκτός βέβαια αν εξασφαλίσει σοβαρές υποχωρήσεις στο συνταγματικό. Η δική μας πλευρά απαιτεί, επί χάρτου, την απελευθέρωση αρκετού τμήματος των κατεχομένων, ικανού να απορροφήσει πάνω από τους μισούς πρόσφυγες, νοούμενου ότι θα αναγνωρίσουμε την πλειοψηφία πληθυσμού και περιουσίας, στην περιοχή που θα διοικεί.

Σ' αυτά τα πλαίσια ο κ. Ντενκτάς αρνήθηκε την ύπαρξη προσφυγικού προβλήματος με επίκληση των νέων πραγματικοτήτων και άφησε ανοικτό το θέμα της ανταλλαγής περιουσιών και των αποζημιώσεων. Περί Αμμοχώστου δεν έγινε, φαίνεται, σοβαρός λόγος, γιατί εξακολουθεί να είναι γερό χαρτί στα χέρια του κ. Ντενκτάς. Αυτός ήταν και ο λόγος που η τουρκοκυπριακή πλευρά απέφυγε να καταθέσει χάρτη, σύμφωνα με διαρρησάστες πληροφορίες μας. Λιγότερο ακανθώδες αποδείχθηκε το ζήτημα της ασφάλειας και των εγγυήσεων, παρόλο που δεν συζητήθηκε σε βάθος και εφ' όλων των πτυχών του. Ο συγκερασμός των διεθνών με τις εθνικές εγγυήσεις φαίνεται να είναι ο πιο αποδεκτός και η σπάθιμη στρατημάτων των δύο «μπτέρων πατρίδων» με ιδιαίτερη αναφορά στον αριθμό των στρατιωτών, αφέθηκε, όπως έγινε γνωστό, για ευθετότερο χρόνο.

Συζητήθηκαν και ορισμένα άλλα ζητήματα όχι ήσσονος σημασίας, όμως διαπιστώθηκε ότι το συνταγματικό (δηλαδή οι εξουσίες) και το εδαφικό, σε συνάρτηση προς το προσφυγικό και τις περιουσίες θα είναι τα βασικά ζητήματα που θα κρίνουν αν θα υπάρξει λύση ή όχι. Χαρακτηριστικά, πολλοί πολιτικοί παράγοντες, καταλήγουν στο συμπέρασμα ότι το θέμα των εξουσιών είναι το κλειδί και αν υπάρξει συμβιβασμός εκεί, τα άλλα θα ακολουθήσουν νομοτελειακά.

ΤΙ ΠΡΟΚΥΠΤΕΙ

Αυτό που προκύπτει επομένως, για όλους τους παράγοντες που εμπλέκονται στις συνομιλίες και που θα πρέπει να προετοιμάζονται τώρα για τον επόμενο γύρο, είναι να βρουν τα σημεία επαφής και τους κώδικες που θα συμβιβάζουν τα μέρη, κατά πρώτο λόγο στο συνταγματικό (και κυρίως την κατανομή των εξουσιών) και κατά δεύτερο λόγο στο εδαφικό με αιχμή τους πρόσφυγες και το ζήτημα των περιουσιών και την εφαρμογή των βασικών ελευθεριών και του ευρωπαϊκού κεκτημένου. Ιδιαίτερα οι διαμεσολαβητές που θα κληθούν, φαντάζομαι, τώρα να δραματίσουν ενεργό ρόλο, θα πρέπει να αξιοποιήσουν τον πα-

ράγοντα Ευρωπαϊκή Ένωση, που αφορά άμεσα και εμάς και τους Τουρκοκύπριους και την Τουρκία και την Ελλάδα, για να υποβάλουν προτάσεις που θα γεφυρώνουν, σχετικά, το χάσμα, μπροστά στον κίνδυνο να απωλεσθεί το χαρτί της Ενωμένης Ευρώπης. Ήδη οι Ευρωπαίοι καθιστούν σαφείς τις προθέσεις τους αλλά και οι Αμερικάνοι δεν αποσυνδέουν τη μεσολάβησή τους από την ευρωπαϊκή προοπτική των ενδιαφερομένων. Προσωπικά αποδίδω μεγάλη σημασία σ' αυτήν την παρέμβαση, γιατί αισθάνομαι πως δεν είναι δυνατόν, ούτε η Ε.Ε. ούτε οι ΗΠΑ να εγκαταλείψουν το παιχνίδι χωρίς αποτέλεσμα, δηλαδή χωρίς λύση, γιατί τα όσα θα επακολουθήσουν τους είναι ανεπιθύμητα.

ΑΙΣΙΟΔΟΞΙΑ Ή ΑΠΑΙΣΙΟΔΟΞΙΑ

Με αυτά τα δεδομένα θα πρέπει, άραγε, να είμαστε αισιόδοξοι ή απαισιόδοξοι; Μπορούμε να προσδοκούμε σε κατάληξη των συνομιλιών σε λύση, μέσα στα χρονικά πλαίσια που έχουν προσδιοριστεί, ή θα πρέπει από τώρα να σκεφτόμαστε πώς θα συγκροτηθούμε ως κράτος, ενόψει της ένταξής μας, έχοντας βέβαια ξεχάσει την κατεχόμενη πατρίδα; Ο κ. Κατσορίδης του ΑΚΕΛ, προχωρεί

ακόμα ένα βήμα προς την απαισιοδοξία. Μας προειδοποιεί ότι ενδέχεται και η ένταξή μας στην Ε.Ε. να αποβεί σε όνειρο θερινής νυκτός. Και δεν αντιλαμβάνομαι να εκφράζει μόνο ευσεβείς του πόθους.

Εγώ ανήκω στην άλλη σχολή και δεν με βρίσκει καθόλου σύμφωνο το κλίμα που καλλιεργούν οι πολιτικές μας ηγεσίες. Ούτε, ακόμα, και η τακτική της κυβέρνησης, που δηλώνει ότι δεν υπάρχει η μέση οδός της μέσης λύσης, με βρίσκει σύμφωνο. Πιστεύω ότι στο σημείο που βρισκόμαστε σήμερα μπορούμε να αγναντεύσουμε τη μέση λύση, χωρίς να χάνουμε τους βασικούς μας στόχους, αρκεί να υπάρξει η αναγκαία πολιτική βούληση, το θάρρος και η φαντασία, όπως λογικά διαμορφώνονται από τα αντικειμενικά δεδομένα, με κύριο παράγοντα το ευρωπαϊκό μέλλον της Κύπρου.

Μπορούμε, νομίζω, να είμαστε συγκρατημένα αισιόδοξοι για τους πιο κάτω λόγους:

Α) Ο διεθνής παράγοντας, ο ΟΗΕ με την ομόφωνη γνώμη των ΗΠΑ και της Ευρωπαϊκής Ένωσης, είναι αποφασισμένος να εξαντλήσει κάθε δυνατότητα που διαθέτει για να προωθήσει λύση που να ικανοποιεί στον ίδιο βαθμό και τις δύο πλευρές. Θα θέσουν, δηλαδή, και τις δύο πλευρές ενώπιον των ευθυνών τους και το τίμημα της άρνησής τους θα το καταβάλουν αμφοτέρω.

Β) Η Τουρκία, παρόλο που δεν

Η μέση λύση βρίσκεται στην αποδοχή της πλήρους πολιτικής ισότητας με την τουρκοκυπριακή κοινότητα, στην ίση κατανομή εξουσιών και στη διασφάλιση του μέλλοντος και των δύο κοινοτήτων.

υπάρχει καμιά ένδειξη ότι η στρατιωτική ηγεσία αποφάσισε να κάνει υποχωρήσεις στο Κυπριακό, εντούτοις πιέζεται και εσωτερικά και εξωτερικά να εγκαταλείψει την άκαμπτη στάση της. Η οικονομική κατάσταση της χώρας, ο νέος πολιτικός χάρτης που σχηματίζεται, η αναγκαιότητα να μείνει ανοιχτή η ευρωπαϊκή προοπτική της χώρας και οι πιέσεις των ΗΠΑ, συναποτελούν ενεργητικούς παράγοντες που δεν θα μπορέσει τελικά να αγνοήσει. Με τα κατάλληλα ανταλλάγματα ενδέχεται να υπάρξει η στροφή.

Γ) Οι Τουρκοκύπριοι την επόμενη μέρα της μη λύσης θα είναι ένα μόνημο καζάνι που θα βράζει. Ο κ. Ντενκτάς δεν αγνοεί αυτή την πραγματικότητα και όσο κι αν αρέσκει να παραμένει αδιάλλακτος έχει και εκείνος τα όριά του. Η παντοδυναμία του ήδη κλονίζεται ανεπανόρθωτα.

Δ) Ο τέταρτος παράγοντας που διανοίγει προοπτικές αισιοδοξίας, είναι η στροφή που παρατηρείται στη δική μας κοινή γνώμη. Παρόλο που η πολιτική ηγεσία εξακολουθεί να προσπαθεί να αποκοιμίσει την κοινή γνώμη με συνθήματα ανεδαφικά και υποσχέσεις φρούδες, ο λαός μας άρχισε να προσγειώνεται. Τώρα θέλει λύση και συνειδητοποιεί πλήρως ότι θα είναι λύση συμβιβασμού. Δεν δέχεται ότι δεν είναι δυνατόν να γυρίσουν όλοι οι πρόσφυ-

γες στα σπίτια και τις περιουσίες τους, τώρα συζητά την ισότιμη κατανομή εξουσίας με τους Τουρκοκύπριους. Τώρα ο λαός μας συνειδητοποιεί, όσο ποτέ άλλοτε, ότι η σιγουριά της ευρωπαϊκής μας προοπτικής άλλαξε τα δεδομένα υπέρ μας.

Ως εκ τούτου, εκείνο που όλοι οφείλουμε είναι να μην υπονεύσουμε την ενδεχόμενη προοπτική που διανοίγεται. Ούτε οι διαπραγματευτές, σ' αυτό το γύρο, πρέπει να μείνουν αμετακίνητοι στις αρχικές τους θέσεις, ούτε ο διεθνής παράγοντας θα μείνει ως παρατηρητής, αλλά κυρίως η κοινή γνώμη και οι πολιτικές ηγεσίες και στις δύο κοινότητες, οφείλουν να αναλάβουν τις ευθύνες τους.

Δεν είναι αδύνατο η προσέγγιση της μέσης λύσης, κυρίως στο συνταγματικό, αλλά και σε όλες τις άλλες πτυχές του Κυπριακού. Η μία κυριαρχία και η μία διεθνής προσωπικότητα παραμένουν εκ των ων ουκ άνευ για μας, όπως και η διατήρηση της ενότητας του κράτους και της κοινής πορείας του ως πλήρες μέλος της Ε.Ε. Η μέση λύση βρίσκεται στην αποδοχή της πλήρους πολιτικής ισότητας με την τουρκοκυπριακή κοινότητα, στην ίση κατανομή εξουσιών και στη διασφάλιση του μέλλοντος και των δύο κοινοτήτων, όποια κι αν θα είναι η προοπτική του νέου κράτους. Δεν νομίζω ότι δεν ανταμβάνεται ο κ. Ντενκτάς και η Τουρκία ότι δεν

υπάρχουν προοπτικές διάλυσης του συνταγματισμού, μέσα στα πλαίσια της Ενωμένης Ευρώπης. Όπως δεν νομίζω ότι δεν εκτιμά και η πλευρά μας ότι το νέο ευρωπαϊκό περιβάλλον που μας αναμένει, διαφοροποιεί τη σημασία της όποιας λύσης, και της πιο δυσάρεστης. Αν θα υπάρξει αυτή η προσέγγιση της μέσης οδού στο συνταγματικό, όλα τα άλλα θα ακολουθήσουν, μέσα στο ίδιο πνεύμα. Πιστεύω ότι δεν θα παραμείνει αδιάλλακτος στο εδαφικό ο κ. Ντενκτάς και ένα μεγάλο μέρος των προσφύγων μας θα επιστρέψει στα σπίτια και τις περιουσίες του, υπό ελληνοκυπριακή διοίκηση. Και οι περιουσίες θα βρεθεί ο τρόπος να αποδοθούν στους δικαιούχους τους και στις δύο κοινότητες.

Εκείνο που πρέπει να πρυτανεύσει στη σκέψη όλων μας είναι ότι μας συμφέρει η λύση και συνδέεται με την ύπαρξη και πρόοδο του συνόλου της Κύπρου και των κατοίκων της. Ο όποιος συμβιβασμός θα αποδειχθεί αναγκαίος, δεν είναι ικανός να εκτρέψει την πορεία μας προς τα εμπρός, διότι η Ευρώπη δεν θα αφήνει περιθώρια, στο μέλλον, για αποσκήψεις και συγκρούσεις. Οι συγκλίσεις και οι ταυτίσεις θα είναι η μεγάλη συνάντηση του ευρωπαϊκού κεκτημένου, που έτσι κι αλλιώς είναι και θα παραμείνει ο απαραίτητος θεσμός της Ενωμένης Ευρώπης.

Με τέτοιες σκέψεις και με την αναγκαία βούληση για υπερβάσεις, μπορεί το 2002 να διαγνώσει τις απαιτούμενες σκέψεις και τα αισθήματα απογοήτευσης που τόσο έντονα και απ' όλους, σχεδόν, εκδηλώνονται.

Η Ομάδα του Όσλο: κάποιες σκέψεις...

Του Ιωσήφ Παγιάτα

Οταν ένα έγγραφο βγαίνει στην επικαιρότητα και μάλιστα υπό τύπον αποκάλυψης, τέσσερα χρόνια μετά που οι ίδιοι οι συντάκτες του το δημοσιοποίησαν, λογικά θα πρέπει να γεννά κάποια ερωτήματα. Και μιλούμε εδώ για το τελικό έγγραφο της Ομάδας του Όσλο, που μαζί με την «Ομάδα του Χάρβαρντ» δέχθηκαν τον περασμένο μήνα τα πυρά μερίδας του τύπου αλλά και κάποιων άλλων, που ανεξάρτητα του τι διατείνονται, βλέπουν την επαναπροσέγγιση ως ανάθεμα.

Κατηγορήθηκαν καταρχάς οι δυο ομάδες για έλλειψη διαφάνειας. Αλλά πως μπορεί να ισχυριστεί κανείς κάτι τέτοιο, ειδικά για την Ομάδα του Όσλο, όταν το έγγραφο διανεμήθηκε στους δημοσιογράφους δυο φορές; Όταν για το έγγραφο έγιναν αναφορές σε δυο τουλάχιστον εφημερίδες; Όταν σε κάθε περίπτωση ύπαρξης διαφωνίας τα άτομα που διαφώνησαν για το συγκεκριμένο θέμα αναφέρονται ονομαστικά; Όταν το έγγραφο δόθηκε σε πολιτικούς μαζί και τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας; Πόσο ελλειπής ήταν λοιπόν αυτή η διαφάνεια; Αμφισβητήθηκε από μερικούς το δικαίωμα συζήτησης πτυχών του Κυπριακού από την Ομάδα, με το επιχείρημα ότι δεν ήταν εξουσιοδοτημένοι για κάτι τέτοιο. Ούτε η Ελληνοκυπριακή ούτε η Τουρκοκυπριακή πλευρά όταν συζητούσαν στο Όσλο είχαν την αίσθηση ότι διαπραγματεύονταν

για να λύσουν το Κυπριακό, ώστε να χρειάζεται η οποιαδήποτε εξουσιοδότηση. Απλά, χωρίς το βάρος της κοινοτικής εκπροσώπησης και τους κομματικούς περιορισμούς, σε ανθρώπινο επίπεδο και έχοντας κατά νου το συμφέρον της κοινής πατρίδας στις δοσμένες συνθήκες, θέλησαν να κάνουν μια άσκηση επί χάρτου περίπου, με αντικείμενο το Κυπριακό.

Υποστηρίχθηκε ότι δεν έχουν αυτές οι ομάδες, μαζί και εκείνη του Όσλο, το δικαίωμα να ασχολούνται με το Κυπριακό. Υποβάλλω ότι τα άρθρα 18 και 19 του Συντάγματος δεν επιτρέπουν καν να γίνονται τέτοιες σκέψεις... Αναφέρει το άρθρο 18: Έκαστος έχει το δικαίωμα ελευθερίας σκέψης, συνειδήσεως και θρησκείας. Αναφέρει ακόμα το άρθρο 19: 1. Έκαστος έχει το δικαίωμα ελευθερίας του λόγου και της καθ' οιονδήποτε τρόπον εκφράσεως. 2. Το δικαίωμα τούτο περιλαμβάνει την ελευθερία της γνώμης, της λήψεως και μεταδόσεως πληροφοριών και ιδεών άνευ επεμβάσεως οιασδήποτε δημόσιας αρχής και ανεξαρτήτως συνόρων. Δεν τίθεται επομένως θέμα περιορισμού.

Αλλά πέραν τούτου, η ενασχόληση με το Κυπριακό όχι μόνο είναι επιτρεπτή αλλά και υποχρέωση για τον ενεργό πολίτη. Δεν μπορεί η Κοινωνία των Πολιτών να δραματίζει παθητικό ρόλο σε μια κοινωνία. Ούτε είναι νοπή η άποψη που υποστηρίχθηκε από συ-

γκεκριμένο πολιτικό, ότι άπαξ και υπάρξουν εκλογές δικαίωμα συζήτησης του Κυπριακού έχουν μόνο οι εκλεγμένοι.

Προσωπικά από το '74 -δεν είχα συνειδητοποιήσει τι συνέβαινε προηγουμένως- δεν μπορώ καλώς ή κακώς να αποστασιοποιηθώ από το Κυπριακό και την ανάγκη λύσης του και να αρχίσω να συζητώ θέματα ad-abstractum. Για να ακριβολογήσω, απαγορεύω στον εαυτό μου τον οποιοδήποτε εφησυχασμό μέχρι να 'ρθει η ευλογημένη ώρα της λύσης του Κυπριακού.

Όσο για τον ισχυρισμό ότι μπορούν να συζητούν αυτές οι ομάδες άλλα θέματα αλλά όχι το Κυπριακό, έχω να παρατηρήσω ότι δεν θα ταξίδευα στο Όσλο για να συζητώ για τη μόρφωση των παιδιών μου, ούτε αν τα ρεπανάκια είναι φθηνότερα στα κατεχόμενα παρά από δω. Λογικά εκείνο που όλους μας «έκαιε» και εξακολουθεί να μας απασχολεί, είναι η λύση του Κυπριακού και η ανάγκη ενοποίησης της χώρας και ανασύστασης της Κυπριακής Κοινωνίας.

Υποστηρίχθηκε ακόμα ότι επισίμως θα μπορούσαμε να συζητούμε το Κυπριακό, παραμένοντας ωστόσο αυστηρώς μέσα στα πλαίσια των επίσημων θέσεων των δυο πλευρών. Σ' αυτό έχω να αντιπάλω ότι κάτι τέτοιο, όχι μόνο δεν θα είχε κανένα νόημα αφού θα επρόκειτο για σκέψη εκ των προτέρων καναλιασμένη, αλλά ακόμα θα

επρόκειτο για «κακέκτυπο» απόψεων που θα προέρχονταν από ερασιτέχνες παρά επαγγελματίες της πολιτικής. Έχω ακόμα να παρατηρήσω ότι η αυστηρή προσήλωσή στις «επίσημες θέσεις», λογικά θα επιβεβαίωνε το μέχρι σπληνική αδιέξοδο, που και στις συνομιλίες που γίνονται αρμοδίως και από τις δυο πλευρές, τότε μόνο θα σπάσει όταν θα υπάρξουν κάποιες «προχωρημένες» θέσεις. Και παρατηρώ εδώ ότι αυτό δε σημαίνει ότι «λέμε ότι θέλουμε» οι συνομιλούντες σε αυτές τις ομάδες. Έχουμε κι εμείς τους περιορισμούς μας και το αίσθημα ευθύνης, που και τα δυο ωστόσο έχουν ως πλαίσιο το τι είναι καλό και εφικτό για την Κύπρο, μια περίπτωση win-win κατά το δυνατόν...

Προσωπικά δεν είμαι θαυμαστής της αμερικανικής πολιτικής, ούτε απλώς επιφυλακτικός αλλά έντονα επικριτικός, κάτι που ξεκάθαρα βγαίνει από τις απαντήσεις μου είτε πρόκειται για ορθογραφικά στο Εξ Υπαρχής είτε αλλού. Αντίθετα, πιστεύω ότι για πολλά από τα δεινά του πλανήτη ευθύνεται αποκλειστικά η αμερικανική εξωτερική πολιτική και οι επιδιώξεις των ΗΠΑ για επικυριαρχία στον πλανήτη. Ούτε μου διαφεύγει ότι

κατά βάθος οι ΗΠΑ δεν επιδιώκουν λύση για μια πραγματικά ανεξάρτητη Κύπρο. Όμως, αυτές οι διαπιστώσεις δεν οδηγούν αφεύκτως στο συμπέρασμα ότι «συρόμεθα οι ομάδες στα καταχθόνια σχέδια των Αμερικανών». Ειδικά για το έγγραφο της Ομάδας του Όσλο, πρόκειται καθαρά για προϊόν των 52 Ελληνοκύπριων και Τουρκοκύπριων και οι Αμερικανοί δεν έχουν σ' αυτό ούτε μια λέξη. Μάλιστα όταν εγώ ζήτησα από τον «facilitator» να διορθώσει τα αγγλικά του κειμένου που παρουσιάζει αδυναμίες και ανομοιογένειες, η άρνηση του ήταν κατηγορηματική: Όχι γιατί δεν θα ήθελα να διανοηθεί κανείς ότι αυτό το έγγραφο δεν είναι καθαρά προϊόν εργασίας εσάς των 52». Όσο για το ότι κάποιες θέσεις των ομάδων εμφανίζονται αργότερα σε έγγραφα, υπό μορφή σκέψεων και προτάσεων περιορίζομαι να παρατηρήσω ότι είναι πολλές οι παραλλαγές των επίσημων θέσεων που συζητούνται κατά καιρούς και δεν περιμένουν οι Αμερικανοί ή οι Βρετανοί ή οι άλλοι Ευρωπαίοι τις ομάδες αυτές για να αντλήσουν ιδέες.

Τέλος θα ήθελα να παρατηρήσω ότι, παρά το ότι ο όρος της επαναπροσέγγισης χρησιμοποιείται

για δεκαετίες τώρα, δεν έχει γίνει κατανοητό το περιεχόμενό του, του οποίου η πεμπουσία είναι η δύναμη της επικοινωνίας. Κάτι που γνωρίζει ο κ. Denktash και προσπαθεί να εμποδίσει όπου και όταν μπορεί. Εξού η ανάγκη καταφυγής των επαναπροσεγγιστικών ομάδων στο εξωτερικό, που επετάθει μετά την απόφαση του Λουξεμβούργου για την Τουρκία, που είχε ως αποτέλεσμα τη σκλήρυνση της στάσης του κ. Denktash προς την πλευρά των επαναπροσεγγιστών. Είναι η άποψή μου ότι η καλύτερη περίπτωση είναι εκείνη της επικοινωνίας μέσα από τη συναίνεση. Η δεύτερη καλύτερη είναι εκείνη της επικοινωνίας μέσα από την διαφώνια και η χειρότερη είναι εκείνη της απουσίας επικοινωνίας. Η επαναπροσέγγιση στοχεύει στη δημιουργία ψυχικής επαφής ώστε να αντιληφθεί ο ένας του άλλου τις ανησυχίες, τα προβλήματα και τα οράματα. Εκείνο που σίγουρα δεν στοχεύει η επαναπροσέγγιση είναι να γίνουμε απλώς κράττες και να «πλασάρουμε» ο ένας στον άλλο τις επίσημες θέσεις «διαφωτίζοντας» τον.

Αλλά αν η Ομάδα του Όσλο εδημοσιοποίησαν τις θέσεις τους πριν τέσσερα χρόνια γιατί τώρα όλη αυτή η αντίδραση; Γιατί τότε δεν δόθηκε στις θέσεις της ομάδας οποιαδήποτε σημασία; Είναι η εκτίμησή μου ότι θέλησαν τότε οι σημερινοί φωνασκούντες να υποβαθμίσουν αυτές τις απόψεις και να μην τους δώσουν καν βήμα να ακουστούν. Όσο για τη σημερινή αντίδραση και την όψιμη ενασχόληση, η εκτίμησή μου και πάλιν είναι ότι κάποιος κατά βάθος φοβούνται τη λύση ή και δεν την επιθυμούν, συνειδητοποιώντας, καθυστερημένα ίσως, το πιθανό της περιεχόμενου και τα συνακόλουθα της.

Κάτι που φέρνει ίσως ξανά στο προσκήνιο την ανάγκη διαφώτισης του λαού για το περιεχόμενο της διζωνικής ομοσπονδίας που από το '77 έχουμε δεχθεί με τα συνακόλουθα της.

Ο «Κουμμουνισμός» παλιά, τώρα η «Διεθνής Τρομοκρατία»...

Τ.Π.

Για δεκαετίες μετά το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, οι προσπάθειες των ΗΠΑ επικεντρώνονταν στην καταπολέμηση του κομμουνισμού που... απειλούσε τον «ελεύθερο κόσμο». Τον ελεύθερο κόσμο στον οποίο συγκαταλέγονταν προφανώς ο Βιδέλα της Αργεντινής, ο Στράισνερ της Παραγουάης, ο Πινοσέ της Χιλής, ο Σομόζα της Νικαράγουα, ο Μομπούτου του Ζαΐρ, ο Σμιθ της Ρωδεσίας, ο Ζία Ουλ Χακ του Πακιστάν, ο Φράνκο, ο Σαλαζάρ, οι Παπαδόπουλος/Ιωαννίδης. Ακόμα αρκετά άλλα ονόματα, που για χρόνια «ελάμπρυναν» το στερέωμα του «ελεύθερου κόσμου», τον οποίο απειλούσε ο ολοκληρωτισμός του κομμουνισμού!

Κατέρρευσε όμως ο υπαρκτός σοσιαλισμός και μη υπάρχοντος εχθρού, κινδυνεύει η προσδοκώμενη αμερικανική πολεμική βιομηχανία, που ως γνωστόν τροφοδοτεί τα διάφορα κράτη για να «αμύνονται». Όπως καλή ώρα η Τουρκία «αμύνεται» στην κατεχόμενη Κύπρο χρησιμοποιώντας αμερικανικό εξοπλισμό, όπως η Ινδονησία για χρόνια «αμύνεται» στο Ανατολικό Τιμόρ ή όπως η ίδια η Αμερική «αμύνεται» αυτές τις μέρες στο Αφγανιστάν... Και μια και κερδίσθηκε στο Αφγανιστάν ο πόλεμος - τρόπος του λέγειν, αφού οι Αμερικανοί έρχονταν από ψηλά τις βόμβες τους και οι Αφγανοί, Ταλιμπάν και μη, τις έτρωγαν στο κεφάλι - κάπου αλλού πρέπει να ανοικτεί ένα καινούριο μέτωπο, ώστε τα εργοστάσια που ασχολούνται με την πο-

λεμική βιομηχανία να μη χάσουν την κερδοφορία τους, το α και το ω του σύγχρονου αμερικανικού ιδεώδους.

Και θα πρέπει να προφυλαχθούν οι ΗΠΑ από «τον άξονα του κακού», όπως χαρακτήρισε ο Bush το Ιράκ, το Ιράν και τη Βόρειο Κορέα, «που απειλούν τον πολιτισμένο κόσμο με χωρίς προηγούμενο κινδύνους...». «Αυτούς τους δολοφόνους, που κοιμούνται και ξυπνούν με τη σκέψη πως να ξανακυτήσουν αθώους», μεταξύ των οποίων και αυτούς που χειρίζονται τα στελθ, τα B52, τις βόμβες με επιβράδυνση και του απεμπλουτισμένου ουρανού.

Εδήλωσε πρόσφατα ο αμερικανός πρόεδρος ότι «θα χρησιμοποιήσει όλα τα μέσα για να εμποδίσει το Ιράκ να αποκτήσει όπλα μαζικής καταστροφής, που θα μπορούσαν να απειλήσουν τις ΗΠΑ και τους συμμάχους τους... Ο Σάνταμ Χουσεϊν πρέπει να καταλάβει ότι σοβαρολογώ όταν μιλώ για την άμυνα (sic) της χώρας μας». Κάπως δύσκολο βέβαια να αντληφθεί κανείς ότι μέσα από τις ασυναρτησίες του ο Bush σοβαρολογεί!

Πιο πολύ αν αναλογιστεί κανείς ότι δεν διαθέτει το Ιράκ διηπειρωτικούς πυραύλους για να κινδυνεύσουν οι ΗΠΑ. Διαθέτει όμως πετρέλαια που πολύ ενδιαφέρουν την Washington και την παντοδύναμη βιομηχανία της, που κινεί τα νήματα της αμερικανικής πολιτικής. Βέβαια για την άμυνά τους και την «προστασία των πολιτισμένων

κρατών» οι ΗΠΑ διαθέτουν βάσεις από τη Βρετανία μέχρι τις Φιλιππίνες και από την Κούβα και τον Παναμά μέχρι την Οκινάβα της Ιαπωνίας. Μάλιστα αν κάποιος ρίξει μια ματιά στο χάρτη με τις αμερικανικές βάσεις στην Τουρκία, τη μητροπολιτική Ελλάδα, την Κρήτη, το Κουβέιτ, τη Σαουδική Αραβία, το Μπαχρέιν, το Κατάρ, τα Εμιράτα, το Ομάν, το Πακιστάν, το Κιργιστάν και το Ουζμπεκιστάν, μάλλον το Ιράκ θα πρέπει να κάνει σκέψεις για το πως να αμύνεται παρά οι ΗΠΑ. Τελευταία προσθήκη στην αλυσίδα των βάσεων το Αφγανιστάν, του οποίου ο Καρζάι δεν βρίσκει λόγια να ευχαριστήσει τους Αμερικανούς για το καλό που έκαναν στη χώρα του και τον ίδιο βεβαίως, επιλέγοντάς τον επικεφαλής της κυβέρνησης της χώρας.

Το βράδυ της 29ης του περασμένου Γενάρη, στην παραδοσιακή του ομιλία ενώπιον του Κογκρέσου, άκουσαν οι αμερικανοί πολίτες τον πρόεδρό τους να αναφέρεται στους λόγους για τους οποίους θα πρέπει να ανησυχούν. Αναφέρθηκε ιδιαίτερα ο Bush «στο νέο κίνδυνο που απειλεί τον πλανήτη, εκείνο της τρομοκρατίας, εναντίον της οποίας ο πόλεμος μόλις τώρα αρχίζει». Και φαίνονται να πείθονται για αυτό οι Αμερικανοί, αφού αυτά τα λειοφόροι, ακριβώς όπως προηγουμένως άλλοι πρόεδροι είχαν πείσει για τον «κομμουνιστικό κίνδυνο». Και είναι εδώ κατά την άπο-

Οι Αμερικανοί σχεδιάζουν επέμβαση στο Ιράκ

ψή μου, που γεννάται ενδεχομένως το μέγα ερώτημα, αν ευθύνεται και πόσο ο μέσος Αμερικανός για την ευπιστία, την άγνοια, τις παρανοήσεις και τις εσφαλμένες του αντιλήψεις, ή αν η ευθύνη βρίσκεται εξολοκλήρου στην πλύση εγκεφάλου στην οποία υποβάλλεται από την ηγεσία του και τα μίμνα...

Εν πάση περιπτώσει, φαίνεται ότι ο Bush και η υπόλοιπη αμερικανική ηγεσία προετοιμάζουν κατάλληλα τον μέσο αμερικανό πολίτη, έτσι που όταν θα έρθει η ώρα της επίθεσης εναντίον του Ιράκ να την αναμένουν και να την επικροτήσουν. Άλλωστε, οι επιθέσεις της 11ης του περασμένου Σεπτεμβρίου βοήθησαν πολύ σε αυτό... Και δυστυχώς οι ζωές που χάθηκαν στους διδυμούς πύργους της Νέας Υόρκης σε αυτό μόνο φαίνεται να βοηθούν, παρά στην ανάγκη κάποιων νέων θεωρήσεων της αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής. Εξού και δεν αντέδρασε ο μέσος Αμερικανός στην εξαγγελία, της κατά 15% μέσα σε ένα χρόνο αύξησης των στρατιωτικών δαπανών, που θα φτάσουν φέτος τα 336 δισεκατομμύρια δολάρια, τη στιγμή μάλιστα που ο πόλεμος ενάντια στη φτώχεια δεν τα πάει και τόσο καλά.

Και τίθεται εδώ και ένα άλλο ερώ-

τημα: είναι ο οποιοσδήποτε πόλεμος ενάντια στην τρομοκρατία αποκλειστικό θέμα του αμερικανικού Πενταγώνου ή μήπως έχει να κάνει και με την αστυνομία και τους πολιτικούς; Ο Bush φαίνεται ευχαριστημένος που έχει στο πλευρό του τη Ρωσία και την Κίνα και όλες οι φωνασκίες του παρελθόντος για τη Τσιετσιονία και το Θιβέτ έχουν τεθεί στο περιθώριο. Ακόμα δεν φαίνεται να τον απασχολεί ότι οι κύριοι προμηθευτές όπλων στο Ιράκ, το Ιράν και τη Βόρειο Κορέα είναι η Ρωσία και η Κίνα. Κάτι που λογικά, στα μάτια των τρίτων, θα έπρεπε να κλονίζει την αξιοπιστία του Bush και των Αμερικανών, για τον υποτιθέμενο αγώνα για τα ανθρώπινα δικαιώματα και τη διεθνή τρομοκρατία.

Κατά τα άλλα δήλωσε πρόσφατα ο γάλλος Υπουργός Άμυνας κ. Ρισάρ ότι «το εμπόριο που πλήττει τον [ιρακινό] λαό δεν αποτελεί πια καλή λύση. Ούτε η στρατιωτική επίθεση αποτελεί πλέον λύση». Ταυτόχρονα δεν έχασε την ευκαιρία να επαναλάβει την αντίθεση προς τη χώρα του και «όλων των Ευρωπαίων» στην αμερικανική αντίληψη για τον «άξονα του κακού», ότι «ο πόλεμος ενάντια στην τρομοκρατία είναι η μόνη λύση».

Πράγματι στην πρόσφατη σύνα-

νία, οι Υπουργοί Εξωτερικών της ΕΕ είχαν την ευκαιρία να επιβεβαιώσουν αυτή τους την ασυμφωνία με τους υπερατλαντικούς τους συμμάχους. Με την επιφύλαξη ότι η αλληλεγγύη προς τους Αμερικανούς διαφέρει σημαντικά από χώρα σε χώρα και ότι εν πάση περιπτώσει οι σχέσεις με τη Washington αποτελούσαν πάντα λεπτό θέμα για τους Δεκαπέντε, οι πλειονότητα των Ευρωπαίων πιστεύει ότι ο αρχηγός του Λευκού Οίκου το παράκανε αυτή τη φορά. Ο ίδιος ο γάλλος Υπουργός Εξωτερικών Hubert Védrine, έχοντας τη συμπάρασταση μισής ντουζίνας συναδέλφων του, μίλησε για «μια καινούρια υπεραπλοστέυση [των πραγμάτων], που τείνει να υποβιβάσει τα παγκόσμια προβλήματα σε ένα μόνο, στον αγώνα ενάντια στην τρομοκρατία». Ταυτόχρονα, επεσήμανε «την αμερικανική τάση να προσεγγίζει τις παγκόσμιες υποθέσεις μονομερώς χωρίς να συμβουλευτεί τους άλλους, στα πλαίσια των δικών τους ερμηνειών και συμφερόντων».

Ο Χαβιέ Σολάνα μίλησε για τον κίνδυνο μιας «παγκόσμιας μονομέρειας», ενώ οι πιο πιστοί σύμμαχοι των Αμερικανών, οι Βρετανοί, δεν διστάζουν να πάρουν τις αποστάσεις τους. Χαρακτηριστικά σε πρόσφατη συνέντευξη του στη Guardian, ο Chris Patten κοινοτικός επίτροπος για τις Εξωτερικές Υποθέσεις, αναφέρθηκε στην αμερικανική διπλωματία χαρακτηρίζοντάς την «απόλυτη και υπεραπλοστευμένη». Το ίδιο και το Βερολίνο; Όπου ο 'θ' Jöschka Fischer δήλωσε ότι «όσο είναι ανάγκη να καταπολεμηθεί με αποφα-

σιτικότητα η τρομοκρατία άλλο τόσο είναι ανάγκη να εξετάσει κανείς τις οικονομικές και κοινωνικές ρίζες του προβλήματος». Την ίδια στιγμή ο Ludger Vollmer, Γ.Δ. του Υπουργείου Εξωτερικών της Γερμανίας, εδήλωσε ότι «δεν θα πρέπει να χρησιμοποιείται το επίχειρμα της τρομοκρατίας για να νομιμοποιεί τις παλιές έχθρες».

Στους Ευρωπαίους προστέθηκε και η φωνή του Ρώσου Υπουργού Εξωτερικών Ιγκόρ Ιβανώφ, που τάχθηκε κατά των ενδεχομένων αεροπορικών επιθέσεων εναντίον του Ιράκ.

Με εξαίρεση λοιπόν, τους ίδιους τους Αμερικανούς, κανένα δεν φαίνεται να βρίσκει σύμφωνο η ιδέα μιας νέας επιδρομής εναντίον του Ιράκ. Ωστόσο, πολύ φοβούμαι ότι, όταν ο Τζιζώρτζη Μπού, όπως προσφυσώς αναφέρθηκε πρόσφατα σε αυτόν η έγκυρη βρετανική επιθεώρηση «Νιού Στέιτμαν», θα θελήσει να κτυπήσει και πάλιν το Ιράκ, τόσο οι Ευρωπαίοι όσο και οι άλλοι όψιμοι «σύμμαχοι» των Αμερικανών στον «αγώνα εναντίον της διεθνής τρομοκρατίας», θα σωπάσουν. Και τη νύφη θα πληρώσουν μερικές χιλιάδες αθώοι Ιρακινοί -όχι λιγότερο αθώοι από αυτούς που έχασαν τη ζωή τους στους διδυμούς πύργους της Νέας Υόρκης. Στο κάτω κάτω αν δεν τους κάνει η ηγεσία τους, είναι δουλειά των Ιρακινών να βρουν τον τρόπο να την αλλάξουν.

Η Νέα Τάξη, που τόσο βιάστηκαν κάποιιοι να χαιρετίσουν και να ενστερνισθούν, έχει ακόμα να διανύσει πολύ δρόμο...

Η ΑΡΓΕΝΤΙΝΗ ΣΤΙΣ ΦΛΟΓΕΣ

Συνοικιακές Συνελεύσεις- ASAMBLEAS BARRIALES

Του Γιώργου Μπτραλιά

Τα μηνύματα είναι πια πολλά, όλο και πιο σαφή και οδηγούν σε μια υποχρεωτική διαπίστωση: η Αργεντινή μπαίνει σε προεπαναστατική περίοδο! Κι αυτό συμβαίνει για τους εξής λόγους: α) επειδή η οικονομική κρίση έχει πάρει κατακλυσμικές διαστάσεις, χωρίς μάλιστα να διαφαινονται προοπτικές μεσοπρόθεσμης εξόδου από αυτήν, β) επειδή το κράτος και οι θεσμοί του έχουν γίνει εντελώς ανυπόληπτοι, με αποτέλεσμα είτε να παραλύουν, είτε να αδυνατούν να εκτελέσουν την αποστολή τους, γ) επειδή η άρχουσα τάξη και το πολιτικό της προσωπικό έχουν πολυδιασπαστεί και δεν είναι πια σε θέση να συσπειρωθούν είτε γύρω από έναν ηγέτη, είτε πίσω από μια

ενιαία στάση, δ) επειδή η οργή της μεσαίας τάξης έχει πάρει τις διαστάσεις εξέγερσης ενάντια στα δύο μεγάλα αστικά κόμματα και στην «τάξη πραγμάτων» που αυτά εκφράζουν, ε) επειδή με πρωτοπορία τους ανέργους, οι εργαζόμενοι πρωτοστατούν στις εκδηλώσεις αμφισβήτησης της αστικής εξουσίας και των διεθνών συμμάχων της, στ) επειδή κάνουν τώρα την εμφάνισή τους τα αυτόνομα όργανα δημοκρατικής οργάνωσης, έκφρασης και δράσης της ανυπάκουης κοινωνίας, που είναι οι Συνοικιακές Επιτροπές, και ζ) επειδή οι «από κάτω» έχουν πολύ ανεβασμένο ηθικό και εμπιστοσύνη στις δυνάμεις τους αφού κατάφεραν -για πρώτη φορά- να

ανατρέψουν δυό κυβερνήσεις και τέσσερις προέδρους μέσα σε δύο βδομάδες. Τι κάνει όμως ώστε να είναι κυρίως η δημιουργία των Συνοικιακών Επιτροπών που δικαιολογεί την εκτίμηση ότι η Αργεντινή μπαίνει τώρα σε προεπαναστατική περίοδο; Η απάντηση είναι απλή: το δίκτυο των συντονισμένων Συνοικιακών Επιτροπών ή Συνελεύσεων είναι εν δυνάμει, αλλά και γίνεται αντιληπτό τόσο από τους υποστηρικτές όσο και από τους εχθρούς του, ως το πρόπλασμα της «άλλης», της αντίπαλης εναλλακτικής και απελευθερωτικής εξουσίας! Ο λόγος λοιπόν σήμερα για αυτές τις Συνοικιακές Συνελεύσεις που ξεφύτρωσαν σαν τα μαντάρια στο Μπουένος Άιρες το Γενάρη του 2002. Κατ' αρχήν, δεν πρόκειται για κάποιο περιθωριακό φαινόμενο. Ελάχιστες βδομάδες μετά από την πρώτη εμφάνισή τους, οι Συνοικιακές Συνελεύσεις (Asambleas Barriales) καλύπτουν ουσιαστικά το σύνολο των 50 συνοικιών του Μείζονος Μπουένος Άιρες, συντονίζονται στη Διασυνοικιακή Συνέλευση που συνέρχεται τις Κυριακές και ντε φάκτο αναγνωρίζονται -από εχθρούς και φίλους- ως η πιο αυθεντική και γενικά αποδεκτή έκφραση της λαϊκής εξέγερσης και συνάμα ως ο κύριος αντίπαλος της εξουσίας και του προέδρου Ντουάλντε! Στην πραγματικότητα, η ραγδαία ανάπτυξη των Συνοικιακών Επι-

«Να φύγουν όλοι και να μνη μείνει ούτε ένας»!

τροπών του Μπουένος Άιρες οφείλεται στο ότι ήλθαν να ικανοποιήσουν ζωτικές ανάγκες της εξεγερμένης αργεντινικής κοινωνίας. Και πριν από όλα, να δώσουν φωνή και έκφραση σε μια εξέλιξη (και αλλαγή) ιστορικής σημασίας: στην καλπάζουσα μαζική εξαθλίωση και «υπαρξιακή» κρίση της άλλοτε κραταιάς και πλειοψηφικής αργεντινικής μεσαίας τάξης (στη δεκαετία του 1970 αποτελούσε το 65% του συνολικού πληθυσμού, ενώ τώρα δεν αποτελεί πια παρά το 45%), που βρέθηκε στο μάτι του νεοφιλελεύθερου κυκλώνα της πιο άκρατης χρηματιστικής παγκοσμιοποίησης. Κρίση και εξαθλίωση που μεταφράζονται στην παρούσα δέσμευση των τραπεζικών της καταθέσεων, στην τάση μαζικής επιστροφής στις χώρες καταγωγής (Ιταλία και Ισπανία) και κυρίως, στο ότι το 60% των Αργεντινών που ζούν σήμερα κάτω από το απόλυτο όριο της φτώχειας ήταν χθεσινά μέλη της, δη-

λαδή ανήκαν μόλις πέρυσι σ' αυτή τη μεσαία τάξη...! Άμεση συνέπεια όλων αυτών είναι ότι τα δύο μεγάλα αστικά κόμματα που εναλλάσσονται στην εξουσία, το Ριζοσπαστικό και -κυρίως- το Περονικό, έχουν μείνει κυριολεκτικά μετέωρα καθώς έχουν χάσει σταδιακά τις κοινωνικές βάσεις τους και μοιάζουν τώρα κούφια και άδεια από περιεχόμενο. Και όχι μόνο αυτό. Η μεσαία τάξη που άλλοτε τα στήριζε, τώρα πρωτοστατεί στις κινητοποιήσεις εναντίον τους, που συνοψίζονται στο παλλαϊκό σύνθημα «Να φύγουν όλοι και να μνη μείνει ούτε ένας»!

Όλα αυτά ίσχυαν ήδη από το τέλος του περασμένου Δεκεμβρίου αλλά το μεγάλο ζητούμενο ήταν να «εφευρεθεί» κάποια μορφή οργάνωσης ικανή να καλύψει μερικές ανάγκες με καθοριστική σημασία για τη συνέχεια της εξέγερσης: την ανάγκη να ξεπεραστεί η παραδοσιακή μοναξιά και απομόνωση των πολιτών της μεγαλούπολης (το Μπουένος Άιρες αριθμεί περίπου 10-12 εκατομμύρια κατοίκους) και να διευκολυνθεί η διαδικασία της πολιτικοποίησης αλλά και της καθημερινής παρέμβασης-κινητοποίησης τους προκειμένου αυτοί να «συναντηθούν» και να συνεργαστούν με την πρωτοποριακή δύναμη του εργατικού κινήματος, τους «πικετέρος» των οργανώσεων ανέργων, να εξασφαλίσουν τη μέγιστη δυνατή δημοκρατία στην επεξεργασία και λήψη των αποφάσεων, και να συνδιάσουν την ενεργή συμμετοχή όλων στα «κοινά» τόσο της συνοικίας τους όσο και της κεντρικής πολιτικής και κοινωνικής σκηνής. Τώρα γνωρίζουμε ότι αυτή η μορφή οργάνωσης που έπρεπε να εφευρεθεί για να ικανοποιήσει όλες αυτές τις ανάγκες της εξεγερμένης κοινωνίας είναι οι Συνοικιακές Επιτροπές και Συνελεύσεις που συντονίζονται στις κυ-

ως προπαγανδιστικών μηχανισμών των διεφθαρμένων κυβερνήσεων και των νεοφιλελεύθερων πολιτικών τους, η αποδέσμευση των τραπεζικών καταθέσεων, η καταδίκη του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου, του αμερικανικού ιμπεριαλισμού, κ.λπ.

Αυτή η απαγόρευση της «πολιτικής» από μέρους των καθαρόαιμα πολιτικών (και πολιτικολογουσών) Συνοικιακών Συνελεύσεων δεν συνιστά βέβαια παραλογισμό. Αντίθετα, είναι μια ακόμα εκδήλωση της απόρριψης των παραδοσιακών κομμάτων και των επαγγελματιών πολιτικών τους, που έχουν κηρυχθεί ανεπιθύμητοι στις Συνοικιακές Συνελεύσεις.

Κατά συνέπεια, η εξέλιξη που σφραγίζει αυτή τη λαϊκή εξέγερση δεν είναι ούτε η μαχητικότητα ούτε ο ηρωϊσμός της (που αποτελούν μόνιμα χαρακτηριστικά του αργεντινικού κινήματος) αλλά η εμφάνιση, η ραγδαία ανάπτυξη και ο συντονισμός αυτόνομων μαζικών δομών δημοκρατικής οργάνωσης και δράσης εκατομμυρίων κινητοποιημένων πολιτών της Αργεντινής. Σε τελευταία ανάλυση, είναι λοιπόν η υπεράσπιση, ανάπτυξη και γενίκευση αυτών των αυτόνομων δομών οργάνωσης των πολιτών και των εργαζομένων που αποτρέπει τη χειραγώγησή τους από τις γραφειοκρατίες των αστικών κομμάτων και των συνδικάτων, αλλά και βάζει τις βάσεις για την οικοδόμηση της δικιάς τους εναλλακτικής εξουσίας καθώς και του "άλλου κόσμου" που είναι όντως εφικτός και περισσότερο από ποτέ αναγκαίος...

Η εξέλιξη που σφραγίζει αυτή τη λαϊκή εξέγερση είναι η εμφάνιση, η ραγδαία ανάπτυξη και ο συντονισμός αυτόνομων μαζικών δομών δημοκρατικής οργάνωσης και δράσης

ριακάτικες Διασυνοικιακές Συνελεύσεις που διεξάγονται στο Πάρκο Σεντενάριο με συμμετοχή που ξεπερνάει πια τους 3.000-3.500 πολίτες-εκπροσώπους! Αν και κάνει τα πρώτα της βήματα, αυτή η μαζική, δημοκρατική και αυτόνομη μορφή οργάνωσης των "από κάτω" έχει ήδη αποκτήσει τα βασικά χαρακτηριστικά της. Και πριν απ'όλα, αποτελεί ήδη το έμβρυο της αϊριανής εναλλακτικής λαϊκής εξουσίας, έστω και αν οι περισσότεροι από εκείνους που τη δημιούργησαν δεν έχουν ακόμα συνειδητοποιήσει αυτό το κοσμολογικό γεγονός! Έτσι, ενώ απαγορεύουν ρητώς την "πολιτική" στις συνελεύσεις τους, η ημερήσια διάταξή τους αφιερώνεται μό-

νιμα σε προβλήματα όπως η... κατάργηση του εξωτερικού χρέους, η επανεθνικοποίηση των ιδιωτικοποιημένων δημόσιων επιχειρήσεων και η εθνικοποίηση των τραπεζών και άλλων μεγάλων ιδιωτικών εταιριών, η προσαγωγή σε δίκη και η παραδειγματική τιμωρία των δολοφόνων των 30.000 «εξαφανισμένων» επί στρατιωτικής χούντας του 1976-1983 και των 31 διαδηλωτών της εξέγερσης κατά του προέδρου Ντε λα Ρουά, η αποκοπή όλων των μελών του Ανώτατου Δικαστηρίου, η κατάργηση της μείωσης μισθών και συντάξεων κατά 13%, η σύλληψη για διαφθορά των πρώην προέδρων Μένεμ και Ντε λα Ρουά, η καταγγελία των ΜΜΕ

ΠΟΡΤΟ ΑΛΕΓΚΡΕ 2002: Πέρα από κάθε προσδοκία!...

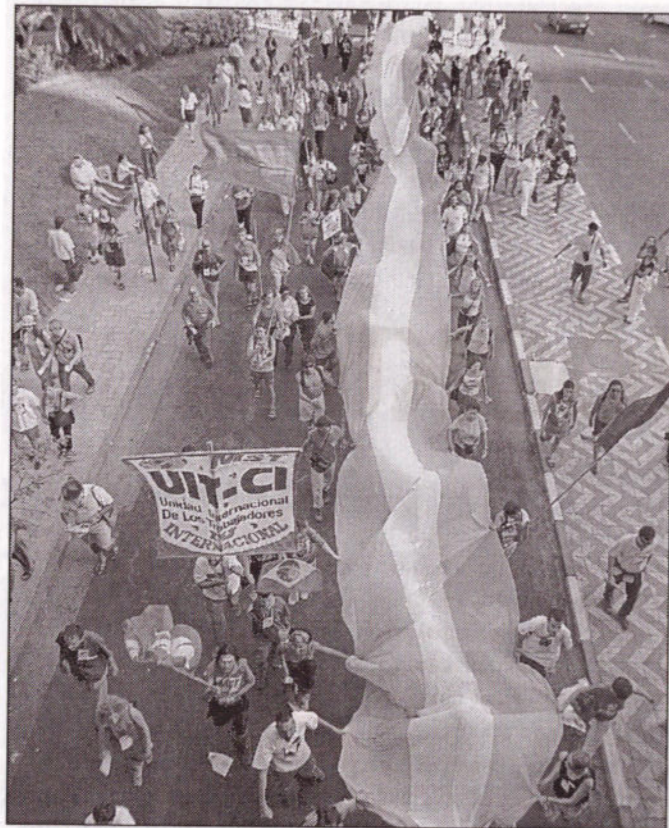
Του Γιώργου Μπτραλιά

Δεν ξέρουμε αν το φετινό Παγκόσμιο Κοινωνικό Φόρουμ έβαλε τις βάσεις «μιας νέας Διεθνούς», όπως ισχυρίστηκε ο Νόαμ Τσόμσκι, αλλά το βέβαιο είναι ότι σφράγισε την εισβολή του «κινήματος των κινήματων» στο προσκήνιο της διεθνούς ταξικής πάλης. Φυσικά, ο γιγαντισμός του φετινού (μόλις δεύτερου!) Πόρτο Αλέγκρε δημιουργεί προβλήματα που συχνά είναι αξέπεραστα (είναι πρακτικά αδύνατο έστω και να συναντηθούν οι 13.000 σύνεδροι και οι άλλοι 60.000 αγωνιστές που φιλοξενήθηκαν φέτος στο ΠΚΦ). Ωστόσο, ο ίδιος γιγαντισμός αποτελεί τον αδιάψευστο μάρτυρα ενός γεγονότος με ιστορική σημασία: της ανάπτυξης ενός αληθινά διεθνούς

και πρωτοφανώς μαζικού κινήματος αμφισβήτησης του σημερινού ανάνθρωπου και εφιαλτικού κόσμου! Ακόμα καλύτερα, της ταχύτατης ωρίμανσης αυτού του «κινήματος των κινήματων», που δεν μπορεί πια να ανακοπεί ούτε από τις πιο βάρβαρες πολεμικές και αντιδημοκρατικές πρωτοβουλίες της σύγχρονης διεθνούς «επιδόσης Συμμαχίας»! Άμεση αλλά και αναπόφευκτη συνέπεια αυτής της ποιοτικής μεταξέλιξης του ανηπαγκοσμιοποιητικού κινήματος είναι λοιπόν οι αποφάσεις που πήρε στο φετινό Πόρτο Αλέγκρε. Και πριν απ' όλα, η αποκέντρωσή του και το άπλωμά του σε όλες τις ηπείρους και ειδικά στην Αφρική, στην Ασία και στη Λατινική Αμερική της πιο ταπεινωμένης και καταπιεσμένης ανθρωπότητας, μέσα από τη δημιουργία μόνιμων ασιατικών, αφρικανικών και λατινοαμερικανικών Κοινωνικών Φόρουμ. Και ήδη τον επόμενο Οκτώβρη, θα διεξαχθεί σε όλη τη Λατινική Αμερική ένα εντελώς πρωτόγνωρο δημοψήφισμα για να αποφανθούν «οι από κάτω» ενάντια στο μεγαλειώδη ιμπεριαλισμό για τη δημιουργία της διαβόητης «ζώνης ελεύθερου εμπορίου» στην αμερικανική ήπειρο. Όμως, πιο κοντά σε μας, έγινε η πρόταση που θα καταλήξει στους αμέσως προσεχείς μήνες, στη δημιουργία του εντελώς απαραίτητου Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Φό-

ρουμ που θα δώσει φωνή και συντονισμένη έκφραση στο διάχυτο -πια- πόθο για την οικοδόμηση μιας άλλης, της διαφορετικής δημοκρατικής Ευρώπης της κοινωνικής δικαιοσύνης, των λαών και των εργαζομένων. Προς το παρόν, το μόνο άγνωστο είναι πού ακριβώς θα διεξαχθεί η πρώτη συνέλευση αυτού του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Φόρουμ: στο Παρίσι, στη Βαρκελώνη ή μήπως σε κάποια ιταλική πόλη (Φλωρεντία, Πίζα, Γένοβα); Και όχι μόνο αυτό. Επειδή είναι πιεστικές οι ανάγκες συντονισμού των αγώνων σε περιφερειακό επίπεδο, έγινε κιάλας (την περασμένη βδομάδα), στη βραζιλιάνικη πόλη Μπέλεμ, η πρώτη διάσκεψη του Παναμαζονιακού Φόρουμ των επτά χωρών της Αμαζονίας, ενώ αποφασίστηκε και η δημιουργία του Μεσογειακού Κοινωνικού Φόρουμ, με το σκεπτικό ότι δεν είναι μόνο τα κοινά προβλήματα αλλά και οι κοινές αγωνιστικές εμπειρίες που προσφέρουν την αντικειμενική βάση για το συντονισμό των κινήματων της Μεσογείου. Τέλος, σημείο των καιρών, αποφασίστηκε η ενεργοποίηση και παρέμβαση του Παγκόσμιου Κοινωνικού Φόρουμ στα μεγάλα μέτωπα της διεθνούς ταξικής αναμέτρησης. Και η αρχή θα γίνει από την πολιορκημένη μαρτυρική Παλαιστίνη, με τη διοργάνωση διάσκεψης του Παγκόσμιου Κοινωνικού Φόρουμ στην Ιερουσαλήμ! Αν και ο απολογισμός του Δεύτε-

ΠΟΡΤΟ ΑΛΕΓΚΡΕ 2002
όπο ραζέΠ
ροορπ ζθάκ

ήταν η καλά σχεδιασμένη απόπειρα μιας κάποιας διεθνούς σοσιαλδημοκρατίας να το μετατρέψει σε πασαρέλα πολιτικών επιδείξεων και ακόμα χειρότερα, σε άλλοθι των δικών της ανομιμάτων. Αυτό καθαυτό το γεγονός δεν προκαλεί έκπληξη (αντίθετα, αναμενόταν) αλλά μάλλον... κολακεύει καθώς προδίδει -έμμεσα- την τεράστια σημασία που έχει αποκτήσει το Παγκόσμιο Κοινωνικό Φόρουμ ως γνήσια έκφραση του διαρκώς ογκούμενου «κινήματος των κινημάτων». Τούτων λεχθέντων, υπάρχει όμως κάτι που σοκάρει: το απύθμενο θράσος και ειδικά η αντιδημοκρατικότητα αυτής της νεοφιλελεύθερης σοσιαλδημοκρατίας! Εξηγούμαστε: σύμφωνα με το ρεπορτάζ της Liberazone, της καθημερινής εφημερίδας της ιταλικής Κομμουνιστικής Επανάδρουσης, δύο μέρες πριν την επίσημη έναρξη του ΠΚΦ, είδε το φως μια ουρανοκατέβητα «Επιτροπή Υπεράσπισης του Πόρτο Αλέγκρε» που διακήρυττε ότι επιδίωκε να προστατεύσει το πνεύμα της Συμμετοχικής Δημοκρατίας που κινδύνευε «από τις εξτρεμιστικές και τροσικιστικές ερμηνείες». Πνευματικοί πατέρες αυτής της επιτροπής δόλωναν εξέχοντες ηγέτες της ιταλικής Ελιάς (Φολένα, Μπουρλάντο, Μαρίνα Σερένι, Ραζινέλι) μαζί με το δήμαρχο του Πόρτο Αλέγκρε Τάρσο Ζένρο και άλλα στελέχη της δεξιάς πτέρυγας του βραζιλιάνικου Κόμματος των Εργαζομένων (ΡΤ). Οι στόχοι της ήταν διάφανοι:

κατ' αρχήν, να εξυπηρετήσει τις φιλοδοξίες του δημάρχου του Πόρτο Αλέγκρε που σκοπεύει να διεκδικήσει τη διακυβέρνηση της πολιτείας του Ρίο Γκάντε ντο Σουλ από το σημερινό κυβερνήτη της, τον εκ των ηγετών της αριστερής πτέρυγας (Τέταρτη Διεθνής) Ολίβιο Ντούτρα. Κατόπιν, να ρίξει το γάντι στην παρούσα (σαφή) αριστερή πλειοψηφία τόσο στο Ρίο Γκράντε ντο Σουλ όσο και στην πρωτεύουσά του Πόρτο Αλέγκρε. Και τέλος, να σηματοδοτήσει την απαρχή της άλωσης όχι μόνο του ΡΤ αλλά και του ΠΚΦ από τις «μετριοπαθέστερες» δυνάμεις της βραζιλιάνικης και διεθνούς σοσιαλδημοκρατίας. Φυσικά, ήταν περίπου δεδομένο ότι αυτή η πρώτη απόπειρα εκτροχιασμού του ΠΚΦ θα εκδηλωνόταν θεαματικά στο Φόρουμ που «προσφερόταν» περισσότερο από κάθε άλλο, σ' εκείνο των Κοινοβουλευτικών, στο οποίο είχαν σπεύσει φέτος να δηλώσουν συμμετοχή πολυάριθμοι βουλευτές -ακόμα και μια ντουζίνα υπουργών- δυτικών κυβερνητικών και μη σοσιαλδημοκρατών. Τι κι αν η ιταλική αποστολή στο ΠΚΦ (σχεδόν 1.000 άτομα από εκατοντάδες κάθε λογής συλλογικότητες!) είχε αποφασίσει δημοκρατικότερα ότι μοναδικό κριτήριο για συμμετοχή ήταν η (έμπρακτη) άρνηση του πολέμου και του νεοφιλελευθερισμού; Τι κι αν η σχεδόν εξίσου πολύχρωμη γαλλική αποστολή είχε πράξει το ίδιο; Μερικές ντου-

Μοναδικό κριτήριο για συμμετοχή ήταν η (έμπρακτη) άρνηση του πολέμου και του νεοφιλελευθερισμού;

ρου Παγκόσμιου Κοινωνικού Φόρουμ του Πόρτο Αλέγκρε είναι ακόμα πολύ πρόωρος (την ώρα που γράφονται αυτές οι αράδες δεν έχουν ακόμα ολοκληρωθεί οι εργασίες του), μπορούμε πάντως να βγάλουμε ήδη το πρώτο και κύριο δίδαγμα του: παρά τα προβλήματα και τις (φυσιολογικές) αντιφάσεις του, παρά τις απόπειρες κάποιας νεοφιλελεύθερης σοσιαλδημοκρατίας να το λεηλατήσει «προς ίδιον όφελος», το φετινό Πόρτο Αλέγκρε ξεπέρασε και τις πιο αισιόδοξες προσδοκίες. Με ό,τι αυτό συνεπάγεται ως νέα, αφάνταστα δυσκολότερα, ποιοτικά αναβαθμισμένα και σίγουρα πιο φιλόδοξα καθήκοντα και στόχους για όλες και όλους μας. Τόσο σε διεθνή και ευρωπαϊκό επίπεδο όσο και μέσα στην ίδια μας τη χώρα...

**«ΕΞΩ Ο ΠΟΛΕΜΟΣ ΑΠΟ ΤΟ ΦΟΡΟΥΜ»
«Η ΠΩΣ ΕΠΕΣΕ ΣΤΟ ΚΕΝΟ Η ΑΠΟΠΕΙΡΑ ΑΛΩΣΗΣ ΤΟΥ ΠΟΡΤΟ ΑΛΕΓΚΡΕ ΑΠΟ ΤΗ ΝΕΟΦΙΛΕΛΕΥΘΕΡΗ ΣΟΣΙΑΛΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ»**
Ένα από τα σημαντικότερα γεγονότα του φετινού Πόρτο Αλέγκρε

ζινες Ιταλών και Γάλλων πρώην και νυν υπουργών με πρόσφατες πολεμοκάπνες και νεοφιλελεύθερες περγαμνές αποφάσισαν να γράψουν στα παλιά τους τα παπούτσια όχι μόνο τις δημοκρατικές διαδικασίες αλλά και το ίδιο το «λαϊκό αίσθημα»: συνοδευόμενοι από ορδές δημοσιογράφων, έφθασαν στο Πόρτο Αλέγκρε αποφασισμένοι να διαπράξουν μια ανήθικη πολιτική "πειραγία". Η συνέχεια αποδείχθηκε αντάξια των προσδοκιών. Λίγο πριν αρχίσουν οι εργασίες του Κοινοβουλευτικού Φόρουμ και μετά από κάποια ανώδυνα σπρωξίματα, μπόυκαρσαν στο αμφιθέατρο που το φιλοξενούσε, καμιά τετρακοσριά σύνεδροι. Ήταν κυρίως Βραζιλιάνοι, Αργεντινί και Ιταλοί που φωνάζοντας το σύνθημα «Εξω ο πόλεμος από το Φόρουμ» ξεδίπλωσαν ένα μεγάλο πανώ που έγραφε «Από τη Γένοβα μέχρι το Πόρτο Αλέγκρε, ενάντια στον οικονομικό, κοινωνικό και στρατιωτικό πόλεμο». Δεν επρόκειτο για κάποιους «ευέξαππους» αυτόνομους. Οι Ιταλοί ήταν μέλη του «Δικτύου των Ανυπάκουων», της Νεολαίας της Επανάδρουσης, του ιταλικού ΑΤΤΑC, της οικολογικής Legambiente, ηγέτες των Cobas (αυτόνομα συνδικάτα) και της FIOΜ (εργάτες μετάλλου), ήταν «βιολογικοί αγρότες» καθώς και

κάθε ανήθικο εκμαυλιστή του. Εξάλλου, οι Ιταλοί της Ελιάς που πρωτοστάτησαν στην επιχείρηση χειραγώγησης του Πόρτο Αλέγκρε, δεν είχαν το ηθικό που απαιτούσαν οι κρίσιμες περιστάσεις: ακριβώς την ώρα που θα έπρεπε να περάσουν στην επίθεση, τους ήλθε από τη Ρώμη το μήνυμα ότι η ιταλική κεντροαριστερά είχε πιναχθεί στον αέρα και οι ηγέτες της αλληλοβρίζονταν χυδαία δημοσίως...
ΜΠΑΡΓΚΟΥΤΙ: ΕΝΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΦΟΡΟΥΜ ΣΤΗΝ ΠΑΛΑΙΣΤΙΝΗ
Ένα Διεθνές Φόρουμ στην ανατολική Ιερουσαλήμ, στη Δυτική Όχθη του Ιορδάνη και στη Λωρίδα της Γάζας, «σε εκείνα τα εδάφη που αποτελούν το μελλοντικό Παλαιστινιακό κράτος». Ο Μουσταφά Μπαργκούτι, επικεφαλής της παλαιστινιακής αντιπροσωπείας στο ΠΚΦ του Πόρτο Αλέγκρε δεν έχει αμφιβολίες: «Μια ισχυρή διεθνή παρουσία αυτής της μορφής, θα ήταν μεγάλη βοήθεια στην παλαιστινιακή υπόθεση». «Ο παλαιστινιακός λαός υφίσταται σήμερα ένα απαραίτητο πολύ χειρότερο από εκείνο που υπήρξε στη Νότια Αφρική», είπε ο Μπαργκούτι σε συνέντευξη τύπου, επαναλαμβάνοντας το αίτημα για διεθνείς παρατηρητές στην Παλαιστίνη. «Ευελπιστούμε ότι το ΠΚΦ θα υποστηρίξει αυτή τη διεθνή δύναμη -πρόσθεσε- που μπορεί να σταματήσει τη στρατιωτική επίθεση του Ισραήλ». Το Ισραήλ δεν θέλει τους διεθνείς παρατηρητές («επειδή θα ήταν μάρτυρες των εγκλημάτων του») όπως δεν θέλει και τη δημοκρατία στην Πα-

Ένα Διεθνές Φόρουμ στην ανατολική Ιερουσαλήμ, στη Δυτική Όχθη του Ιορδάνη και στη Λωρίδα της Γάζας, «σε εκείνα τα εδάφη που αποτελούν το μελλοντικό Παλαιστινιακό κράτος».

λαιστίνη. «Όμως εμείς δεν νοιώθουμε ούτε απειλημένοι ούτε απομονωμένοι —είπε ο Μπαργκούτι και πιστεύουμε ότι ο αγώνας για τη δημοκρατία είναι μέρος του αγώνα για την ανεξαρτησία και την απελευθέρωση». Μαζί με τον Μπαργκούτι είναι και ο Μοχάμετ Μπαράκι, παλαιστίνιος βουλευτής στην Κνεσέτ. «Η αλληλεγγύη που μας εκφράστηκε εδώ και αλλού έχει τεράστια σημασία για την παλαιστινιακή υπόθεση —υπογράμμισε— αλλά δεν είναι αρκετή αν δεν γίνει αλληλεγγύη όλων και κάθε μιας από τις χώρες που αντιπροσωπεύονται εδώ». «Η ειρήνη δεν είναι μια χάρη που το Ισραήλ πρέπει να κάνει στους Παλαιστίνιους —πρόσθεσε— η ειρήνη είναι προς το συμφέρον και των δυο, και γ'αυτό νομίζουμε πως πρέπει να αλλάξει και η ισραηλινή κοινή γνώμη. Είναι ξεκάθαρο —υπεθυμίζει— ότι οι απόπειρες των παλαιστίνιων καμικάζι δεν βοηθούν αυτή την αλλαγή, γιατί μεταβάλλουν τους θύτες σε θύματα και ενισχύουν τον Σαρόν. Όμως, το κεντρικό πρόβλημα είναι ότι όποιος σφάζεται δεν ελπίζει στη ζωή. Αν τους άρνησαν να διαλέξουν, όλοι οι Παλαιστίνιοι, ακόμα και οι πιο εξτρεμιστές, θα διάλεγαν τη ζωή» (από την εφημερίδα Liberazione). Πώς να δώσεις έστω και μια αμυδρή ιδέα από τον πλούτο των αγωνιστικών εμπειριών και πρωτοπόρων πρωτοβουλιών, που εκφράστηκαν στα περίπου...1.000 σεμινάρια, διασκέψεις και εργαστήρια του Πόρτο Αλέγκρε; Αυτό είναι αδύνατο έστω και επειδή τα κινήματα που ενσαρκώνουν αυτή τη νέα και κοσμογονική πλανητική

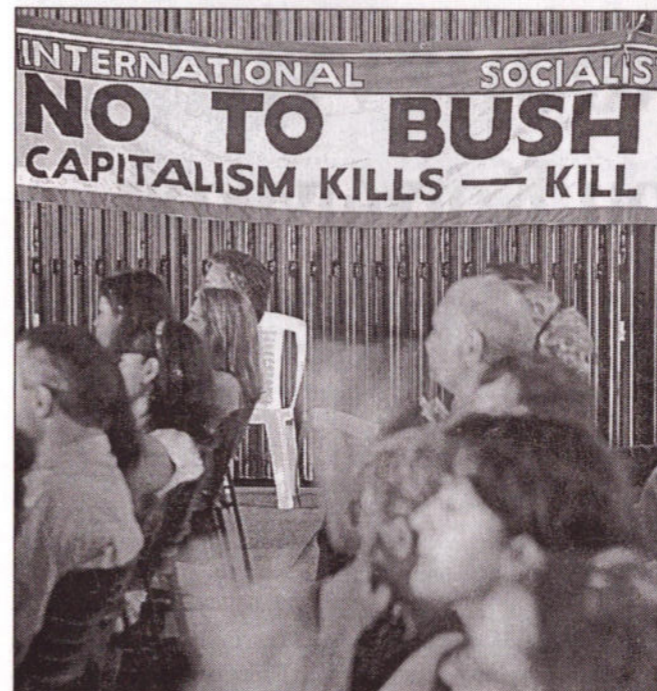
πραγματικότητα, είναι πολλές χιλιάδες, έστω και επειδή το 99% των αγώνων και δραστηριοτήτων τους είναι —δυστυχώς— εντελώς άγνωστες στην χώρα μας. Έτσι, περιοριζόμαστε να δώσουμε, εντελώς δειγματοληπτικά, κάποιες πληροφορίες για μόνο... μία από αυτές τις συναντήσεις του Πόρτο Αλέγκρε, εκείνη που αφορούσε ένα αγαθό σαν το νερό, που κι αυτό τείνει πια να μην είναι «φυσιολογικό» και να προσφέρεται δωρεάν, αλλά να ιδιωτικοποιείται και να περνάει στον επικίνδυνο και πανάκριβο έλεγχο των πολυεθνικών. Και προσοχή: ό,τι ακολουθεί μας αφορά. Η Vivendi έρχεται και στην χώρα μας...

ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΠΑΛΗ ΓΙΑ ΤΟ ΝΕΡΟ

(...) Κινήματα από όλο τον κόσμο ενάντια στην ιδιωτικοποίηση των υδάτινων πόρων, φθάνουν στο Παγκόσμιο Κοινωνικό Φόρουμ και συναντιούνται στο Ινστιτούτο Ιρμάο Αμίγκο Ζερμάνο για το σεμινάριο «Νερό, κοινό αγαθό». Το Κοινωνικό Φόρουμ του Αμπρούτσο (Ιταλία) που παλεύει για την προστασία των υδάτινων πόρων της ορεινής περιφέρειάς του δίπλα στα ιθαγενικά κινήματα που αγωνίζονται ενάντια στους «κλέφτες του νερού», δηλαδή τις μεγάλες πολυεθνικές εταιρίες, μαζί με τα κινήματα από την Ινδία που κινητοποιούνται για τη Jai Swakai Abhiyan (εκστρατεία για την απελευθέρωση του νερού) καθώς και με το International River Network (Διεθνές Δίκτυο Ποταμών) από τις ΗΠΑ, με τα βραζιλιάνικα Movimento dos Abindigos por

Βατταγένης (Κίνημα των Αμπιντίνγκος για τα Φράγματα) και Coalicion Rios Vivos (Συνασπισμός Ζωντανών Ποταμών), και τους Βολιβιάνους της Κοτσαμπάμπα, που με τον αγώνα τους έδιωξαν την πολυεθνική Μπέχτελ από την χώρα τους. Ο ένας παλεύει ενάντια σε ένα φράγμα, ο άλλος ενάντια σε ένα τούνελ που απειλεί να στραγγίξει τα αμπρουτσέζικα ποτάμια, ο τρίτος ενάντια στην ανεξέλεγκτη αύξηση των λογαριασμών του νερού που προκάλεσαν οι παράλογες ιδιωτικοποιήσεις: όλοι έχουν ένα κοινό εχθρό, "μια νέα παγκόσμια ολιγαρχία, που μπορεί να αποφασίσει τις παγκόσμιες προτεραιότητες", όπως το ορίζει ο Ρικάρντο Πετρέλα, γραμματέας της Επιτροπής για την παγκόσμια συνθήκη για το νερό, ενός υπερεθνικού οργανισμού που προεδρεύεται από τον πρώην πρόεδρο της Πορτογαλίας Μάριο Σοάρες. "Πρέπει να πολεμήσουμε αυτή τη νέα ολιγαρχία —συνεχίζει ο Πετρέλα— όπως οι πατέρες και οι μητέρες μας πολέμησαν τα αφεντικά των εθνικών βιομηχανιών. Πρέπει να παλέψουμε σε εθνικό επίπεδο και να συνδέσουμε, να ενώσουμε όλους αυτούς τους αγώνες: μην ακούτε εκείνους που λένε ότι αρκεί να παλεύουμε εκεί που βρισκόμαστε. Νικήσαμε πάντα όταν ήμασταν ενωμένοι». Για να καταλάβουμε τι σημαίνει ιδιωτικοποίηση του νερού, αρκεί ένα στοιχείο: «στη δεκαετία του 1980 —εξηγεί ο Πετρέλα— η Vivendi (που λεγόταν τότε General des Eaux) και η Suez (και οι δύο τους γαλλικές εταιρίες) έδιωξαν νερό έξω από τη Γαλλία σε 12 εκατομμύρια ανθρώπους. Σή-

μερα, το πουλάνε σε 215 εκατομμύρια ανθρώπους». Στην Ευρώπη ο «εχθρός» έχει ένα όνομα, «ιδιωτικοποίηση των τοπικών δημόσιων υπηρεσιών: στην Ιταλία —συνεχίζει ο Πετρέλα— από τον περασμένο προϋπολογισμό, που ψήφισε η κεντροαριστερά, οι δημοτικές υπηρεσίες έγιναν μετοχικές εταιρίες». Η απόδειξη για το πως οι άνθρωποι εσωτερικεύσαν το ότι το νερό είναι ένα εμπόρευμα, συνεχίζει ο Πετρέλα, είναι ότι «όλο και περισσότεροι άνθρωποι πίνουν εμφιαλωμένο νερό. Και εμφιαλωμένο νερό σημαίνει Νεστέ, Ντανόν, Κόκα Κόλα». Άλλοι στόχοι του αγώνα, η Παγκόσμια Τράπεζα, «που έδωσε τεράστια υποστήριξη στην ανάπτυξη των εταιριών», η Ευρωπαϊκή Ένωση, που επέβαλε την ιδιωτικοποίηση των δημόσιων υπηρεσιών, και οι εταιρίες που εκμεταλλεύονται το νερό με πολλούς τρόπους: στη Λατινική Αμερική οι κύριες «κατηγορούμενες» είναι η Tractebel Suez, ο κολοσός του αλουμινίου Usa Alcoa, η αγγλική Bhr Billiton (ορυχεία), ο αμερικανικός τραπεζικός γίγαντας Citicorp, η ισπανική Endesa και άλλες. Άλλος στόχος της πάλης, να εμποδισθεί η ανάπτυξη της εξαγωγής νερού, ενός όλο και πιο κερδοφόρου εμπορίου σε παγκόσμιο επίπεδο: «Πρέπει να ξεκινήσουμε μια εκστρατεία ενάντια στην εξαγωγή του νερού, γιατί αν καθυστερήσουμε θα είναι πολύ αργά και η εμπορευματοποίηση θα γίνει πραγματικότητα» προειδοποιεί ο Πάμπλο Σολόν από τη Βολιβία, μια χώρα που είδε το νικηφόρο αγώνα

Η Βολιβία είναι μια χώρα που έχει υποστεί τεράστια καταστροφές λόγω της ιδιωτικοποίησης των τοπικών δημόσιων υπηρεσιών. Η φωτογραφία δείχνει μια διαδήλωση κατά της πολιτικής της κυβέρνησης Μπους.

Καρδιά και συνάμα κάστρο του πιο ριζοσπαστικού κινήματος ενάντια στην καπιταλιστική παγκοσμιοποίηση, το Φόρουμ της Νεολαίας συγκέντρωσε φέτος περίπου 20.000 νέους

της κοιλάδας της Κοτσαμπάμπα ενάντια στη Bechtel, που είχε αποκτήσει το δικαίωμα εκμετάλλευσης του νερού της περιοχής, χάρη στις πιέσεις που άσκησε η Παγκόσμια Τράπεζα στη βολιβιανή κυβέρνηση. Η Bechtel προκάλεσε ύψιστες αυξήσεις στην τιμή του νερού, με αποτέλεσμα να προκαλέσει λαϊκές διαμαρτυρίες που κατεστάλησαν σκληρά από την αστυνομία (έναν νεκρός και 100 τραυματίες). Το σύνθημα το δίνει η Medha Patkar, του κινήματος από την Ινδία Narmada Bachao Andolan ενάντια στα φράγματα: «Εμείς υπερασπίζουμε —είπε εν μέσω χειροκροτήτων— το δικαίωμα κάθε ανθρώπινου όντος να έχει τα μέσα για την επιβίωσή του. Εμείς θα υποστηρίξουμε το δικαίωμα των τοπικών πληθυσμών να διαχειρίζονται τα αναπτυξιακά προγράμματα που αποφασίστηκαν δημοκρατικά» (...). (από ρεπορτάζ της εφημερίδας Liberazione της ιταλικής Κομμουνιστικής Επανάστασης)

ΣΗΜΑΔΙΑΚΕΣ ΣΥΜΜΕΤΟΧΕΣ ΣΤΟ ΣΥΝΔΙΚΑΛΙΣΤΙΚΟ ΦΟΡΟΥΜ
Αληθινό βαρόμετρο του ΠΚΦ αλλά και —κυρίως— του «κινήματος των κινήματων», οι συμμετοχές στο φετινό «Παγκόσμιο Φόρουμ

της Εργασίας και του Συνδικαλισμού» επεφύλασαν μερικές ιδιαίτερα σημαδιακές εκπλήξεις. Έτσι, η παρουσία της CES, της Συνομοσπονδίας Ευρωπαϊκών Συνδικαλιστικών Οργανώσεων Εργαζομένων) ή της Orit (Διαμερικανική Περιφερειακή Οργάνωση Εργαζομένων) αποτελεί μια σαφέστατη ένδειξη του γεγονότος ότι η ραγδαία ανάπτυξη του κινήματος ενάντια στην καπιταλιστική παγκοσμιοποίηση υποχρεώνει εφεξής ακόμα και τις πιο "μετριοπαθείς" διεθνείς συνδικαλιστικές γραφειοκρατίες αν όχι να προσαρμοστούν στις αγωνιστικές προτάσεις των καιρών, τουλάχιστον να μην τις αγνοούν και να κρατούν ανοικτούς τους διαύλους του διαλόγου με αυτές. Ευχάριστη ήταν επίσης η "έκπληξη" (μετά από τις εξελίξεις που πυροδότησε η 11η του Σεπτεμβρίου) της συμμετοχής της αμερικανικής εργατικής συνομοσπονδίας AFL-CIO όπως επίσης και η (παρθενική) συμμετοχή της γαλλικής CGT. Φυσικά, πέφτει από το βραζιλιάνικο οικοδοστικό, τη μεγάλη εργατική συνομοσπονδία CUT καθώς και των βραζιλιάνικων συνδικάτων βάσης, το παρών έδωσαν και πάλι οι Ιταλοί Cobas, της FIOM και της (ισχυρής) αριστερής τάσης της Cgil, οι νοτιοαφρικανοί της COSATU, η αργεντινική CTA, εκπρόσωποι ασιατικών και κάποιων αφρικανικών συνδικάτων, κ.ά. Αφού διαπίστωσε και κατάγγειλε (ομόφωνα) τις καταστροφικές συνέπειες της νεοφιλελεύθερης παγκοσμιοποίησης, το συνδικαλιστικό Φόρουμ τόνισε

την ανάγκη να προσεγγίσει το "κίνημα των κινήματων", με απότερο στόχο την επεξεργασία μιας κοινής διεθνούς διεκδικητικής πλατφόρμας. Αν και δύσκολος, ο διάλογος άρχισε και απομένει πια να καταλήξει σ'αυτό που είναι η κεντρική στρατηγική απαίτηση των διεθνούς εργατικού κινήματος...

20.000 ΝΕΟΙ ΑΠΟ ΟΛΟ ΤΟΝ ΚΟΣΜΟ ΣΤΟ ΚΑΜΠΙΝΓΚ ΤΗΣ ΝΕΟΛΑΙΑΣ
Καρδιά και συνάμα κάστρο του πιο ριζοσπαστικού κινήματος ενάντια στην καπιταλιστική παγκοσμιοποίηση, το Φόρουμ της Νεολαίας συγκέντρωσε φέτος περίπου 20.000 νέους (!) που κατασκίνωσαν στο (αχανές) κάμπινγκ που έφερε το όνομα του δολοφονημένου στη Γένοβα συναγωνιστή τους Κάρλο Τζουλιάνι. Δεν ήταν τυχαίο ότι σ'αυτόν ακριβώς τον χώρο, που εγκαινιάστηκε από τη μητέρα του Κάρλο, αποφασίστηκε και οργανώθηκε η διαδήλωση που σφράγισε την έναρξη του Κοινοβουλευτικού Φόρουμ (βλέπε σχετικό άρθρο) ή οι εκδηλώσεις αλληλεγγύης στον εξεγερμένο λαό της Αργεντινής. Ούτε επίσης ήταν τυχαίο ότι αρκετές από τις συζητήσεις που έγιναν εκεί είχαν για εισηγητές τον Κριστόφ Αγκιόν, τη Ναόμι Κλάιν, τον Ντανιέλ Μπενσαϊντ, το Λίβιο Μαϊτάν, όλους τους εκπροσώπους του Κοινωνικού Φόρουμ της Γένοβας, ριζοσπάστες συνδικαλιστές ηγέτες από τη Βραζιλία και την Ιταλία ή στελέχη επαναστατικών οργανώσεων της Αργεντινής...

Το τελικό ντοκουμέντο του 2ου Παγκοσμίου Κοινωνικού Φόρουμ του Πόρτο Αλέγκρε

1 Εμείς, τα κοινωνικά κινήματα από ολόκληρο τον κόσμο, απέναντι στην επιδείνωση των συνθηκών ζωής των λαών, συναντηθήκαμε εδώ, δεκάδες χιλιάδες άνθρωποι, κατά τη διάρκεια του 2ου Παγκοσμίου Κοινωνικού Φόρουμ στο Πόρτο Αλέγκρε. Βρεθήκαμε σε αυτό το μέρος αφιψώνοντας τις προσπάθειες να κατακερματίσουν την αλληλεγγύη μας. Θα συναντηθούμε εκ νέου για να συνεχίσουμε τους αγώνες μας εναντίον του νεοφιλελευθερισμού και του πολέμου και να επιβεβαιώσουμε ότι ένας άλλος κόσμος είναι εφικτός.

2 Είμαστε διαφορετικοί μεταξύ μας, άνδρες και γυναίκες, ενήλικες και νέοι, αυτόχθονες λαοί, αγρότες και κάτοικοι αστικών περιοχών, εργαζόμενοι

και άνεργοι, άστεγοι, ηλικιωμένοι, φοιτητές, άνθρωποι κάθε θρησκευτικού δόγματος, χρώματος και σεξουαλικής προτίμησης. Είμαστε ένα παγκόσμιο κίνημα αλληλεγγύης. Είμαστε ενωμένοι και αποφασισμένοι να αγωνιστούμε εναντίον στη συγκέντρωση πλούτου, στην εξαπλώση της φτώχειας, των ανισοτήτων και της καταστροφής της γης μας. Οικοδομούμε εναλλακτικές λύσεις, χρησιμοποιώντας δημιουργικούς τρόπους για να τις προωθήσουμε. Οικοδομούμε μια ευρεία συμμαχία με τους αγώνες μας και την αντίστασή μας σε ένα σύστημα που στηρίζεται στις πατριαρχικές και παντερντιστικές σχέσεις, το ρατσισμό και τη βία, το οποίο παραδίδει την πρώτη θέση στο κεφάλαιο σαν βάρος των

αναγκών και των επιθυμιών των λαών.

3 Το σύστημα αυτό αναπαράγει το καθημερινό δράμα γυναικών, παιδιών και ηλικιωμένων που πεθαίνουν από πείνα, έλλειψη ιατρικής περίθαλψης και ασθένειες που θα μπορούσαν να θεραπευθούν. Οικογένειες εξαναγκάζονται να εγκαταλείψουν τα σπίτια τους εξαιτίας των πολέμων, των περιβαλλοντικών καταστροφών και της έλλειψης γης, συνέπεια της μεγάλης ανάπτυξης, της ανεργίας, των επιθέσεων εναντίον των δημόσιων κοινωνικών υπηρεσιών, των πληγμάτων στην κοινωνική αλληλεγγύη. Στο Νότο, όπως και στο Βορρά, γεννιούνται ισχυροί αγώνες και αντιστάσεις που απαιτούν το σεβασμό και την αξιοπρέπεια της ζωής.

4 Η 11η Σεπτεμβρίου κατέγραψε μια δραματική στροφή. Μετά τις τρομοκρατικές επιθέσεις, που καταδικάζουμε απολύτως, όπως καταδικάζουμε όλες τις άλλες επιθέσεις εναντίον των αμάχων σε όλα τα μέρη του κόσμου, η κυβέρνηση των ΗΠΑ και οι σύμμαχοι της εξαπέλυσαν μια τεράστια στρατιωτική επιχείρηση. Με τον πόλεμο εναντίον του Αφγανιστάν, στον οποίο χρησιμοποιήθηκαν ακόμα και μέθοδοι τρομοκρατίας, και με τους άλλους πολέμους που προετοιμάζονται θα βρεθούμε απέναντι σε έναν διαρκή πόλεμο που θα διεξάγεται σε όλο τον πλανήτη. Έναν πόλεμο που έχουν εξαπολύσει οι ΗΠΑ και

οι σύμμαχοί τους για να σταθεροποιήσουν την κυριαρχία τους. Αυτός ο πόλεμος αναδεικνύει το άλλο πρόσωπο του νεοφιλελευθερισμού, το πλέον ωμό, βίαιο και απαράδεκτο. Το Ισλάμ δαιμονοποιείται, ενώ ο ρατσισμός και η ξενοφοβία προπαγανδίζονται σκόπιμα. Τα μέσα μαζικής ενημέρωσης λαμβάνουν ενεργά μέρος σε αυτήν τη φιλοπόλεμη εκστρατεία που διαιρεί τον κόσμο σε «καλό» και «κακό». Η αντίθεση στον πόλεμο αποτελεί ένα συστατικό στοιχείο των κινήματων μας.

5 Η πολεμική κατάσταση έχει αποσταθεροποιήσει ακόμη περισσότερο τη Μέση Ανατολή, προσφέροντας πρόφαση για τη διεύρυνση της καταστολής σε βάρος του λαού της Παλαιστίνης. Απέναντι στην ωμή και βίαιη κατάρρευση του Ισραήλ, επειγόν καθήκον για το κίνημά μας είναι να κινητοποιήσει και να εκφράσει την αλληλεγγύη του με το λαό της Παλαιστίνης και τον αγώνα του για αυτοδιάθεσή τους. Αυτό είναι ζωτικής σημασίας για τη συλλογική ασφάλεια όλων των λαών της περιοχής.

6 Την ίδια στιγμή νέα γεγονότα και στοιχεία επιβεβαιώνουν την άμεση αναγκαιότητα

των αγώνων μας. Στην Αργεντινή, η χρηματοοικονομική κρίση που προκλήθηκε από την κατάρρευση της πολιτικής των διαρθρωτικών προσαρμογών που επέβαλε το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο και το αυξανόμενο χρέος πυροδότησε μια κοινωνική και πολιτική κρίση, η οποία οδήγησε σε αυθόρμητες διαμαρτυρίες της τάξης των εργαζομένων αλλά και της μεσαίας τάξης, σε καταστολή που προκάλεσε νεκρούς, σε αλλαγές στην κυβέρνηση και σε νέες συμμαχίες ανάμεσα σε διαφορετικές κοινωνικές ομάδες. Με τη δύναμη των «πορειών με τις κατασρόλες», ο λαός κατόρθωσε να εξασφαλίσει την ικανοποίηση πρωταρχικών αιτημάτων επιβίωσης.

7 Η κατάρρευση της πολυεθνικής Εντρον αποτελεί παράδειγμα μιας πτώχευσης της οικονομίας του «καζίνου», της διαφθοράς των επιχειρηματιών, των μάντζερ και των πολιτικών. Οι εργαζόμενοι έμειναν χωρίς δουλειά και χωρίς συντάξεις. Στις αναπτυσσόμενες, η συγκεκριμένη πολυεθνική εμπλεκόταν σε απάτες και τα σχέδιά της είχαν εκδιώξει πληθυσμούς από τη γη τους, αυξάνοντας δυσανάλογα τις τιμές

της ηλεκτρικής ενέργειας και των παροχών ύδατος.

8 Η κυβέρνηση των ΗΠΑ στην προσπάθειά της να προστατεύσει τα συμφέροντα των μεγάλων επιχειρήσεων αποχώρησε αλαζονικά από τις διαπραγματεύσεις για το φαινόμενο του θερμοκηπίου του Κιότο, τη Συνθήκη για τους βαλλιστικούς πυραύλους, τη Σύμβαση για τη βιοποικιλότητα, τη Διάσκεψη του ΟΗΕ για το ρατσισμό, το διάλογο για τη μείωση των προμηθειών ελαφρών όπλων, αποδεικνύοντας για άλλη μια φορά ότι η μονόπλευρη πολιτική των ΗΠΑ υπονομεύει στην ουσία κάθε προσπάθεια να βρεθούν πολυμερείς λύσεις στα παγκόσμια προβλήματα.

9 Στη Γένοβα οι G8 απέτυχαν στην απαίτησή τους να αποτελέσουν την παγκόσμια κυβέρνηση. Απέναντι σε μια μαζική κινητοποίηση και αντίσταση οι δυνάμεις του κόσμου απάντησαν με βία και καταστολή, καταγγέλοντας ως εγκληματίες αυτούς που τόλμησαν να διαμαρτυρηθούν. Αλλά απέτυχαν να εκφοβίσουν το κίνημά μας.

10 Όλα αυτά συντελούνται στο πλαίσιο της παγκό-

ζωές:

σμιας ύφεσης. Το νεοφιλελεύθερο οικονομικό μοντέλο καταστρέφει τα δικαιώματα, τις συνθήκες και το επίπεδο ζωής των λαών. Χρησιμοποιώντας κάθε μέσον για να προστατεύσουν τα κέρδη και τις μετοχικές αξίες, οι πολυεθνικές απολύουν, μειώνουν δραστηρικά τις αποδοχές και κλείνουν εργοστάσια, συνθλιβοντας ως το απόλυτο τους εργαζομένους. Οι κυβερνήσεις, αντιμέτωπες με την οικονομική κρίση, αντιδρούν με ιδιωτικοποιήσεις, περικοπές των κοινωνικών δαπανών και διαρκή περιορισμό των δικαιωμάτων των εργαζομένων. Η ύφεση αυτή αποδεικνύει το γεγονός ότι οι υποσχέσεις του νεοφιλελευθερισμού για ανάπτυξη και ευημερία αποτελούν ένα ψέμα.

11 Το παγκόσμιο κίνημα για κοινωνική δικαιοσύνη και αλληλεγγύη βρίσκεται μπροστά σε τεράστιες προκλήσεις: ο αγώνας του για ειρήνη και συλλογική ασφάλεια συνεπάγεται την αντιμετώπιση της φτώχειας, των διακρίσεων, της αυταρχικής εξουσίας και κυριαρχίας, τη δημιουργία μιας εφικτής εναλλακτικής κοινωνίας.

Τα κοινωνικά κινήματα καταδικάζουν ενεργά τη βία και το μιλιταρισμό ως όργανα επίλυσης των διαφορών, την υποστήριξη των πολέμων «μικρής έντασης» και τις στρατιωτικές επιχειρήσεις στα πλαίσια του Σχεδίου για την Κολομβία, ως τμήμα της περιφερειακής πρωτοβουλίας στη ζώνη των Άνδεων, το Σχέδιο Πουέμπλα Πάναμα, το εμπόριο όπλων και τους υψηλούς στρατιωτικούς προϋπολογισμούς, το οικονομικό εμπόριο εναντίον λαών και εθνών, ιδιαίτερα εναντίον της Κούβας και του Ιράκ και την αυξανόμενη καταστολή σε βάρος των συνδικα-

Το τελικό αποτέλεσμα του 2ου Παιδαγωγικού Προγράμματος Οργανισμού Εργασιακών και Αγροτικών Σχολείων (Π.Π.Ο.Ε.) είναι η λίστα των αγωνιστών. Εμείς υποστηρίζουμε τα εργατικά συνδικάτα και τους αγώνες των εργαζομένων των τομέων της άτυπης εργασίας, ως αναγκαίο όρο για τη βελτίωση των συνθηκών εργασίας και ζωής, το αναφαίρετο δικαίωμά τους για οργάνωση, απεργία, συλλογικές διαπραγματεύσεις σε διάφορα επίπεδα, ιδίως στις αποδοχές και τις συνθήκες εργασίας ανάμεσα στον άνδρα και στη γυναίκα. Απορρίπτουμε τη σκληριά και την εκμετάλλευση των παιδιών. Υποστηρίζουμε τους αγώνες των εργαζομένων και των συνδικάτων τους ενάντια στις απολύσεις, στις ελαστικοποιημένες μορφές εργασίας και την απορρύθμιση της αγοράς εργασίας και απαιτούμε νέα διεθνή δικαιώματα για τους εργαζομένους και τις εργαζόμενες σε πολυεθνικές και τις θυγατρικές τους, ειδικότερα το δικαίωμα του συνδικαλισμού και των συλλογικών διαπραγματεύσεων.

12 Οι νεοφιλελεύθερες πολιτικές ενισχύουν τη μιζέρια και την ανασφάλεια. Έχουν αυξήσει δραματικά το λαθρεμπόριο και τη σεξουαλική εκμε-

τάλλευση γυναικών και των παιδιών που αποδοκιμάζουμε σθεναρά. Η φτώχεια και η ανασφάλεια οδηγούν, επίσης, στη μεταναστευση, με αποτέλεσμα εκατομμύρια ανθρώπινες υπάρξεις σήμερα να στερούνται αξιοπρέπειας, ελευθερίας και δικαιωμάτων. Γι' αυτό εμείς απαιτούμε το δικαίωμα της ελεύθερης μετακίνησης, το δικαίωμα στη σωματική ακεραιότητα και στο νομικό καθεστώς για όλων των μεταναστών. Υποστηρίζουμε τα δικαιώματα των αυτοκθόνων λαών και την εναρμόνιση των εθνικών νομικών πλαισίων με το άρθρο 169 του Διεθνούς Οργανισμού Εργασίας.

13 Το εξωτερικό χρέος των χωρών του Νότου έχει ήδη καταβληθεί πολλαπλές φορές. Παράνομα, άδικα και αθέμιτα τα χρέη, λειτουργούν ως όργανο κυριαρχίας, αφαιρούν από τους λαούς στοιχειώδη δικαιώματα μεμονωδικό την αυξανόμενη διεθνή τοκογλυφία. Ζητούμε την άμεση διαγραφή των χρεών και την αποζημίωση του ιστορικού, κοινωνικού και οικολογικού χρέους αποχώρες που μετείχαν στην εκμε-

τάλλευση των φυσικών πηγών και της διανομής του Νότου.

14 Το νερό, η τροφή, τα δάση, οι σπόροι, ο πολιτισμός και οι ταυτότητες των λαών είναι κοινή κληρονομιά της ανθρωπότητας για τις γενιές του παρόντος και του μέλλοντος. Είναι καθοριστικό να διατηρήσουμε τη βιοποικιλότητα. Οι λαοί έχουν δικαίωμα σε ασφαλή και αμετάβλητα τρόφιμα, ελεύθερα από γενετικά τροποποιημένους οργανισμούς. Η εθνική, περιφερειακή και τοπική κυριαρχία σε τρόφιμα αποτελεί θεμελιώδες ανθρώπινο δικαίωμα. Με αυτήν την έννοια η δημοκρατική αγροτική μεταρρύθμιση και η πρόσβαση των αγροτών στη γη είναι στοιχειώδη αιτήματα.

15 Η σύνοδος στο Κατάρ επιβεβαίωσε τον παράνομο χαρακτήρα του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου. Η υποτιθέμενη ατζέντα για την ανάπτυξη που υιοθετήθηκε εκεί, υπερασπίζεται μόνο τα συμφέροντα των πολυεθνικών. Με την έναρξη ενός νέου γύρου διαπραγματεύσεων ο Π.Π.Ο.Ε. πλησιάζει περισσότερο το στόχο του να μετατρέψει το κάθε

τι σε εμπόρευμα. Για εμάς η τροφή, οι δημόσιες και κοινωνικές υπηρεσίες, η γεωργία, η υγεία, η παιδεία και το γονιδίωμα δεν είναι προς πώληση. Απορρίπτουμε την οποιαδήποτε παραχώρηση δικαιωμάτων και αδειών αναπαραγωγής όλων των μορφών ζωής. Το πρόγραμμα του Π.Π.Ο.Ε. επεκτείνει σε ηπειρωτικό τις περιφερειακές συμφωνίες ελεύθερου εμπορίου και επενδύσεων. Οργανώνοντας διαμαρτυρίες, όπως τις μεγάλες διαδηλώσεις και τα δημοψηφίσματα κατά του Αμερικανικού Χώρου Ελεύθερων Συναλλαγών (ACLA), οι λαοί απέρριψαν αυτές τις συμφωνίες που αντιπροσωπεύουν νέες μορφές αποικιοποίησης και καταστροφής των θεμελιωδών κοινωνικών, οικονομικών, πολιτιστικών και περιβαλλοντικών δικαιωμάτων και αξιών.

16 Θέλουμε να ενισχύσουμε το κίνημά μας διαμέσου κοινών πρωτοβουλιών και κινητοποιήσεων για κοινωνική δικαιοσύνη, σεβασμό των δικαιωμάτων και των ελευθεριών, ποιότητα ζωής, ισότητα, αξιοπρέπεια και ειρήνη.

Αγωνιζόμαστε

- **για δημοκρατία:** οι λαοί έχουν το δικαίωμα να γνωρίζουν και να ασκούν κριτική στις αποφάσεις των κυβερνήσεων τους, ειδικά σε ό,τι αφορά τις συναλλαγές σε διεθνές επίπεδο. Οι κυβερνήσεις είναι απολύτως υπόλογες στους λαούς. Τη στιγμή που υποστηρίζουμε τη διεύρυνση της αντιπροσωπευτικής - εκλογικής δημοκρατίας σε όλο τον κόσμο, τονίζουμε την ανάγκη εκδημοκρατισμού των κρατών και των κοινωνιών και των αγώνων τους εναντίον των δικτατοριών.
- **για τη διαγραφή του εξωτερικού χρέους**

- και την καταβολή αποζημιώσεων.
- **εναντίον κερδοσκοπικών δραστηριοτήτων:** απαιτούμε την εισαγωγή ειδικών φόρων, όπως ο φόρος Τόμπιν και την κατάργηση των φορολογικών παραδείσεων.
- **για το δικαίωμα στην εντιμότητα.**
- **για τα δικαιώματα των γυναικών,** την απελευθέρωση από τη βία, τη φτώχεια και την εκμετάλλευση.
- **εναντίον του πολέμου και του милитарισμού:** εναντίον των ξένων στρατιωτικών βάσεων και επεμβάσεων και τη συστηματική κλιμάκωση της βίας. Επιλέγουμε να δώσου-

- με προτεραιότητα στις διαπραγματεύσεις και τη μη βίαιη επίλυση των διαφορών.
- **για μια δημοκρατική, κοινωνική Ευρωπαϊκή Ένωση:** που να στηρίζεται στις ανάγκες των εργαζομένων ανδρών και γυναικών, των ευρωπαϊκών λαών, στην ανάγκη για συνεργασία και αλληλεγγύη με τους λαούς της Ανατολής και του Νότου.
- **για τα δικαιώματα των νέων:** την πρόσβασή τους σε μια δημόσια, δωρεάν και κοινωνικά αυτόνομη εκπαίδευση και την κατάργηση της υποχρεωτικής στρατιωτικής θητείας.

ΜΑΣΤΟΓΡΑΦΙΑ

Σώζει πραγματικά ζωές;

(ερωτηματικά για το πολυδάπανο screening)

Του Σοφοκλή Σοφοκλέους

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Η μαστογραφία είναι μια πολύ σημαντική διαγνωστική μέθοδος ανίχνευσης καρκίνου του μαστού. Το πρώτο πρόγραμμα πληθυσμιακού ελέγχου άρχισε το 1963. Από τότε το θέμα γεμίζει χιλιάδες σελίδες επιστημονικών και μη δημοσιεύσεων. Διάφοροι, οι οποίοι ασχολούνται με το θέμα (ιατροί, πολιτικοί, οργανώσεις ασθενών, κ.α.), που προσπαθούν να κάνουν κάτι κατά του καρκίνου του μαστού δεν μπορούν ή δεν θέλουν να αντληθούν, ότι η μαστογραφία ως μέθοδος γενικής αναζήτησης (screening) δεν έχει σαν αποτέλεσμα ούτε τη μείωση της ειδικής θνησιμότητας εξαιτίας καρκίνου του μαστού ούτε της

θνησιμότητας γενικά. Στο άρθρο αυτό θα γίνει μια προσπάθεια παρουσίασης της σημαντικής επιστημονικής γνώσης και θα γίνουν εναλλακτικές προτάσεις για πρόληψη και έγκαιρη διάγνωση του καρκίνου του μαστού. Με τον τρόπο αυτό θέλουμε να συμβάλουμε στη συζήτηση σχετικά με τη σημασία της μαστογραφίας στην ανίχνευση καρκίνου του μαστού και να δώσουμε την άποψή μας για τη θέση της στο διαγνωστικό αλγόριθμο. Νομίζουμε ότι σαν κοινωνία είναι καιρός να απελευθερωθούμε από τα διάφορα ευκολόγια και να αναπτύξουμε νέες στρατηγικές για την καταπολέμηση του καρκίνου του μαστού.

του καρκίνου του μαστού να γίνει σε όσο το δυνατό πιο αρχικό στάδιο, ούτως ώστε με έγκαιρη θεραπευτική αγωγή να αποφευχθούν οι μεταστάσεις. Προς το παρόν 70% των περιστατικών με καρκίνο του μαστού θεωρούνται ως επιτυχώς θεραπευθέντα, δηλ. το πρόγραμμα αυτό αφορά ιδιαίτερα τα υπόλοιπα 30% των ασθενών με καρκίνο του μαστού, που αποθνήσκουν εξαιτίας της πάθησής τους. Ένας άλλος εξίσου σημαντικός στόχος της ανίχνευσης του καρκίνου του μαστού σε αρχικό στάδιο είναι η όσον το δυνατό λιγότερο τραυματική χειρουργική επέμβαση στο μαστό και αν είναι δυνατό η αποφυγή της μαστεκτομής.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Σύμφωνα με πρόσφατα ανακοίνωση του Υπουργείου Υγείας η υποεπιτροπή για οργάνωση και λειτουργία "Αντικνευτικού Προγράμματος του Καρκίνου του Μαστού" βρίσκεται στα τελικά στάδια της προετοιμασίας του προγράμματος αυτού. Πρόσκληση για συμμετοχή στο πρόγραμμα θα λάβουν γυναίκες των ηλικιών 50-70 χρόνων και αναμένεται μείωση της θνησιμότητας 20-30%, εφ' όσον τηρηθούν τα κριτήρια ποιότητας σύμφωνα με ευρωπαϊκές προδιαγραφές/κατευθυντήριες γραμμές. Σίγουρα η βασική ιδέα παρομοίων προγραμμάτων είναι πασιφανής: Στόχος είναι, με τη βοήθεια της μαστογραφίας η ανίχνευση

Η επιτυχία ενός τέτοιου προγράμματος ανίχνευσης του καρκίνου του μαστού με χρήση της μαστογραφίας ως βασικού εργαλείου αμφισβητείται από πάρα πολλούς επιστήμονες, παρόλο ή μάλλον επειδή παρόμοια προγράμματα υπάρχουν σε εξέλιξη ή έχουν διενεργηθεί σε άλλες χώρες. Τα προγράμματα αυτά, τα οποία χρησιμοποιούν τη μαστογραφία ως μέθοδο γενικής αναζήτησης, δεν έχουν ως αποτέλεσμα την αύξηση του αναμενόμενου χρόνου επιβίωσης των γυναικών εκείνων που λαμβάνουν μέρος σε αυτά, σύμφωνα με πρόσφατα δημοσιευθείσα ανάλυση των Olsen και Gotzsche από το έγκριτο Βόρειο Κέντρο Cochrane στην Κοπεγχάγη.

ΑΙΦΑΨΤΟΤΖΑΜ

μυρορηπ ιβζώζ

δυλοπι στ δη δηπρωμπτωρε)

Η συμμετοχή των γυναικών αυτών στο πρόγραμμα συνεχίζεται χωρίς όμως τη χρήση μαστογραφίας αλλά μόνο με την αυτοεξέταση. Το εξοικονομηθέν ποσό χρησιμοποιείται σε άλλα πιο αποτελεσματικά μέτρα για πρόληψη του καρκίνου του μαστού.

Δεν είναι γνωστές οι αιτίες των αποτελεσμάτων αυτών, αλλά θα μπορούσε κάτω από κάποιες προϋποθέσεις ως βασική αιτία της αποτυχίας τέτοιων προγραμμάτων να θεωρηθεί η ίδια η μαστογραφία, αφού είναι επιστημονικά παραδεκτό, ότι η ιονίζουσα ακτινοβολία μπορεί να προκαλέσει καρκινογένεση. Οι συγγραφείς Olsen και Gotzsche εκτιμούν, ότι η μαστογραφία ως μέθοδος γενικής αναζήτησης δεν θα πρέπει να γίνει αποδεκτή σε τέτοια προγράμματα, τα οποία προϋποθέτουν συχνή επανάληψη της σε τακτά χρονικά διαστήματα. Επίσης δεν είναι καθόλου ορθή η χρήση της ούτε και σαν "γκρίζα" μέθοδος γενικής αναζήτησης, δηλ. η μη συστηματική χρήση της, χωρίς ιδιαίτερη υποψία από τους γενικούς ιατρούς, παθολόγους, γυναικολόγους, χειρουργούς κ.α.

ΑΝΕΠΙΤΥΧΙΕΣ ΠΑΡΟΜΟΙΩΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

Οι Η.Π.Α., η Σουηδία και η Αγγλία ήταν οι πρώτες χώρες στις οποίες διενεργήθηκαν τοπικά πληθυσμιακά προγράμματα ανίχνευσης καρκίνου του μαστού με τη βοήθεια της μαστογραφίας ως μεθόδου γενικής αναζήτησης. Στη δε-

καετία του 70 έγιναν συζητήσεις σχετικά με την ηλικία εισόδου των γυναικών στο πρόγραμμα, δηλ. αν οι γυναίκες θα έμπαιναν στο πρόγραμμα σε ηλικία 30, 35 ή 40 χρόνων. Πολύ σύντομα διαπιστώθηκε, ότι στις πιο νέες γυναίκες η διαδικασία αυτή ήταν πολύ μεγάλη και χρονοβόρα σε σχέση με το όφελος, με αποτέλεσμα από τα τέλη της δεκαετίας του 80 τέτοια προγράμματα να συσπίνονται για γυναίκες άνω των 40 χρόνων. Το 1997 στα πλαίσια ενός διεθνούς συνεδρίου στις Η.Π.Α. ξέσπασαν οι πρώτες αντιπαραθέσεις σχετικά με τα υπέρ και τα κατά τέτοιων προγραμμάτων οι οποίες συνεχίζονται με αμείωτη ένταση μέχρι σήμερα.

ΤΟ ΚΑΝΑΔΙΚΟ ΕΘΝΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

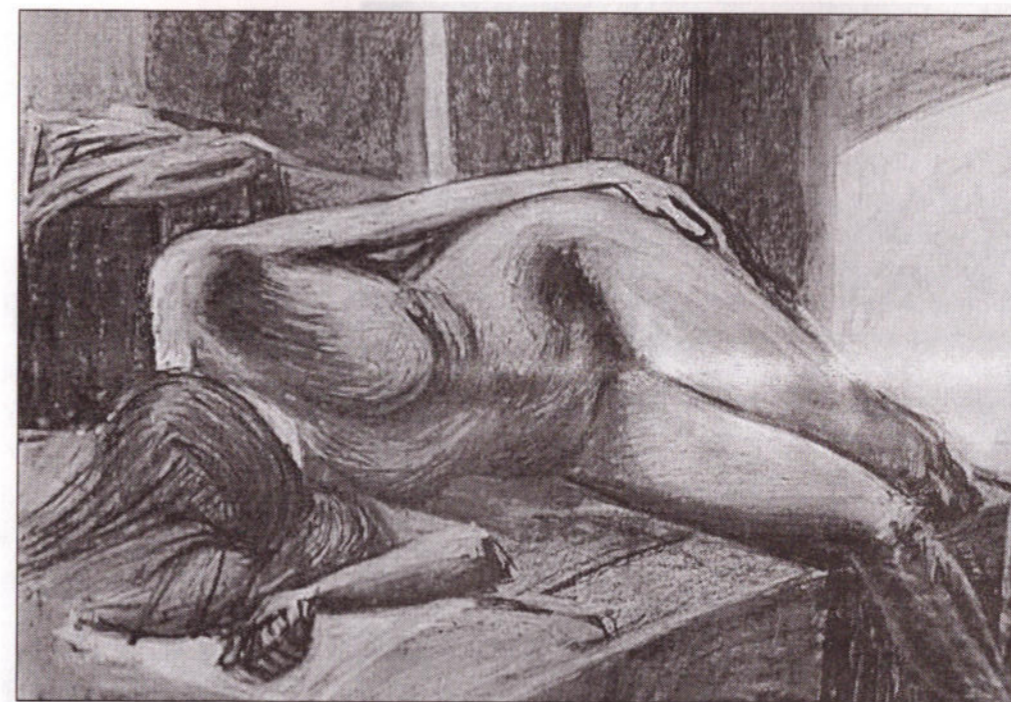
Το καναδικό εθνικό πρόγραμμα άρχισε από το πανεπιστήμιο του Τορόντο το 1980 και αποτελεί μέχρι σήμερα το πρόγραμμα με το μεγαλύτερο αριθμό συγκριτικών ομάδων, δηλ. οι ομάδες γυναικών με μαστογραφία συγκρίνονται με ομάδες γυναικών χωρίς μαστογραφία. Στις γυναίκες των ηλικιών 40-49 χρόνων κατά την είσοδο στο πρόγραμμα διαπιστώθηκε μεγαλύτερη θνησιμότητα εξαιτίας του καρκίνου του μαστού σε σύγκριση με την αντίστοιχη ομάδα ελέγχου. Άλλα προγράμματα επιβεβαίωσαν, ότι δεν παρουσιάστηκε η αναμενόμενη μείωση της θνησιμότητας, η οποία με τους καλύτερους υπολογισμούς δεν ξεπερνά τα 15%. Αποτέλεσμα αυτών των εμπειριών ήταν η συμβουλή όπως οι γυναίκες εισέρχο-

νται στο πρόγραμμα από την ηλικία των 50 χρόνων, κάτι που ακολουθείται μέχρι σήμερα. Όμως τα περαιτέρω αποτελέσματα του καναδικού προγράμματος δεν δικαιολογούν καθόλου τη συνέχιση του προγράμματος. Το ιδιαίτερο στο καναδικό πρόγραμμα είναι η ύπαρξη ομάδας ελέγχου που λάμβανε μέρος στο πρόγραμμα ανίχνευσης καρκίνου δίχως να διενεργούνται στις γυναίκες της ομάδας αυτής μαστογραφίες. Οι γυναίκες και των δύο ομάδων εκπαιδεύθηκαν από ειδικούς για να μάθουν την τεχνική της αυτοεξέτασης, την οποία διενεργούσαν σε τακτά χρονικά διαστήματα και έκαναν οπτικό έλεγχο για πιθανές ασυμμετρίες ή άλλες αλλοιώσεις στους μαστούς.

Στις γυναίκες ηλικίας 50 χρόνων κατά την είσοδο στο πρόγραμμα δεν παρατηρήθηκε στατιστικά σημαντική διαφορά στη μείωση της θνησιμότητας σε σύγκριση με την αντίστοιχη ομάδα ελέγχου. Η συμμετοχή των γυναικών αυτών στο πρόγραμμα συνεχίζεται χωρίς όμως τη χρήση μαστογραφίας αλλά μόνο με την αυτοεξέταση. Το εξοικονομηθέν ποσό χρησιμοποιείται σε άλλα πιο αποτελεσματικά μέτρα για πρόληψη του καρκίνου του μαστού.

ΚΡΙΤΙΚΗ ΑΠΟ ΤΗ ΣΟΥΗΔΙΑ

Ακουλούθησαν και άλλοι επιστήμονες με κριτική άποψη, οι οποίοι αμφισβητούν τις υποτιθέμενες επιτυχίες τέτοιων προγραμμάτων γενικής αναζήτησης. Το 1999 οι Σουηδοί επιστήμονες Sjönel και Ståhle του Γραφείου

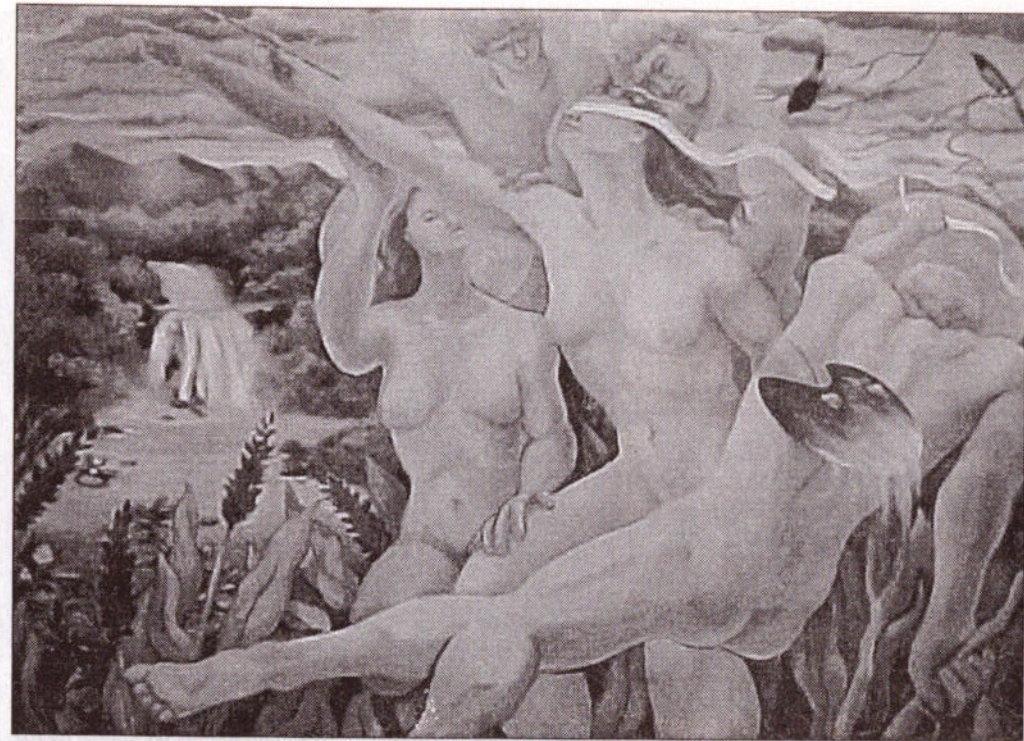
Υγείας της Στοκχόλμης δημοσίευσαν ένα άρθρο με τον τίτλο "Καμία μείωση της θνησιμότητας από καρκίνο του μαστού με τη χρήση της μαστογραφίας ως μεθόδου γενικής αναζήτησης". Οι επιστήμονες κατέληξαν στο συμπέρασμα αυτό μετά από αξιολόγηση υλικού από 600.000 σουηδές γυναίκες ηλικίας 50-69 χρόνων, οι οποίες έλαβαν μέρος σε διάφορα προγράμματα από το 1987 μέχρι το 1996 με ποσοστό συμμετοχής 70%. Το βασικότερο σημείο κριτικής από τους υποστηρικτές της μαστογραφίας ως μεθόδου γενικής αναζήτησης αποτελεί το γεγονός της μη δημοσίευσης του άρθρου σε διεθνές επιστημονικό περιοδικό!!!

Η ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ ΤΟΥ ΒΟΡΕΙΟΥ ΚΕΝΤΡΟΥ COCHRANE

Τον Ιανουάριο του 2000 οι επιστήμονες Olsen και Gotzsche από το έγκριτο Βόρειο Κέντρο Cochrane στην Κοπεγχάγη δημοσίευσαν στο αναγνωρισμένο ιατρικό περιοδικό The Lancet τα αποτελέσματα της ποιοτικής αξιολόγησης των σημαντικότερων προγραμμάτων ανίχνευσης καρκίνου του μαστού με τη μαστογραφία ως μέθοδο γενικής αναζήτησης με το αποκαρδιωτικό συμπέρασμα, ότι η μέθοδος αυτή δεν μπορεί να

θεωρείται ικανοποιητική για τέτοιο σκοπό, αφού δεν βρέθηκαν σοβαρές αποδείξεις μείωσης της θνησιμότητας εξαιτίας καρκίνου του μαστού στις γυναίκες που έλαβαν μέρος. Η αξιολόγηση αυτή προκάλεσε στους επιστημονικούς κύκλους ένα κυκλώνα αντιδράσεων με βασικό επιχείρημα, ότι η γνώμη αυτή ήταν αποκλειστικά ιδιωτική και όχι η γνώμη του Ινστιτούτου. Το Βόρειο Κέντρο Cochrane στην Κοπεγχάγη δημιουργήθηκε το 1993 με σκοπό τον ανεξάρτητο έλεγχο της επιτυχίας ιατρικών μέτρων στη μορφή επισκόπησης ή μετα-ανάλυσης. Με βάση τη δομή και τον τρόπο χρηματοδότησης του το Κέντρο θεωρείται ανεξάρτητο τόσο από τις βιομηχανίες όσο και από διάφορα κέντρα αποφάσεων, καθώς επίσης με βάση τη ποιότητα των δημοσιεύσεων του ως παγκοσμίου έγκριτο και αναγνωρισμένο. Τον Ιανουάριο του 2001 δημοσίευσε άλλο ένα άρθρο και μια επισκόπηση του θέματος στο περιοδικό The Lancet με τα ίδια συμπεράσματα από τους ίδιους συγγραφείς. Τον Ole Olsen αναπληρωτή διευθυντή και τον Peter C. Gotzsche διευθυντή του Ινστιτούτου. Επιπλέον στη νέα εργασία αναφέρεται ακόμη ένα αρνητικό

αποτέλεσμα. Στις γυναίκες με θετική μαστογραφία, οι οποίες χειρουργήθηκαν παρατηρούνται περισσότερες μαστεκτομές και επιθετικές χειρουργικές επεμβάσεις σε σύγκριση με τις αντίστοιχες ομάδες ελέγχου. Αυτό ήταν κάτι το συνταρακτικό, αφού η έγκαιρη ανίχνευση του καρκίνου του μαστού θα πρέπει να οδηγεί σε όλο και λιγότερο τραυματικές χειρουργικές επεμβάσεις και λιγότερο επιθετικές θεραπείες. Οι συγγραφείς αξιολόγησαν 7 προγράμματα έγκαιρης ανίχνευσης καρκίνου του μαστού με τη μαστογραφία ως μέθοδο γενικής αναζήτησης από διαφορετικές χώρες, στις οποίες περιλαμβάνονται περίπου μισό εκατομμύριο γυναίκες. Στην αξιολόγηση συμπεριλήφθηκαν μόνο τα προγράμματα εκείνα, στα οποία συμπεριλαμβάνονταν εκτός από τις γυναίκες με μαστογραφία και ομάδες ελέγχου χωρίς μαστογραφία. Με βάση καθορισμένα κριτήρια (διαλογή σύμφωνα με την αρχή της σύμπτωσης, συγκρισιμότητα, κ.α.) έγινε έλεγχος των αποτελεσμάτων του κάθε προγράμματος και έγινε διαχωρισμός σε 4 ποιοτικές ομάδες: ψηλής, μέσης, χαμηλής και απαραδεκτής ποιότητας και αξιολογήθηκαν οι ακόλουθοι παράμετροι: Γενική θνησιμότητα, θνησιμότητα εξαιτίας καρκίνου του μαστού, θνησιμότητα εξαιτίας καρκίνου, χρήση χειρουργικής επέμβασης, χρήση συνδυαστικής θεραπείας, ψευδώς-θετικά ευρήματα. Το πιο σημαντικό αποτέλεσμα ήταν ότι η θνησιμότητα ήταν η ίδια και στις δύο ομάδες δηλ. στην

ομάδα γυναικών με μαστογραφία και στην αντίστοιχη ομάδα ελέγχου χωρίς μαστογραφία. Επίσης παρατηρούνται πάρα πολλά λάθη σχετικά με τις αναφερόμενες αιτίες θανάτου, εφ' όσον δεν υπήρχε πόρισμα αυτοψίας, ιδιαίτερα όταν ο γιατρός γνωρίζει ότι η θάνατος λάμβανε μέρος σε πρόγραμμα γενικής αναζήτησης για ανίχνευση καρκίνου του μαστού με μαστογραφία. Σε αντίθεση με αυτό η χρήση της γενικής θνησιμότητας ως παραμέτρου σύγκρισης αποτελεί ένα πολύ σίγουρο και μη επηρεαζόμενο κριτήριο. Για το λόγο αυτό η γενική θνησιμότητα αποτελεί σημαντικότερη πληροφορία από ότι η θνησιμότητα εξαιτίας καρκίνου του μαστού. Επίσης ο αριθμός των μαστεκτομών, ο αριθμός των χειρουργικών επεμβάσεων και ο αριθμός των ακτινοθεραπειών ήταν μεγαλύτερος στην ομάδα γυναικών με μαστογραφία σε σύγκριση με την ομάδα ελέγχου δίχως μαστογραφία. Εξαιτίας των αποτελεσμάτων αυτών οι συγγραφείς συστήνουν πολύ προσεκτική μελέτη των αποτελεσμάτων πριν ληφθούν αποφάσεις για νέα προγράμματα ανίχνευσης καρκίνου του μαστού με χρήση της μαστογραφίας ως μέθοδο γενικής αναζήτησης.

ΨΕΥΔΩΣ-ΑΡΝΗΤΙΚΑ ΚΑΙ ΨΕΥΔΩΣ-ΘΕΤΙΚΑ ΕΥΡΗΜΑΤΑ
Ένα από τα πολυσηζημένα μειονεκτήματα της μαστογραφίας ως μεθόδου γενικής αναζήτησης είναι τα ψευδώς-αρνητικά και ψευδώς-θετικά ευρήματα. Σε περίπτωση ψευδώς-θετικού ευρήματος η γυναίκα θα πρέπει να υποστεί χειρουργική επέμβαση μέχρι και μαστεκτομή, παρ' όλο που δεν έχει προσβληθεί από κακοήγη νόσο. Επίσης μέχρι την τελική διάγνωση η γυναίκα θα υποστεί σοβαρή ψυχική και φυσική οδύνη. Σύμφωνα με σχετική έρευνα έχει παρατηρηθεί, ότι σε γυναίκες που λαμβάνουν μέρος για 10 χρόνια σε πρόγραμμα μαστογραφίας για ανίχνευση καρκίνου του μαστού, σε περίπου 33% από αυτές γίνεται τουλάχιστον μια φορά λανθασμένη διάγνωση. Ο κίνδυνος αυτός είναι ιδιαίτερα ψηλός όταν η μαστογραφία αποτελεί τη βασικότερη διαγνωστική μέθοδο. Ψευδώς-αρνητικά ευρήματα είναι πάρα πολύ επικίνδυνα, επειδή δίνουν λανθασμένη σιγουριά στις εξεταζόμενες γυναίκες, με αποτέλεσμα να μειώνεται η σημασία της αυτοεξέτασης και πιθανά συμπτώματα να αγνοούνται.

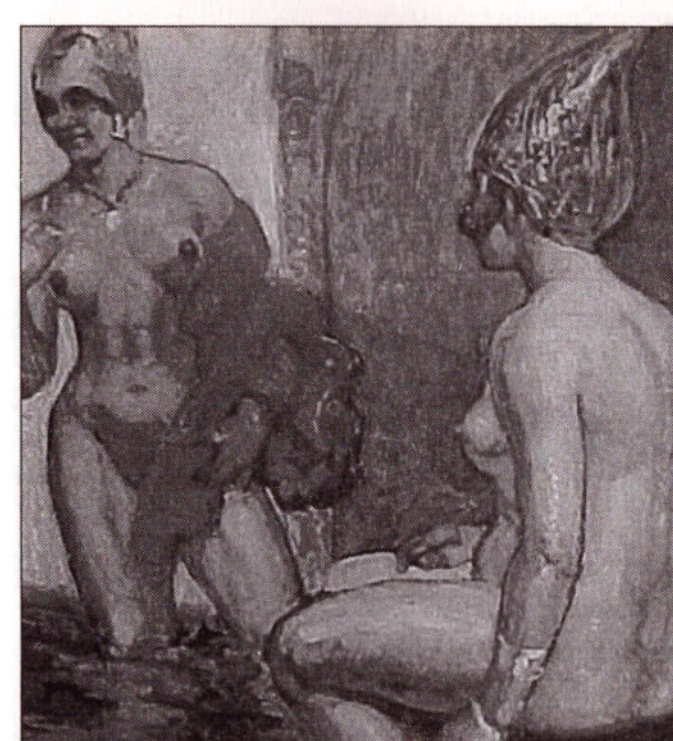
ΠΙΘΑΝΑ ΑΙΤΙΑ ΚΑΡΚΙΝΟΥ ΤΟΥ ΜΑΣΤΟΥ
Η ιατρική επιστήμη δεν έχει καταλήξει μέχρι σήμερα ποια θα πρέπει να θεωρούνται σίγουρα αίτια που προκαλούν καρκίνο του μαστού, και ιδιαίτερα για την παρατηρούμενη αύξηση των περιστατικών στις πιο μικρές ηλικίες. Το πρόβλημα αυτό φαίνεται να παρατηρείται περισσότερο στις αναπτυγμένες δυτικές χώρες και λιγότερο στις τώως σοσιαλιστικές χώρες και αναπτυσσόμενες χώρες. Φαίνεται ότι επηρεάζονται σε μεγαλύτερο βαθμό στρώματα αστικού πληθυσμού μέσου και ψηλού κοινωνικού επιπέδου. Επιγραμματικά θα αναφέρουμε μερικές πιθανές αιτίες που συζητούνται:

1. Οι γυναίκες της Ιαπωνίας παρουσιάζουν πιο χαμηλούς αριθμούς θανάτων εξαιτίας καρκίνου του μαστού με πιθανά αίτια γενετικές διαφορές και ίσως τη γενικά μικρότερη μάζα του μαστικού ιστού τους σε σύγκριση με τις Ευρωπαίες.
2. Περιβαλλοντικά αίτια, όπως διοξίνες, πολυχλωριωμένοι υδρογονάνθρακες, φυτοφάρμακα, ξενοοιστρογόνα, κ.α.
3. Ηλεκτρομαγνητικά πεδία.
4. Τρόπος ζωής (lifestyle), όπως

παχυσαρκία, οινοπνευματώδη ποτά, κάπνισμα, κ.α.
5. Ορμονικά σκευάσματα όπως οιστρογόνα που χορηγούνται για μείωση των συμπτωμάτων της κλιμακτηρίου.
6. Η ιονίζουσα ακτινοβολία.

ΚΟΣΤΟΣ ΤΩΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΠΛΗΘΥΣΜΙΑΚΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ
Υπάρχουν διάφοροι τρόποι υπολογισμού του κόστους των προγραμμάτων αυτών. Επιστήμονες με κριτική άποψη λαμβάνουν ως βάση για τους υπολογισμούς τους το έτος αναμενόμενης ζωής του ασθενούς, το οποίο κοστολογείται με 1.2 εκ. δολάρια. Άλλοι επιστήμονες καταλήγουν σε ποσά μεταξύ 13.000 δολάρια και πάλι άλλοι σε 0.6 μέχρι 1.2 εκ. δολάρια για κάθε 10.000 γυναίκες ανά έτος (δηλ. 90 δολάρια, όσο περίπου το κόστος της μαστογραφίας και άλλων εξετάσεων ρουτίνας).

ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΗ ΠΡΟΛΗΨΗ ΚΑΙ ΕΓΚΑΙΡΗ ΔΙΑΓΝΩΣΗ
Θα πρέπει να αναφερθεί, ότι εφ' όσον τα πραγματικά αίτια που προκαλούν καρκίνο του μαστού δεν έχουν ακόμα καθοριστεί και αν υποθέσουμε ότι ο τρόπος ζωής (lifestyle) αποτελεί ίσως την πιο

σημαντική πιθανή αιτία, όλη η φιλοσοφία της πρόληψης και έγκαιρης διάγνωσης στέκεται σε πολύ ισχνά ποδάρια. Εξαιτίας της ευαισθησίας του μαστικού ιστού σε νεαρά άτομα θα πρέπει να δοθεί ιδιαίτερη προσοχή στη μείωση της έκθεσης σε ιονίζουσα ακτινοβολία σε νεαρές γυναίκες και κορίτσια.

Ένα άλλο σημείο που θα πρέπει να προσεχτεί είναι η χρήση οιστρογόνων και η πιθανή συσχέτιση του με την αύξηση των περιστατικών καρκίνου του μαστού. Σίγουρα απαιτείται επιπλέον έρευνα για το θέμα προτού να υπάρξουν κοινά αποδεκτές θέσεις.

ΑΝΑΓΚΑΙΑ ΕΠΕΞΗΤΗΣΗ
Σχετικά με την πιθανή μείωση της θνησιμότητας εξαιτίας του καρκίνου του μαστού π.χ. κατά 25% θεωρούμε αναγκαία την ακόλουθη διευκρίνιση. Ο αριθμός αυτός είναι χωρίς σημασία αν δεν κατονομασθεί ο ακριβής αριθμός γυναικών που πεθαίνουν από καρκίνο του μαστού σε 10 χρόνια, δηλαδή 4 από 1000 (0.4%), ούτως ώστε η σχετική μείωση κατά 25% σημαίνει ότι μια από 1000 γυναίκες θα σωθεί σε 10 χρόνια με τη χρήση της μαστογραφίας ως με-

θόδου γενικής αναζήτησης, ενώ οι υπόλοιπες 999 δεν θα έχουν κανένα όφελος.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ
Η θέση, ότι με τη χρήση της μαστογραφίας ως μεθόδου γενικής αναζήτησης είναι δυνατή σημαντική μείωση της θνησιμότητας από καρκίνο του μαστού και κατ' επέκταση μείωση της γενικής θνησιμότητας δεν μπορεί να τεκμηριωθεί επιστημονικά. Αυτό είναι το αποτέλεσμα έρευνας των Olsen και Gotzsche από το έγκριτο Βόρειο Κέντρο Cochrane στην Κοπεγχάγη, η οποία δημοσιεύτηκε τον Οκτώβριο του 2001, και στην οποία αξιολογούνται διάφορα προγράμματα γενικής αναζήτησης από το 1963. Εφ' όσον η μαστογραφία είναι μια πολύ αξιόπιστη διαγνωστική μέθοδος ανίχνευσης καρκίνου του μαστού θα πρέπει να υπάρχουν λόγοι για την απουσία θετικών αποτελεσμάτων σε σχέση με τη μείωση της θνησιμότητας όταν αυτή χρησιμοποιείται ως μέθοδος γενικής αναζήτησης σε προγράμματα πληθυσμιακού ελέγχου ανίχνευσης καρκίνου του μαστού. Μια απλή εξήγηση για τα αρνητικά αυτά αποτελέσματα είναι ότι η μέθοδος η ίδια πιθανώς να προκαλεί τις αρνητικές επιπτώσεις. Είναι γνωστό ότι η ιονίζουσα ακτινοβολία μπορεί να προκαλέσει καρκίνο του μαστού και φαίνεται ότι η δράση της αυτή δεν έχει εκτιμηθεί σωστά μέχρι σήμερα. Ένας άλλος παράγοντας, ο οποίος επίσης δεν έχει ληφθεί σοβαρά υπ' όψιν από τους υποστηρικτές της μαστογραφίας ως μεθόδου γενικής αναζήτησης και ελέγχου του γυναικείου πληθυσμού, είναι το γεγονός της αυξημένης ευαισθησίας στην ιονίζουσα ακτινοβολία γυναικών με γενετική προδιάθεση προσβολής από καρκίνο του μαστού, οι οποίες αποτελούν 5-10% του γυναικείου πληθυσμού. Η ομάδα αυτή γυναικών δεν επιτρέπεται να υποβάλλεται σε πολλαπλές επαναλαμβανόμενες μαστογραφίες στα

πλαίσια παρομοίων προγραμμάτων. Ιδιαίτερα εξαιτίας της υπεραισθησίας αυτής ομάδας ψηλού κινδύνου η μαστογραφία ως μέθοδος γενικής αναζήτησης και ελέγχου του γυναικείου πληθυσμού θα πρέπει να απαγορεύεται! Με αυξημένες απαιτήσεις στην ποιότητα της μαστογραφίας με πιθανό αποτέλεσμα την αύξηση της ευαισθησίας της μεθόδου αναφορικά με τη διαγνωστική ικανότητα και με συνεπακόλουθη μείωση της απορροφούμενης από το μαστικό ιστό δόσης ιονίζουσας ακτινοβολίας, συντηρείται η ελπίδα ότι θα αυξηθεί μελλοντικά η χρησιμότητα της μαστογραφίας ως μεθόδου γενικής αναζήτησης. Από την άλλη μεριά δεν θα πρέπει να μένουν χωρίς σημασία για μελλοντικές αποφάσεις το γενικά ψηλό κόστος τέτοιων προγραμμάτων, καθώς επίσης η σημαντική προληπτική τους δυνατότητα, ιδιαίτερα αφού έχουν παρατηρηθεί σημαντικές διαφορές στη θνησιμότητα σε ορισμένες ομάδες γυναικείου πληθυσμού (π.χ. σκανδιναβικές) όσο και μειωμένης προσβολής από την πάθηση (π.χ. Ιαπωνία). Αυτές οι διαφορές στη θνησιμότητα πιθανολογείται ότι οφείλονται στο διαφορετικό τρόπο ζωής (lifestyle) και είναι μεγαλύτερες από ότι το όφελος που πιθανό να προκύπτει με τη χρήση της μαστογραφίας ως μεθόδου γενικής αναζήτησης και πληθυσμιακού ελέγχου. Πραγματικά προληπτικά μέτρα κατά του καρκίνου του μαστού, τα οποία θα μπορούσαν να έχουν σημαντικά αποτελέσματα, είναι η αποφυγή περιττής έκθεσης σε ιονίζουσα ακτινοβολία, ιδιαίτερα σε νεαρή ηλικία και κάτω από ορισμένες προϋποθέσεις ο περιορισμός της θεραπευτικής χρήσης οιστρογόνων. Μέθοδοι για την έγκαιρη διάγνωση θεωρούνται, εκτός από την αυτοεξέταση μετά από ειδική εκπαίδευση/καθοδήγηση, το υπερηχοτομογράφημα και η μαγνητική τομογραφία.

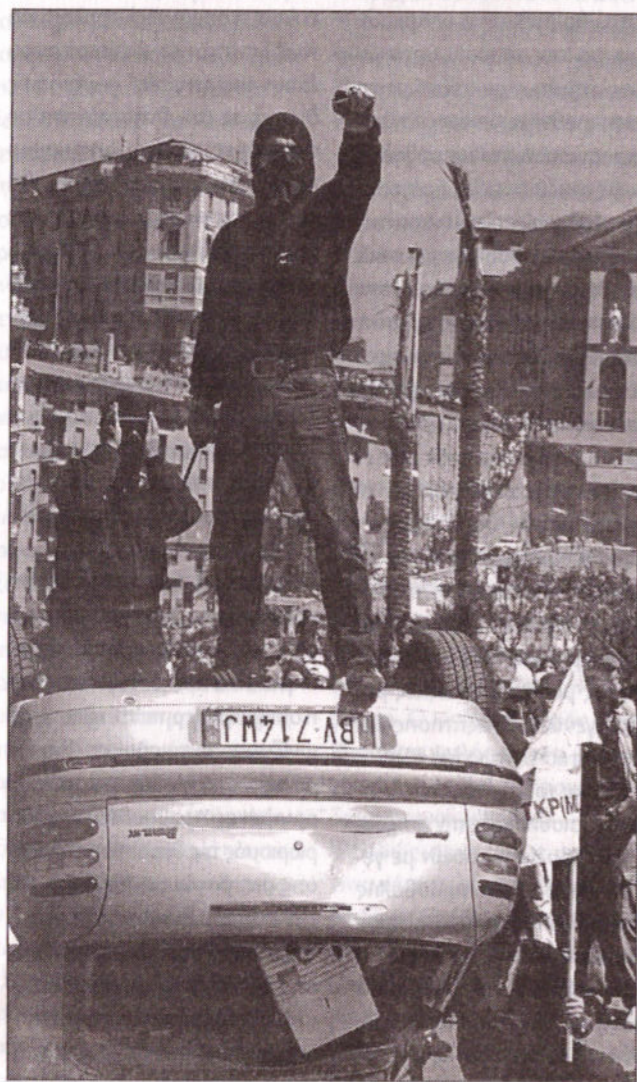
Το "εξ υπαρχής" και το κίνημα ενάντια στην παγκοσμιοποίηση

Του Λάζαρου Χριστοφίδη

Ο Λάζαρος Χριστοφίδης μας βάζει σε δυσκολίες διότι ασφαλώς δεν μπορούν να απαντήσουν στο κείμενο του όλοι οι αρθρογράφοι του Εξ Υπαρχής κι ούτε ασφαλώς κάποιος εξ' ονόματός τους.

Είναι ωστόσο ανακρίβεια ότι μόνο ο Χριστάκης Παρτασιδής "σημείωσε θετικά σημεία της Παγκοσμιοποίησης" όπως επίσης δεν είναι ακριβές το ότι δεν υπάρχουν σοβαρά κείμενα ανάλυσης για την Παγκοσμιοποίηση και το Νεοφιλελευθερισμό και θυμίζω ότι υπήρξαν μερικά στην ενόπια "Εντός των Τειχών".

ΚΑ

Σε όλη σχεδόν την πορεία των εκδόσεων του "εξ υπαρχής" και με τους πλείστους διανοούμενους, που συνεργάζονται με αυτό, ασχολήθηκε με το πρόβλημα της παγκοσμιοποίησης ή μάλλον με τη "Νεοφιλελεύθερη παγκοσμιοποίηση".

Μεγάλο, αλήθεια, πρόβλημα της σημερινής παγκόσμιας πραγματικότητας, τόσο που από τη σωστή αντίκρισή του, θα εξαρτηθεί η πορεία για το μέλλον του κάθε λαού. Η αρθρογραφία υποστήριξε το παγκόσμιο κίνημα ενάντια στη "Νεοφιλελεύθερη παγκοσμιοποίηση" και είδε σ' αυτό μια ελπιδοφόρα πορεία μιας διεθνοιστικής δράσης των λαϊκών δυνάμεων.

Κατηγορήσε τη "Νεοφιλελεύθερη παγκοσμιοποίηση" σαν υπεύθυνη για τη φτώχεια και τις τλαιπωρίες του Τρίτου Κόσμου και είδε το μέλλον των λαών σαν μια οδυνηρή πορεία. Εξαιρεση μόνο, ο Χριστάκης Παρτασιδής, που με άρθρο του στο τεύχος 27 σημείωσε θετικά σημεία της Παγκοσμιοποίησης.

Όλοι οι αρθρογράφοι δεν επιχειρήσαν μια ανάλυση αυτού που ονομάζουν Παγκοσμιοποίηση, ποια στοιχεία τη συνθέτουν και προ-

πάντων δεν επιχειρήσαν να απολογηθούν τη γέννησή της. Ακόμα δεν είπαν πως συνδέεται ο Φιλελευθερισμός με την Παγκοσμιοποίηση και γίνεται "Νεοφιλελεύθερη παγκοσμιοποίηση".

Πιστεύουμε πως μια προσεκτική αντίκριση του θέματος θα δώσει στοιχεία που θ' αλλάξουν ριζικά την αντίκρισή του. Δίνουμε παρακάτω σκέψεις προς αυτή την κατεύθυνση.

Φιλελευθεροποίηση και Παγκοσμιοποίηση είναι δύο όροι που ερμηνεύουν δυο ξεχωριστές και άσχετες λειτουργίες, ακόμα και αντίθετες.

Φιλελευθεροποίηση είναι αντίθεση της κρατικοποίησης διαφόρων τομέων. Ζητά και επιδιώκει την απελευθέρωση της εθνικής οικονομίας από την τάση και την απόδοση των ήδη κρατικών επιχειρήσεων στην ιδιωτική πρωτοβουλία. Φανερό, ότι είναι πρόβλημα της εθνικής οικονομίας και επιδιώκει λύσεις μέσα σε αυτά τα πλαίσια.

Παγκοσμιοποίηση είναι όρος που αντιμάχεται την έννοια έθνος, σπάει τα εθνικά σύνορα σ' όλα τα επίπεδα και καθιερώνει λύσεις και σχέσεις έξω από εθνικά όρια, πα-

εποχή. Έτσι είδαμε να γεννιούνται οι κρατικές επιχειρήσεις στις βιομηχανικές χώρες της Ευρώπης. Αυτή η κρατική παρέμβαση έλυσε προβλήματα και βοήθησε την ανάπτυξη την οικονομίας προς όφελος βέβαια των επιχειρηματιών, για να εξελιχθεί γρήγορα σ' ένα σύστημα κρατικού μονοπωλιακού καπιταλισμού ενάντια στα συμφέροντα του λαού. Ακόμα λειτουργήσαν σαν καταφύγιο αναξιοκρατίας, γραφειοκρατίας και προς όφελος ιδιωτικών συμφερόντων. Τελικά εξελίχθηκαν σε ζημιογόνους οργανισμούς σε βάρος των φορολογουμένων.

Οι ίδιες ανάγκες υπαγόρευσαν και σε μας την παρέμβαση του κράτους με τους ημικρατικούς οργανισμούς που εκτός από τα καλά που δημιούργησαν για την οικονομία, εξελίχθηκαν σε μονοπωλίες που εκμεταλλεύονται το λαό μας και κερδοσκοπούν με τα εκατομμύρια, τα περισεύματα και τα αποθεματικά. Ακόμα, διαφθείρανε τη λειτουργία της κοινωνίας μας, με τα ρουσφέτια των κυβερνώντων. Διασπάσανε το συνδικαλιστικό μας κίνημα και καθιερώσανε την αναξιοκρατία σαν κανόνα ζωής στον τόπο μας.

Κρατική παρέμβαση σημαίνει στην τελευταία ανάλυση, παρέμβαση της άρχουσας τάξης στην οργανωμένη της έκφραση γιατί το κράτος δεν είναι παρά η οργανωμένη έκφραση της κυβερνώσας τάξης.

Η δημοκρατία μας, οι δημοκρατίες της Ευρώπης και όλου του κόσμου, να μην ξεχνούμε ότι είναι αστικές δημοκρατίες, που είναι οργα-

ραδόσεις, συνήθειες και συμπεριφέροντα.

Ο όρος λοιπόν "Νεοφιλελεύθερη παγκοσμιοποίηση" είναι εξωπραγματικός, αυθαίρετος και παράλογος. Σαν τέτοιος δεν μπορεί να λέγεται, να γράφεται και πολύ περισσότερο να υψωθεί σαν σύνθημα παγκόσμιας πάλης των λαών για την οικοδόμηση του μέλλοντος. Να δούμε όμως αν η Φιλελευθεροποίηση και η Παγκοσμιοποίηση είναι μέτρα και όροι που αντιστρατεύονται τα συμφέροντα των λαών και συνεπώς πρέπει να ξεσηκώνουν ένα παγκόσμιο κίνημα για την ανατροπή τους. Η ελευθεροποίηση είναι η πολιτική που θέλει την οικονομία της χώρας ελεύθερη από κρατικές επεμβάσεις, συνεπώς δεν αναγνωρίζει το δικαίωμα στο κράτος να οργανώνει, να συντηρεί και να διαχειρίζεται τις οικονομικές μονάδες οποιασδήποτε μορφής.

Η ατομική πρωτοβουλία είναι η μόνη αρμόδια να οργανώνει, να συντηρεί και να διαχειρίζεται τις οικονομικές μονάδες οποιασδήποτε μορφής και μεγέθους, υπό την προϋπόθεση να λειτουργεί σε συν-

θήκες ελεύθερου ανταγωνισμού και την αποφυγή ολιγοπωλίων ή μονοπωλίων.

Η οικονομία ν' αφηθεί στην ατομική πρωτοβουλία σε συνθήκες ελεύθερου ανταγωνισμού. Αυτά είναι τα τρία στοιχεία που συνθέτουν την ελευθεροποίηση.

Να δούμε το κάθε στοιχείο ξεχωριστά. Η παρέμβαση του κράτους στην οικονομία έχει δύο αιτιολογίες. Η μια έχει πηγή τη θεωρία για την κοινωνική εξέλιξη. Είναι η Μαρξιστική αντίληψη ότι είναι δυνατή η κοινωνική αλλαγή με μια εργατική εξουσία η οποία μπορεί με την κρατικοποίηση και στη βάση ενός σχεδιασμού να οικοδομήσει το σοσιαλισμό.

75 χρόνια πρακτικής εφαρμογής και με την υποστήριξη μεγάλης μερίδας του κόσμου από όλους τους λαούς κατέληξε σε τραγική αποτυχία.

Η άλλη αιτιολογία είναι η ανάπτυξη υποδομής σ' εθνική κλίμακα για την πιο αποδοτική ανάπτυξη της βιομηχανίας και γενικά της οικονομίας που απαιτούσε τεράστιες επενδύσεις και συλλογικότητα πέραν της δυνατής στην

Φιλελευθεροποίηση και Παγκοσμιοποίηση είναι δύο όροι που ερμηνεύουν δυο ξεχωριστές και άσχετες λειτουργίες, ακόμα και αντίθετες.

Μέλος στο κίνημα 'Ουφιάτ'.

νωμένες και λειτουργούν στη βάση του αστικού δικαίου, στη βάση του δικαίου της ατομικής ιδιοκτησίας, στη βάση του ταξικού καθεστώτος, συνεπώς όλες οι ενέργειες του κράτους, της άρχουσας κεφαλαιοκρατικής τάξης είναι προς όφελος της τάξης που προέρχεται και που είναι προορισμένο να υπηρετεί.

Κατά πόσο η απόδοση των κρατικών επιχειρήσεων στο ιδιωτικό κεφάλαιο θα αποβεί προς όφελος του λαού, θα εξαρτηθεί πρώτα σε ποιο ιδιωτικό κεφάλαιο θα δοθεί, ακόμα σε ποιες τιμές θα υπολογισθεί, με ποιους όρους και σε ποια βάση θα λειτουργήσουν και ακόμα σε ποιες συνθήκες ανταγωνισμού θα δραστηριοποιηθούν. Όλα αυτά μπορούν να εξεταστούν σε μια ειδική μελέτη.

ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΠΟΙΗΣΗ Η ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΤΗΤΑ

Οι αρθρογράφοι του "εξ υπαρχής" μιλούν για Παγκοσμιοποίηση που συντελείται. Δεν μιλούν για Παγκοσμιοποίηση που συντελέστηκε και είναι ένα γεγονός, μια πραγματικότητα. Κανένας δεν θεώρησε αναγκαίο να αναλύσει αυτή την Παγκοσμιοποίηση, να δείξει τα στοιχεία που την αποτελούν, πως

αναπτύσσονται αυτά τα στοιχεία. Πόθεν γεννιέται αυτή η Παγκοσμιοποίηση.

Ακόμα μιλούν για "νέα τάξη πραγμάτων" χωρίς να επιχειρούν να παρουσιάσουν αυτά τα "πράγματα" με συγκεκριμένο τρόπο. Εκθιάζουν το κίνημα ενάντια στη "Νεοφιλελεύθερη παγκοσμιοποίηση" και τονίζουν ότι ο αγώνας αυτός "είναι δεμένος με την πάλη για μια ριζική κοινωνική αλλαγή" ενώ παραδέχονται ότι το κίνημα δεν έχει τίποτε να προτείνει σήμερα για την κοινωνική αλλαγή και καλούν την αριστερά "να διαμορφώνει εναλλακτική πρόταση στο νεοφιλελεύθερο μοντέλο στην Ευρώπη και διεθνώς".

Επιχειρούμε μια ανάλυση της Παγκοσμιοποίησης ή της Παγκοσμιοποίησης με την ελπίδα να φωτίσουμε το δρόμο για μια κοινωνική αλλαγή που επιβάλει η νομοτελειακή εξέλιξη.

Παγκοσμιοποίηση. Να σπάνε τα σύνορα των εθνών στο εμπόριο, στην αγορά, στον πολιτισμό, στη γλώσσα, στη θρησκεία, στα ήθη, σ' όλες τις εκφράσεις της ζωής. Ο ΟΗΕ διατύπωσε ήδη το σύνθημα της τρίτης χιλιετίας: "Μια Γη μια Οικογένεια". Θα το πραγματοποιήσουμε άραγε ως το τέλος της χιλιετίας;

Η τεχνολογία και η επιστήμη ήδη ανοίγουν δρόμους και ετοιμάζουν τις αναγκαίες πραγματικότητες που επιβάλλουν την Παγκοσμιοποίηση σαν μια νομοτελειακή αναγκαιότητα.

Η κοινωνία που υποδέχεται πάντα με επιφυλακτικότητα και αντίδραση κάθε καινούριο θ' αντι-

δράσει και σ' αυτή την περίπτωση. Ας ευχθούμε αυτή η αντίδραση να 'ναι πρόσκαιρη.

Η Παγκοσμιοποίηση όπως προωθείται σήμερα σ' όλους τους τομείς της ζωής, είναι αποτέλεσμα της ανάπτυξης της τεχνολογίας και αναγκαιότητα που επιβάλλει η νέα πραγματικότητα, στο νέο σύστημα παραγωγής που είναι η Παγκοσμιοποίηση του καπιταλιστικού συστήματος και εφόσον το σύστημα παραγωγής έχει ήδη γίνει μια παγκόσμια πραγματικότητα όλοι οι τομείς της κοινωνικής λειτουργίας και της ανθρώπινης ζωής θα παγκοσμιοποιηθούν.

ΤΙ ΕΙΝΑΙ ΤΟ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ

Ο καπιταλισμός μετά τη βιομηχανική επανάσταση διαμόρφωσε το όλο σύστημα παραγωγής σε δύο βαθμίδες. Την πρώτη βαθμίδα με τη βαριά βιομηχανία που κατασκευάζει μηχανές για την παραγωγή αγαθών και τη δεύτερη βαθμίδα που εκμεταλλεύεται τις μηχανές για την παραγωγή αγαθών, τη λεγόμενη ελαφρά βιομηχανία. Η σχέση των δύο βαθμίδων παραγωγής δεν μπορούσε να είναι άλλη από την απόλυτη εξάρτηση της δεύτερης από την πρώτη.

Η ανάπτυξη του συστήματος παραγωγής σε δύο βαθμίδες πραγματοποιήθηκε σε μια σειρά χώρες στον κόσμο μέσα όμως στα εθνικά σύνορα.

Η προοπτική, όμως, της βιομηχανικής παραγωγής ήταν η παγκόσμια αγορά που μέσα στο νόμο του ανταγωνισμού του συστήματος επέβαλλε να διεξάγονται πόλε-

Η Παγκοσμιοποίηση όπως προωθείται σήμερα σ' όλους τους τομείς της ζωής, είναι αποτέλεσμα της ανάπτυξης της τεχνολογίας και αναγκαιότητα που επιβάλλει η νέα πραγματικότητα.

Τί είναι λοιπόν ο αγώνας ενάντια στη "Νεοφιλελεύθερη παγκοσμιοποίηση"; Δεν είναι η πάλη του Δον Κιχώτη με τους ανεμόμυλους;

μοι για την κατάκτηση ή την υπεράσπιση των αγορών στη μορφή των αποικιών ή σφαιρών επιρροής. Αυτό το σύστημα κράτησε ως τα μέσα του 20ου αιώνα και στοίχισε, εκτός από τις τοπικές συγκρούσεις, δύο παγκόσμιους πολέμους με τεράστιες καταστροφές και εκατομμύρια θύματα σ' ανθρώπινες ζωές και ανάπηρους.

Ακόμα η ανισότητα ανάμεσα στις βιομηχανικές χώρες, τις αποικίες και τις σφαιρές επιρροής σ' όλους τους τομείς της ζωής και της κοινωνικής λειτουργίας μεγάλωνε αφάνταστα σε σημείο που απειλούσε με εξεγέρσεις και ανατροπές στο αποικιακό σύστημα.

Επιβάλλεται, λοιπόν, αποφασιστική αλλαγή. Η αλλαγή να ανταποκρίνεται στις αναγκαιότητες, που επέβαλλε στο στάδιο εξέλιξης του συστήματος. Να αντιμετωπίζει το πρόβλημα του διεθνούς ανταγωνισμού. Να εγκαθιδρύει νέες σχέσεις μεταξύ βιομηχανικών και καθυστερημένων χωρών. Να καθιερώνει νέες σχέσεις εξάρτησης των αποικιών και των σφαιρών επιρροής που να αμβλύνουν τις αντιθέσεις που δημιουργούσαν οι στρατηγικές κατακτήσεις και η καταπιεστική διοίκηση. Τέλος, να καθιερώνει νέες μεθόδους εξάρτη-

σης και εκμετάλλευσης του Τρίτου Κόσμου στην εκμετάλλευση των πρώτων υλών και γενικά των φυσικών πόρων, το εμπόριο, την παραγωγή. Το αποφασιστικό βήμα πραγματοποιήθηκε μετά το δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο. Το καπιταλιστικό σύστημα έσπασε τα εθνικά σύνορα, που έσπασε με τόση επιμονή και τόσες θυσίες, των λαών για να πραγματοποιήσει το σύστημα μέσα από δύο αποφασιστικά βήματα.

Το πρώτο: Οι βιομηχανικές χώρες να παρακωρήσουν αποφασιστικά την ελαφρά βιομηχανία ή τη δεύτερη κατηγορία παραγωγής στις αποικίες και στις καθυστερημένες χώρες.

Αυτό πραγματοποιήθηκε με την παρακώρηση πιστώσεων από διεθνείς οργανισμούς που στήθηκαν γι' αυτό το σκοπό, από το διεθνές κεφάλαιο.

Το δεύτερο: Να διεθνοποιηθεί η βαριά βιομηχανία και το κεφάλαιο μέσα από τις πολυεθνικές εταιρείες και να θέσει υπό τον έλεγχό της τις πρώτες ύλες και την πρωτογενή επεξεργασία για την τροφοδοσία της ελαφράς βιομηχανίας. Να θέσει υπό τον έλεγχό της την ενεργειακή δύναμη, όλη την ανάπτυξη της τεχνολογίας και τον πλι-

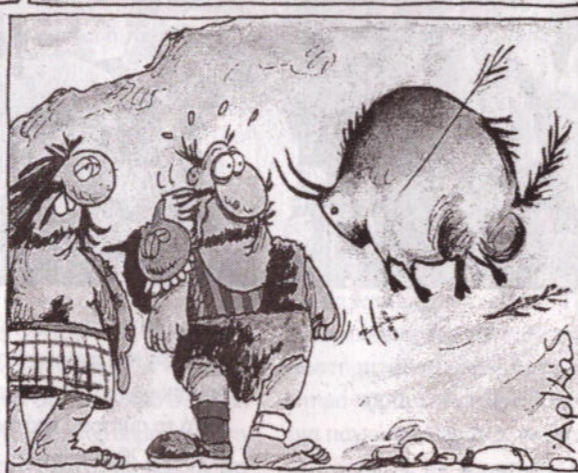
ρη έλεγχο της έρευνας σε παγκόσμια κλίμακα.

Ένα παγκόσμιο σύστημα παραγωγής με πλήρη έλεγχο των αναπτυσσομένων χωρών με την ελαφρά βιομηχανία, μια καλά ελεγχόμενη ανάπτυξη με την προμήθεια μηχανών, ανταλλακτικών, πρώτων υλών και ενεργειακής δύναμης. Ακόμα με την οργάνωση της απορρόφησης της παραγωγής μέσα από τις πολυεθνικές εμπορικές φέρμες σε τιμές υψηλού ανταγωνισμού.

Μια παγκοσμιοποίηση παραγωγής που οδηγεί νομοτελειακά όλους τους τομείς της ζωής και της κοινωνικής λειτουργίας στην παγκοσμιοποίηση.

Τί είναι λοιπόν ο αγώνας ενάντια στη "Νεοφιλελεύθερη παγκοσμιοποίηση"; Δεν είναι η πάλη του Δον Κιχώτη με τους ανεμόμυλους; Μπροστά στους αρθρογράφους του "εξ υπαρχής", μπροστά στους ηγέτες του παγκόσμιου κινήματος που εμφανίστηκε στη Γενόβα και αλλού, μπροστά στους διανοούμενους του κόσμου ορθώνεται το χρέος να δουν και να μελετήσουν τη σημερινή πραγματικότητα στον κόσμο, σαν μια νομοτελειακή εξέλιξη, σαν ένα νέο στάδιο εξέλιξης του κοινωνικού συστήματος, να δουν τα προβλήματα που γεννά. Να δουν τις δυνάμεις που δρουν μέσα στο σύστημα, να δουν την εξευτελιστική του πορεία, να δουν τις δυνάμεις της κοινωνικής αλλαγής και να φωτίσουν την πορεία της αλλαγής. Ας γίνουμε θετικές δυνάμεις για την αλλαγή για να πραγματοποιηθεί με τις λιγότερες ευθύνες. ■

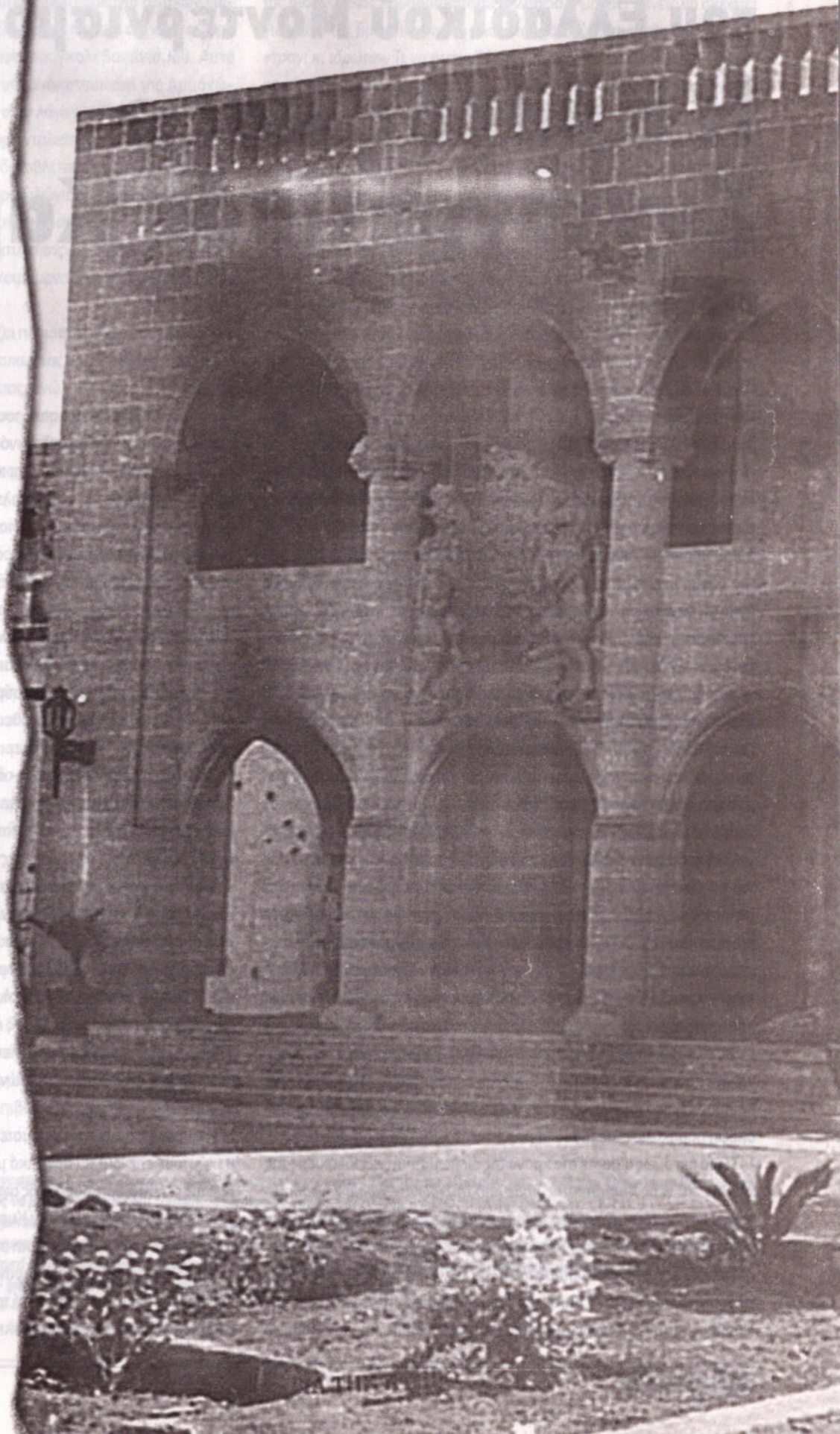
Αρκάς ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗ

Σελίδες θεωρητικής σκέψης και ανάλυσης

Το κείμενο του Κωνσταντή Σιδώνη επιχειρεί τη διατύπωση μιας εκ θεμελίων κριτικής επανερμηνείας της Ελλαδοκεντρικής αντίληψης του κυπριακού είναι, όπως την εξέφρασε το ιερό τέρας της Ελληνικής λογοτεχνίας ο Γιώργος Σεφέρης

Β' μέρος

Μέσα από το βλέμμα του Ελλαδικού Μοντερνισμού: Η Κύπρος και ο Συνταγματικός Καβάφης

Β' μέρος

Του Κωσταντή Σιδώνη

Η ΚΥΠΡΟΣ ΩΣ ΟΡΙΕΝΤΑΛΙΣΤΙΚΟ ΑΦΡΟΔΙΣΙΑΚΟ
ΤΟΥ ΣΕΦΕΡΙΚΟΥ ΒΛΕΜΜΑΤΟΣ

Ο Καβάφης στο ποίημα «31 ηΧ Στην Αλεξάνδρεια» – που δημοσιεύτηκε το 1924, δύο χρόνια μετά το «Υπέρ της Αχαϊκής Συμπολιτείας Πολεμήσαντες» – θα εγκαλέσει ευθυμαχώς τον μαζάνθρωπο του καθημερινού άρτου και των εθνικών θεαμάτων. Τον Σεπτέμβριο του 31 ηΧ, η Κλεοπάτρα αποκρύβοντας την καταστροφική ήττα του Αντωνίου από τον Οκτάβιο στην ναυμαχία του Άκτιου έξω από την Πρέβεζα, θα πραγματοποιήσει εμφάνιση θριάμβου στην παραληρούσα και οχλοκρατούμενη Αλεξάνδρεια. Σ' αυτά του «σκονισμένο(υ) από το ταξίδι ακόμη» διαλαλούντος πρηνεπυτή «άριστων ελαίων» ο οποίος σαστισμένος απορεί «Τι τρέλα είναι αυτή;» ο Καβάφης θ' αφήσει ν' ακουστεί «η γιγαντιαία ψευτιά του παλατιού – πως στην Ελλάδα ο Αντώνιος νικά». Ο Καβάφης ενάγει μέσα από την αλληγορική μαρτυρία του απορημένου και ανυποψίαστου πρηνεπυτή την «γιγαντιαία ψευτιά» των παλατιών και των προεδρικών μεγάρων – οι κύπριοι θυμούνται ακόμη την κακόγουστη φάρσα των S-300 – αλλά επίσης εγκαλεί και τον τελετουργικό μηχανισμό νομιμοποίησης του κρατικού ψεύδους: «η μεγάλη οχλοβοή, και οι μουσικές, και οι παρελάσεις». Εγκαλεί ακόμη την «τρέλα» που χειραγωγεί το μωροπιστευτο και ευαπάτητο πλήθος όπως εκείνες τις παραληρηματικές μέρες – μέρες όπου το πλήθος πίστεψε την «γιγαντιαία ψευτιά πως στην Ελλάδα ο Αντώνιος νικά». Εκείνες τις μέρες ο τόμος του Σεφέρη παράμεινε βουβός «ήχος στεκάμενος κούφιος, ίδιος με την μοναξιά μας...», ανήμπορος να μιλήσει την δύσκολη και κρίσιμη στιγμή. Τόσα ποιήματα για την Κύπρο και να μην μπορεί να μιλήσει ούτε ένα!! Και ένας γείτονας, τόσο δικός μας και τόσο ξένος – ούτε ένα ποίημα για την Κύπρο ευτυχώς! Ούτε μια επίσκεψη παρακαλώ – με τέτοια απρόσμενη ποιητική προόραση!

Τώρα πια όμως είμαστε στο χρόνο της διπλωματικής εξειδίκευσης της κλέυης. «Ο νέος πρηνεπυτής ήρθε από τη Σιδώνα / χωρίς να φοβηθεί τον θυμωμένο Ποσειδών / Κοράκου χρώμα τα τσουλούφια, ο χιτώνας του πορφύρα / και τον κρατάει στον ώμο του μια χρυσή πόρνη / μύρα ανασαίνει κάθε πυχή του σώματος του / ... / λες γύρευαν του Δία τα πέδιλα τα βουσσινιά του χελμ /». Αυτή είναι μια μεγαλόστομη καρικατούρα της «Ιθάκης», αυτής της στωϊκο-επικούρειας αντι-οδύσειας του Καβάφη

όπου πραγματοποιεί το ιαματικό του ταξίδι χωρίς να υποκύπτει στον εκβιαστικό πειρασμό ενός παρανοϊκού νόστου, χωρίς να ακολουθεί το σύμπλεγμα καταδίωξης του έθνους αλλά και χωρίς τέλος να φοβάται τους θυμωμένους Ποσειδώνες «της άλλης φυλής των αρχόντων του λόγου». Η καθαφική «Ιθάκη» είναι ίσως το αντίδοτο στον συναισθηματικό και ηθικό εκβιασμό στον οποίο υποβάλλεται η αφρο-ασιατική διασπορά από την φυλή των οργανικών διανοουμένων του έθνους. Στην «Ιθάκη», ο Καβάφης θα ξορκίσει επιτέλους τα φαντάσματα των εθνικών Λαιστρυγόνων, θα ξεφυγεί από τον ιδεολογικό ιστό των κυκλώπειων Αθηναίων Λογίων. Μόνο «αν εκλεκτή συγκίνησης το πνεύμα και το σώμα σου αγγίζει» – μόνον τότε θα μπορέσει ο διασπορικός διανοούμενος να κατακτήσει τη σχέση υγείας που υπόσχεται η καθαφική βιοθεωρία του κράματος αίσθησης και στοχασμού. Παρ' ότι ο Σεφέρης περιεγλά τον Αλεξανδρινό – και μαζί του βεβαίως τον αισθαντικό Μαρξ – στο «Τετράδιο Γυμνασμάτων» θα επιτρέψει στον εαυτό του να μιλήσει (εμπνευσμένος από το «Magius the Epicurean» του Walter Pater) για την καπιταλιστική πραγματοποίηση: «Ήταν ωραία τα μάτια σου μα δεν ήξερες που να κοιτάξεις / ... οι νυκτερίδες οι δικές μας τώρα / γράφουνε κύκλους που στενεύουν όσο πετάνε / ... κι η ζωή είναι πλούσια επειδή βρήκαμε τελειοποιημένα / μηχανήματα / όταν οι αισθήσεις παρακμάζουν». Ενώ όμως ο Σεφέρης – δια της σαφούς αναφοράς στον Walter Pater – εμφανίζεται αίφνης να αναπαράγει το νεοελληνιστικό πρόταγμα μιας ηθικής ανθρωπολογίας των αισθήσεων που εμπνευσε τόσο το νεαρό Μαρξ όσο και τον Καβάφη, θα αυτοανααιρεθεί στον «Πρηνεπυτή από τη Σιδώνα» κλειάζοντας και διασύροντας ελληνοιστικούς τάχατες συμβολισμούς (χιτώνας, χρυσή πόρνη, μύρα, ψιμίθια, βουσσινιά χελμ, τερακότα).

Η είσοδος του Σιδώνη πρηνεπυτή «από την θαλασσινή πόρτα της Αμμοχώστου» επενδύεται αρνητικά με τον υπόδηλο αντι-πρωϊκό συμβολισμό της ελληνοιστικής παρακμής αφού μέσα στο ιστορικό φαντασιώδες του εντόπιου νεο-ελλαδισμού των Κυπρίων λογίων, η Αμμοχώστος φορτίζεται με μια αναδρομική ανασήμανση: παραβλέπονται οι κοινωνικοπολιτικές συνθήκες της Ενετικής τυραννίας και αναβαθμίζεται ο μαρτυρικός θάνατος του Ενετού υπερασπιστή της πόλης, (Μαρκαντώνη Βραγαδίνου) στα χέρια των Οθωμανών πολιορκητών. Οι συμπαροδωμένες που συνο-

δεύουν την λεπτομερειακή περιγραφή της πρωϊκής αντίστασης της πόλης της Αμμοχώστου και της βάρβαρης θανάτωσης του Ενετού της διοικητή, εξυπηρετούν βεβαίως σύγχρονες ιδεολογικές ανάγκες εθνικής αυτοδικαίωσης μέσα από οριενταλιστικού τύπου μαρτυρολογία Δυτικών χριστιανών αγίων και ενάρετων στρατιωτών, όσο κι αν αυτό συγκρούεται με τον νεο-ορθόδοξο ζηλωτισμό κατά του φραγκολεβαντισμού. Αυτό όμως είναι μάλλον υστερινή ιδεολογική ανακατασκευή της Αμμοχώστου. Η καριέρα του τουρκικού δέους στον λόγο του Σεφέρη για την Κύπρο κρυσταλλώνεται σε ένα υπόγειο οριενταλιστικό συντακτικό. Είτε ως «κούρδισμα των αγώνων»²⁰ – είτε ως πδονοβλεπτική λαγνεία η οποία παθογενώς αποδίδεται στον χαριτοβλέφαρο Σιδώνη πρηνεπυτή: «και τώρα χαίρεται... / μια Τουρκοπούλα στην αυλή, και σείστηκε η περιπλοκάδα / που κορφολόγαγε με τα σιντεφένια δάκτυλα της» είτε με κολωννακιώτικη απέχθεια προς ένα (τουρκοκύπριο): «κοιμάμενο βοσκό που μύριζε τραγί κι ιδρώτα».

Η «Τουρκοπούλα στην αυλή» μοιάζει περισσότερο με Τουρκοπούλλα των μικροπρηνείων της αποικιακής Λευκωσίας, μια επιπλέον οριενταλιστική στίξη της Κυπριώτικης πδονάθειας, ενώ ο Σιδώνης πρηνεπυτής προσκαλεί συγκρίσεις με εκείνους τους στερεότυπα αθώους και αφελείς Ελληνώρες οι οποίοι συνήθως είναι αγωγοί ενός μυστηριώδους κακού που έχει την πηγή του αλλού. Ένας άμυαλος Ελληνώρ, χωρίς παλληκαριά, βαρύν από τον ύπνο της πδονής αλλά παρόλα αυτά υπόγειος αγωγός ενός μυστηριώδους κακού. Αυτή είναι η έμμεση μομφή στην οποία υποβάλλει ο Σεφέρης τον Ελληνωρικό Καβάφη, ποιητή του γήρατος και των προσωπικών παθών που τον τοποθετούν έξω από την μεγάλη δημοσιά της ελλαδικής ποιητικής παράδοσης. Η ανελέητη κρετινοποίηση του Σιδώνη κλιμακώνεται με υπερκωδικοποίηση του καθαφικού ερωτισμού κάτω από όρους ερμαφροδιτικής φετιχιστικής διαταραχής: «Εκείνος διάβηκε του ήλιου τον ποταμό σαν θεός περάτης / έτσι προχώρεσε και κάθη :ε πλάι σ' έναν... / κοιμάμενο βοσκό που μύριζε τραγί κι ιδρώτα / Ακούμπησε, έβγαλε απ' τον κόρφο του και κοίταξε μια τερακότα / ένα γυμνό που γλιστρούσε αβέβαιο στη σαλμακίδα κοίτη / ανάμεσα στον κοίλο Ερμή και την κυρτή Αφροδίτη». Ο «θεός περάτης» φαντάζει περισσότερο ως διεστραμμένος παιδεραστής παρά ως απλός διαβάτης ή «ξενητεμένος που επαναπατρίζεται».²¹

Μήπως εδώ μια ανήσυχη και φιλόδοξη ποιητική διάνοια αποκαλύπτει κάπως άταστα το εκδικητικό της πεπρωμένο ανυπομονώντας να χρησιμοποιήσει όργανα φιλολογικής ισχύος ακονισμένα στην Κύπρο. Ο ελλαδικός οριενταλισμός του Σεφέρη είναι κατάστακτος με ανοικονόμητη χονδροειδή επισκόπηση της καθαφικής ιδιοσυγκρασίας. Αφενός ανασύρει στην επιφάνεια την καταστατική βούληση του ελλαδικού μοντερνισμού για πολιτισμική υπερίσχυση απέναντι στο πνευματικό κεφάλαιο της διασποράς και αφ' ετέρου υπογραμμίζει την αποφαντική πίεση ενός δυτικοτρόπου οριενταλισμού ο οποίος επιβάλλεται ηγεμονευτικά πέρα και

πάνω από την αδυναμία της Αφρο-ασιατικής διασποράς ν' αντιδράσει. Με το «Πρηνεπυτής από τη Σιδώνα», ο Σεφέρης ουσιαστικά εγκαθιστά στην Κύπρο ένα πύργο πδονοβλεπτικού πανοπισμού και βιο-επιτήρησης της διασπορικής παραβατικότητας. Αλήθεια τι μπορεί κανείς να σκεφτεί για κείνο τον βρώμικο βοσκό πλάι στον γοτθικό παραστάτη που μύριζε «τραγί κι ιδρώτα»: Τι να ήταν: έλληνας, τούρκος, ελληνοκύπριος, τουρκοκύπριος, αρμένιος, μαρωνίτης, λατίνος, κύπριος. Ο Σεφέρης δεν μας διαφωτίζει πέρα από το γεγονός ότι ο ιθαγενής κατάκειται εν κατευνασμού και διατελεί ως γραφικό αντικείμενο του ερμαφροδιδου πόθου του μικροπωλητή – ο οποίος ερεθίζεται με τη φετιχιστική τερακότα ανά χείρας μέσα στα στενοσόκακα της αποικιακής Λευκωσίας.

Προφανώς η καθαφική επιθυμία σημαδεύεται με αλλόκοτη σοδομική ετερότητα για να πιστοποιήσει αντιστικτικά την γενετήσια κανονικότητα του ελλαδικού ήθους. Εδώ φαίνεται να υπάρχει μια αδιαφρονικητη συννεοκή ανάμεσα στην πικάντικη εικονοποιία που παράγει το εκκεντρικό πάθος ενός χυδαίου μικροπωλητή και στη θεαματικότητα του οριενταλιστικού γκροτέσκο όπως το κατέγραψε ο Flaubert: «Στο δρόμο από το Κάιρο προς τη Σούμρα... ένας νεαρός άνδρας αφέθηκε να σοδωμηθεί από έναν μεγάλο πθηκο... για να τραβήξει το ενδιαφέρον και για να κάνει τους ανθρώπους να γελάσουν. Ένας ασκητής πέθανε κάποτε – ένας πλιθιος – που για καιρό τον θεωρούσαν άγιο σημαδεμένο από το θεό όλες οι μουσουλμάνες γυναίκες έρχονταν να τον δουν και τον συνάντιζαν – στο τέλος πέθανε από εξάντληση – από το πρωί ως τη νύχτα μια ασταμάτη εκπερμάτωση. Και τι να πει κανείς για το ακόλουθο γεγονός: κάποτε ένας ασκητής συνήτιζε να περπατάει στους δρόμους του Καΐρου εντελώς γυμνός φορώντας μόνο ένα σκούφο στο κεφάλι κι έναν στο πέος του. Για να ουρήσει προέβαλλε το ανασομικό του όργανο και οι στείρες γυναίκες που ήθελαν παιδιά έτρεχαν κάτω από την καμπύλη των ούρων του για να λουστούν».²² Ο Σεφέρης – όπως και ο Flaubert – συμμερίζεται ένα επίμονο μπιβό ακαταπόνητης αισθησιακότητας και εκλεπτυσμένης γενετήσιας τερατωδίας. Ο πρηνεπυτής «ακούμπησε, έβγαλε από τον κόρφο του και κοίταξε μια / τερακότα / ένα γυμνό που γλιστρούσε αβέβαιο στην σαλμακίδα κοίτη / ανάμεσα στον κοίλο Ερμή και την κυρτή Αφροδίτη /». Στον «Πειρασμό του Αγίου Αντωνίου», ο Flaubert σχεδόν πανομοιότυπα διακρίνει τους βαρβάρους «να κρατούν στην αγκαλιά τα είδωλα τους, σαν μεγάλα παραλυτικά παιδιά».²³ Βαρβαρικά είδωλα, φετιχιστικές τερακότες «τα μεγάλα παραλυτικά παιδιά» της ανασολής μας που δεν μπορεί ίσως να γονιμοποιηθεί πνευματικά!! Κι όμως δεν θα μπορούσε κανείς να μην υποκλιθεί στο ποιητικό μεγαλείο του Σεφέρη. Η «Έγκωμη» αποτελεί σμίλημα αυτού του σπάνιου μεγαλείου. Παραδομένος στην μυστικιστική αύρα μιας παλλόμενης ιθαγενούς λιβιδώ, θα πλάσει μέσα από τη ζύμη των γυναικείων μορφών μια ρομαντική οπτασία εργάτριας σε αρχαιολογική ανασκαφή (Μέρες Στ', Σημείωση 79, σελ. 266-67).

Τα μαλλιά μαύρα χύνουνταν στην τραχηλιά, τα φρύδια

²⁰ Επιστολή Σεφέρη προς Θεοτοκάν-Αλληλογραφία σελ. 158. Ο Σεφέρης θυμάται επίσης τον Rex Leeper μιλώντας στον ίδιο τόνο για την Ελλάδα: 'Of we leave this country to go to the dogs... Τώρα με τη μανία τους να βάζουν το βρακί του Τούρκου, την αποξένωσαν και την Ελλάδα – ο θεός βοηθός» (Μέρες Στ', 232).

²¹ Η άποψη περί «επαναπατρισθέντος ξενητεμένου» κατατέθηκε από τον Γ. Κεχαγιόγλου στο Διεθνές Συνέδριο για τον Σεφέρη (29 Φεβρουαρίου 2000, Πλάτες) στην ανακοίνωση του «Παρατηρήσεις και σκέψεις για τον Πρηνεπυτή από την Σιδώνα». Δεν βλέπω όμως για ποιά λόγο ένας επαναπατρισθείς ξενητεμένος πρέπει να ψιμιθιούται εαυτόν με τόσο επιδεικτικότητα. Τα υποτιμητικά μάβρα τσουλούφια, τα κοσμητικά φκιασίδια, οι αλοιφές για την λεύκανση του προσώπου και τα μύρα – όσο και αν ανακαλούν τον «Αλαφροίσκιωτο» του Σικελιανού – φωτογραφίζουν την «ιδιότητα» ερωτική ελευθερία του Καβάφη.

²² Flaubert in Egypt: A Sensibility on Tour 44-45.

²³ Gustave Flaubert, Ο Πειρασμός του Αγίου Αντωνίου (Ηριδανός, 1977) σελ. 90-91.

είχανε το φτερούγισμα χελιδόνας, τα ρουθούνια
καμαρωτά πάνω απ' τα χείλια, και το σώμα
έβγαινε από το κεροπάλεμα ξεγυμνωμένο
με τ' άγουρα βυζιά της οδηγήτρας,
χορός ακίνητος.

Και ξανακοίταξα το σώμα εκείνο ν' ανεβαίνει
είχανε μαζευτεί πολλοί, μερμήγκια,
και την χτυπούσαν με κοντάρια και δεν τη λαβώναν.
Τώρα η κοιλιά της έλαμπε σαν το φεγγάρι
και πίστεια πως ο ουρανός ήταν η μήτρα
που την εγέννησε και την ξανάπαιρνε, μάνα και βρέφος

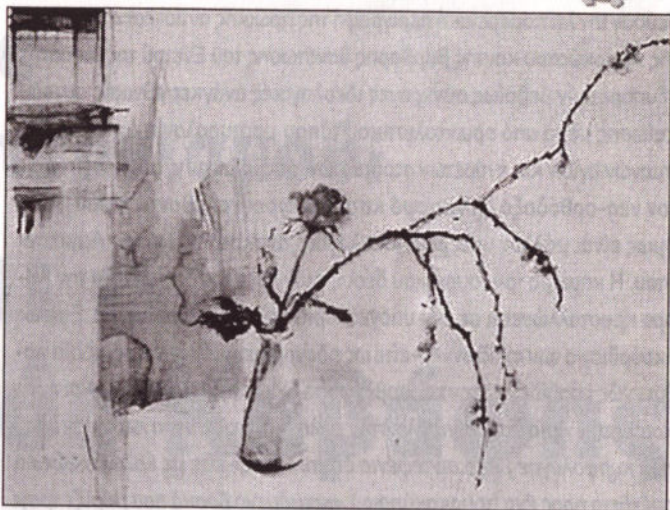
Εκεί, ανάμεσα στα αρχαιολογικά ερείπια της Έγκωμης, η ρομαντική βίωση της πετρωμένης ιστορίας ίσως να εκφράζει ένα ψυχωτικό φόβο για τη μοίρα της Κύπρου, μια ευεργετική όμως ψύχωση που αναζητούσε μνήμες και αναλογίες στην ιστορία, αντλώντας το ιδεώδες που ο Σεφέρης φαντάστηκε ότι είχε πραγματοποιηθεί στο παρελθόν. Ο αυτοπερβαλλόμενος λυρισμός, η σαγήνη της ιριδιζουσας νεφέλης της Έγκωμης, κάτι ανάμεσα της οδηγήτρας Λευτεριάς του Delacroix, της Αναγεννησιακής Μαντόνας, της Μεσογειακής Παναγιάς λουσιμένης σε βυζαντινό φως, της αναδυόμενης Αφροδίτης και της Φεγγαροντυμένης του Σολωμού – είναι παρόλα αυτά μια υπεραναπλήρωση τυπική για την χειραφετημένη αλλά κατατονική αστικότητα ενός ποιητή της νεωτερικότητας. «Can we find the right state we reached for a moment?» ρώτησε με παιδική αθωότητα ο Pound τον Λορεντζάτο το 1965 (Μελέτες Β', 447). Μια ανάλογη ψυχική σύγκρουση διαπέρασε την κυπριακή συλλογή του Σεφέρη. Μπορούσε όμως η Κύπρος ν' αναλάβει το ρόλο μιας paradiso terrestre του ελληνισμού; Με επίγνωση της πλασματικότητας μιας αναπαράστασης η οποία γνέθει στον ιστό της σκόπιμης αυταπάτης το ερωτικό σώμα μιας εργάτριας ανασκαφών, τη θεοτόκο με το βρέφος και την Αφροδίτη αναδυόμενη από τα σπλάχνα της γης (και όχι εκ θαλασσίων αφρών), ο Σεφέρης θ' αναλογιστεί τη ρομαντική ειρωνία του κενού. Η εξαύλωση της Εγκωμίτισσας εργάτριας-θεοτόκου και χθόνιας θεάς του έρωτος, όλη αυτή η συμπτωσιαρχία μεταφορών και αλληλοσυγκρουόμενων φαντασιακών θεσμίσεων του ελληνισμού, αφυδατώνεται ξαφνικά

στην πλατωσιά του κάμπου
στης πέτρας την απόγνωση στη δύναμη την φαγωμένη
όπου γλιστρούσε ξέγνοιαστο ένα φίδι,
όπου ξοδεύουμε πολύ καιρό για να πεθάνουν.

Στην Έγκωμη ο Σεφέρης μας διαμνεί ότι η Κύπρος ως έσχατη ευχή του νεότερου ελληνισμού ίσως να μην βγει αληθινή. Ίσως οι ευχές να μην πιάνουν τόπο στην Κύπρο. Τα φίδια - πάσης λογής - ξοδεύουνε πολύ καιρό για να πεθάνουν. Γι αυτό όταν διαβάζουμε Σεφέρη, καλό είναι να είμαστε συγκρατημένοι. Αυτή είναι και η συμβουλή ενός άλλου κορυφαίου, του W. B. Yeats: με τη ρητορική εξαπατούμε το γείτονα, με το συναίσθημα εξαπατούμε τον εαυτό μας.

Ένας άλλος εκπρόσωπος του ελλαδικού μοντερνισμού, ο Ζήσιμος

²⁴ Αλληλογραφία Σεφέρη-Λορεντζάτου, εκδόσεις Δόμος, 154-156.

Λορεντζάτος, σε μια έκρηξη επιστολογραφικής ελικρίνειας προς το Σεφέρη, θα σχολιάσει το «Κύπρον ου μ' εθέσπισεν» «ως ένα είδος αφροδίσιου», κάτι που τέρπει και γαργαλάει τα αισθητήρια όργανα μιας σύγχρονης, καλλιεργημένης αλλά καταθλιπτικά εξαστομικευμένης αστικότητας αποκομίζοντας της υποκατάστατες αισθητικές απολαύσεις. Ο δημοτικός πολιτισμός της Κύπρου που τόσο συγκίνησε και ενθουσίασε τον Σεφέρη, είναι πλέον για τον διορατικό Λορεντζάτο ένα καθόλα νεωτερικό στοιχείο, προϊόν εργαστηριακής φιλολογίας, σαν αυτά τα στοιχεία που πέρασαν στα χέρια των «αισθητικών» ή των «διακοσμητών», όπως τα βλέπουμε στα σκηνικά του Τσαρούχη και τις κατοικίες του Πικιώνη, «όχι σαν λειτουργία ζωής... αλλά σαν αυτοσκοπός... όχι σαν προσευχή εν - ενεργεία αλλά σαν... ποιητικό κύμβαλον αλαλάζων». «Δεν βλέπεις» - ερωτά ο Λορεντζάτος τον Σεφέρη - πως αυτή η παραμόρφωση της λειτουργίας της εντόπιας παράδοσης «κάνει στάχτη τον πλούσιο ή τον φιλότεχνο» και πως «μια βυζαντινή Παναγία κρεμασμένη σήμερα στο σπίτι ενός πλουσίου ή ενός φιλότεχνου... είναι... εικόνα... στο κενό». ²⁴ Αφ' ενός ο Λορεντζάτος υποδεικνύει στον Σεφέρη ότι ο αστικός τρόπος ζωής και η νεωτερική του διάθεση εξυψώνουν τον κυπριακό βίο σε λογοτέχνημα. Αφ' ετέρου όμως συγκαλύπτει το γεγονός ότι είναι ακριβώς αυτή η νεωτερική αστικότητα του «πλούσιου και διανοούμενου» που οδηγεί την τόσο δοξολογημένη καθημερινότητα του κυπριακού βίου σε κρίση ταυτότητας. Είναι προς τιμή του Λορεντζάτου ότι αυτή η αλληλογραφία ανταλλάσσεται μεταξύ 18 Απριλίου και 2 Μαΐου 1956, ενώ δηλαδή ήδη είχε αρχίσει για τα καλά ο ένοπλος αγώνας της ΕΟΚΑ στην Κύπρο. Η Κύπρος έδρασε καταλυτικά πάνω στην σχέση Λορεντζάτου - Σεφέρη. Η αλληλογραφία τους από δω και στο εξής γίνεται συμβατική, αόριστη, τετριμμένη, χωρίς ουσιαστικό περιεχόμενο. Η φιλία τους έχει ραγίσει. Ο Λορεντζάτος τόλμησε ν' αμφισβητήσει την ελικρίνεια της ποιητικής συγκίνησης και του ενθουσιασμού τον Σεφέρη για την Κύπρο όσο και αν αυτό δεν αρέσει στους *seferistas* της εθνικής φιλολογίας. Με πρώιμο ίσως Φουκωικό τρόπο ένας ελληνοκεντρικός - ορθόδοξος διανοητής θα υπενθυμίσει στον Σεφέρη εμμέσως αλλά σαφώς την νικηλιστική θεμελίωση της νεωτερικής αισθητικής σε σχέση πάντα με τον λογοκεντρικό σφετερισμό της παράδοσης. Ανεξάρτητα από το αν κάποιος διαφωνεί με το ελληνορθόδοξο credo του Λορεντζάτου - και ο γράφων διαφωνεί - δεν μπορεί να μην αναγνωρίσει την σπάνια οξυδέρκεια των παρατηρήσεων του για τον

Σεφέρη.

Ο T. S. Elliot, κατά την εκτίμηση του Λορεντζάτου, ανταποκρίθηκε περισσότερο απ' όλους τους εκπροσώπους της νεωτερικής αισθητικής στο ύστατο καθήκον της αποκατάστασης του χαμένου μεταφυσικού κέντρου της ύπαρξης, ωθούμενος δια της λογοτεχνίας πέραν της λογοτεχνίας. Γι' αυτό τον λόγο ο Λορεντζάτος επιδοκιμάζει τον κριτικό σχολιασμό του Elliot για τον ποιητή των «Cantos» στο «After strange Gods», όπου εκεί ο Pound ελέγχεται για τη φορμαλιστική του προσκόλληση στο γράμμα, την μαστορική και λιγότερο στο πνεύμα του μεσαιωνικού λόγου. ²⁵ Ο Pound πιστώνεται για την αξιέπαινη προσπάθεια του να επιστρέψει στην οργανική ποιητική παράδοση των μεσαιωνικών χρόνων αλλά σημειώνεται η αποτυχία του να έρθει σ' επαφή με την μεταφυσική εκείνη δύναμη που πρόσδωσε στο μεσαίωνα τη θεμελιακή του σημασία. Έχω την άποψη ότι αυτή η γραμμική κριτική του Elliot προς τον Pound αφομοιώθηκε διακριτικά από τον Λορεντζάτο και εφαρμόστηκε οξυδερκώς στην περίπτωση Σεφέρη. Εικάζομαι ότι αυτός είναι ο λόγος που ο Λορεντζάτος αντιμετώπισε με αρνητικό σκεπτικισμό και έμμεση απόρριψη την ποιητική συλλογή του Σεφέρη για την Κύπρο. Από τη στιγμή που ο Σεφέρης δεν είχε οποιαδήποτε οργανική υπαρξιακή σχέση με την Κυπριακή εμπειρία και παράδοση τότε - η τελευταία - θα λειτουργούσε όπως και η μεσαιωνική ουτοπία του Pound. Ως δηλαδή αφροδισιακή διέγερση του νεωτερικού κενού. Όπως είδαμε στην περίπτωση της «Έγκωμης» το ποιητικό παίγνιο με την ιθαγενή λιβιδώ φαίνεται να δικαιώνει τον Λορεντζάτο. ²⁶ Είναι όμως επίσης αλήθεια ότι δεν κατάταξε το Σεφέρη καθ' ολοκληρίαν μαζί με τους εκπρόσωπους των ακραιφνών αισθητικών πειραματισμών όπως ο Mallarme ο οποίος - κατά το Λορεντζάτο - απώλεσε το μεταφυσικό *sumptum bonum* αναζητώντας ως ιδανικό στόχο το «le livre» αντί της αρκέτυπης εικόνας της ζωής. «Ο Σεφέρης δεν ανήκει απόλυτα σε τούτους, αλλά όχι απόλυτα». Επομένως ο Λορεντζάτος γνωρίζει ότι ο Σεφέρης είναι ποιητής της «ποιητικής» και του νεωτερικού μηδενισμού, όμως θέλει συνειδητά να πιστεύει ότι παραμένει μεταφυσικά ανοικτός, αφήνοντας χαραμάδες για να περάσει η «ουρανούχος αρχή». Αυτό όμως που θεωρώ εξαιρετικά σημαντικό σ' αυτή την εσωτερική συζήτηση των μοντερνιστών είναι η εκ μέρους του Λορεντζάτου διάγνωση των όρων μιας κριτικής στον ελλαδισμό ως αισθητικό δόγμα αλλά και ως πολιτική στρατεύση. Η φιλολογική κριτική στην Κύπρο, σαγηνευμένη καθώς είναι από την τιμή που έκανε ο ποιητής στην μεγαλόνησο, τηρεί μια απολογητική στάση προς το Σεφέρη, αδυνατώντας να κατανοήσει τις ερμηνευτικές δυνατότητες που διανοίγει η ανάλυση του Λορεντζάτου. Η μεθοδολογική βαρύτητα αυτής της κριτικής (και όχι τόσο το νεο-ορθόδοξο τέλος στο οποίο ο Λορεντζάτος θέλει να ρυμουλκήσει την ποίηση και τη λογοτεχνία) έχει πολύτιμη σημασία για την κατανόηση της διασπορικής εμπειρίας της Κύπρου έξω - ή ακόμη και σε αντιπαράθεση - με τις ιδεολογικές συνταγμένες του ελλαδισμού ανεξάρτητα από την αρτιότητα του αισθητικού αποτελέσματος, το οποίο στην περίπτωση του Σεφέρη είναι καθολικά ανα-

γνωρισμένο. Τα επιτεύγματα του μοντερνισμού δεν είναι απλά αισθητικά καμώματα, συστηματοποιημένα από μια ελλαδοκεντρική τεχντροπία. Δεν μπορούν όμως - οι Κύπριοι τουλάχιστον κριτικοί - να αγνοούν όταν τιμούν το Σεφέρη «πως είμαστε ανάξιοι να πιάνουμε στα χέρια μας ή στο στόμα, για την τέχνη (roug l'art) ή για τη δική μας εφήμερη ατομική προβολή, όσα παρένθετα από την παράδοση δεν τα ζούμε πια εμείς καταπώς τα ζούσαν οι πατέρες μας... ανάξιοι να πιάνουμε όσα δεν είναι για μας τρεχάμενη ζωή και να τα 'εκμεταλλευόμαστε' ποιητικά, ή ζωγραφικά ή δεν ξέρω τι άλλο... στην πολύτροπη εκμετάλλευσή μας αυτή, μη έχοντας τι άλλο να κάνουμε, αντιφατικά κουρσεύουμε εκείνους. Δεν έχουμε δική μας ζωή πνευματική και θαρρούμε πως θα δημιουργήσουμε ζωή, αν χρησιμοποιήσουμε έστω το 'γράμμα' εκείνων. Δεν είμαστε - όχι - άξιοι να πιάνουμε αυτά τα ταπεινά, αλλά αδάμαστα και θεμελιακά πράγματα στα χέρια μας για να κάνουμε λόγια (docta) στολίδια ή διακοσμήσεις σε μια τέχνη αισθητική, φιλάρεσκα δική μας, δηλ. στενά υποκειμενική ή του στόμου μας».

«Φαίνεται πως θέλομε, με τα πράγματα αυτά της παράδοσης μας, να κάνομε το ίδιο που άρχισε να κάνει κάμποσα χρόνια πριν η Ευρώπη με τα ξένα στοιχεία - τα έξω (exo) - όταν σώρευε από παντού ανατολίτικα ή αφρικάνικα σχέδια, για να πλουτίσει τα δικά της έργα (exotisme). Και πετύχαμε το απίστευτο. Με την τακτική αυτή καταντήσαμε να κάνομε σήμερα εμείς «εξωτισμό» με τα δικά μας πράγματα: το πατρικό σπίτι μας, το νησί, τη θάλασσα, ένα λιθάρι. Ακόμα και με τη γλώσσα μας αυτό κάνομε, με αγαθή πρόθεση (κάνομε) πορνεία (πέρνημι) δηλ. πούλημα στα ξένα παζάρια ή ανθρωπεμπόριο».

«πέφτομε παντού, ακόμα και απάνω στα ιερά κείμενα της παράδοσης ή στη λατρεία μας, για να συλλέξομε πολύτιμα πετράδια για ποιητική μόνο χρήση, ή για λόγους λογοτεχνικούς». ²⁷

Μια απόπειρα ορισμού του νεωτερικού μηδενισμού σε σχέση με την αυτονομημένη ιδεολογική συσσώρευση του Ελλαδισμού ο οποίος εκπραγματίζει ασταμάτητα διασπορικές εμπειρίες που αποκλίνουν από τον δικό του αναπαραστατικό ιστό, πρέπει επίσης να λάβει υπ' όψη και να εντοπίσει τον μηχανισμό αυτοκαταστροφής που ενυπάρχει μέσα στο ίδιο το υπεραφήγημα του εθνικού λόγου. Δεν εξετάζω την ιδεολογική ημερήσια διάταξη του Λορεντζάτου. Υπο το φώς όμως της κριτικής του η Κύπρος του Σεφέρη αποχτά εντελώς διαφορετικό νόημα είτε ως εξωτική αποικία του ελλαδισμού είτε ως Ομηρική ρεζέρβα λαϊκού πολιτισμού, αδρανές υλικό προς αισθητική τέρψη των Αθηναίων *literati* που την επισκέπονται. Το ωραίο μετατρέπεται ξανά σε διεγερτικό της βούλησης για ισχύ. Η Κύπρος εντοπίζεται στον αισθητικό πυρήνα αφής της διεγερμένης βούλησης. Ο ταξιδιώτης ποιητής είναι πλάνητας αλλά και «πλάνος» αφού η αισθητική μετάπλαση της Κύπρου καθυγιάζει την εξάπατηση μας αποσιωπώντας αποκλίνουσες εμπειρίες οι οποίες δεν εναρμονίζονται με το εθνοπολιτικό συντακτικό της αισθητικής απόπειρας του Σεφέρη.

Ο Λορεντζάτος μας παράδωσε ένα πολύτιμο μάθημα εντοπισμού των νικηλιστικών ροπών του ελλαδισμού και συνέβαλε στην απομυστικοποίη-

²⁵ Μελέτες Β', 454.

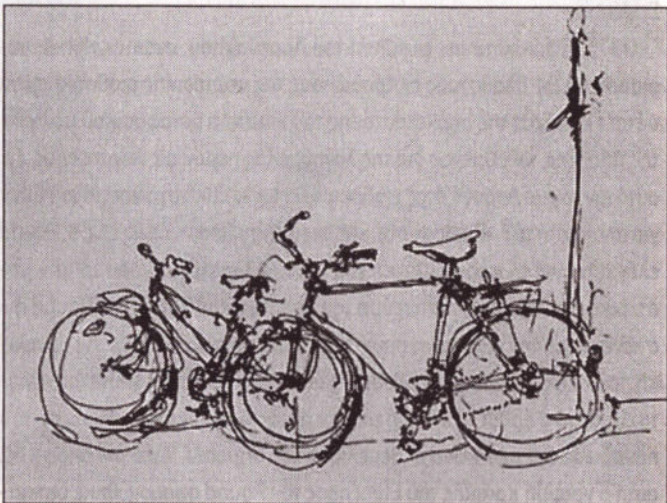
²⁶ Είναι επίσης γνωστό ότι ο Λορεντζάτος μας παράδωσε μια πολύ πιο νηφάλια και συμπαιθητική αποτίμηση του έργου του Καβάφη απ' ότι ο Σεφέρης. Σ' αυτό ίσως να συνέβαλε το γεγονός ότι ήταν ευαίσθητος στα εξουσιαστικά σύνδρομα που παρήγαγε η αισθητική του νεωτερικού κενού. Βλέπε «Μικρά Αναλυτικά για τον Καβάφη» στο «Μελέτες Α'».

²⁷ «Το Χαμένο Κέντρο (Για τον Σεφέρη)», Μελέτες Α', 381-383).

ση μιας βαθύτερης διαπλοκής ανάμεσα στην αισθητική συγκίνηση και την ιδιοτέλεια. Το γεγονός βεβαίως ότι η εγωιστική βούληση για ισχύ διαφθείρει την αγαθότητα της φιλολογικής προσπάθειας και τροφοδοτεί τη φιλοδοξία, είναι μια αλήθεια που μας την αποκάλυψε ο Schopenhauer για να την παραλάβει επαξίως ο Nietzsche. Στον Δέφτερο Ανεπίκαιρο Στοχασμό του πάνω στην «Χρησιμότητα και τα Μειονεκτήματα της Ιστορίας για τη Ζωή» ο Nietzsche εκθέτει την αναποτελεσματικότητα αλλά και την ματαιοδοξία της νεώτερης μορφωτικής παράδοσης διαπιστώνοντας την αποξένωση της από την σφαίρα της πράξης και την επακόλουθη διαστροφή της μέσα στην σφαίρα της εσωτερικότητας: «Η γνώση που προσλαμβάνεται σε υπερβολικό βαθμό χωρίς πραγματική δίψα και μάλιστα ενάντια σ' οποιαδήποτε ανάγκη, δεν δρά πια ως μεταμορφωτικό κίνητρο που ωθεί προς τα έξω, αλλά μένει κρυμμένη σ' ένα ορισμένο χαστικό εσωτερικό κόσμο (...). Και έτσι ολόκληρη η σύγχρονη μόρφωση είναι ουσιαστικά εσωτερική - ένα εγχειρίδιο εσωτερικής μόρφωσης για ανθρώπους που εξωτερικά παραμένουν βάρβαροι». Η παραμόρφωση της αστικής νεωτερικότητας από μια ψυχρή γνώση χωρίς αναφορά σε ριζικές ανάγκες της στέρνησε την πλαστική δύναμη της ζωής.

Όσο περισσότερο ο ελλαδοκεντρισμός του Σεφέρη μετακινείται έξω από τα σύνορα του, όσο περισσότερο ταξιδεύει ή όπως λέγεται στην κυπριακή «δικιανέφκεται», τόσο περισσότερο ενισχύεται η αίσθηση της πολιτισμικής του υπεροχής - της αδήριτης ανάγκης για ηγεμόνευση. Κανείς δεν πρέπει να υποτιμά τον μεγαλόψυχο οριενταλισμό του Σεφέρη όταν αφήνεται να εξιδανικεύσει ένα μάλλον συνθιμισμένο ορεινό θέρετρο διακοπών: «Τ' απόδόνια δεν σ' αφήνουν να κοιμηθείς στις Πλάτρες / Απόδόνι ντροπαλό μες τον ανασασμό των φύλλων / συ που δωρίζεις τη μουσική δροσιά του δάσους / ... / Ποιος είναι οι Πλάτρες, Ποιος το γνωρίζει τούτο το νησί; / ... / Απόδόνι ποιητάρη;» Όμως αυτού του είδους ο ενσυναισθητικός οριενταλισμός (ταύτιση με την Κύπρο μέσω συμπάθειας) όσο δοξολογικός και μεγαλόψυχος και να είναι δεν μπορεί να διασφαλίζει την εθνοκεντρική προοπτική του ελλαδισμού ως νοηματικού άξονα πολιτισμικής ανωτερότητας και ισχύος. Αυτή η στάση «ταύτισης μέσω συμπάθειας»²⁸ χρειάζεται να συμπληρωθεί με μετάφραση και αναπαράσταση του απόξενου της διασποράς, της θηλύφρονης εκκεντρικότητας της, της αφορασιατικής της μοιρολατρίας, όπως αυτά έντεχνα στερεοτυποποιούνται με το σαρκασμό ενός αδρανούς υλικού. Ο Σεφέρης συγκεκριαλιώνει σε αρχείο την εξειδικευμένη φιλολογική ισχύ του ελλαδισμού. Ο εκχυδαϊσμός του πραματευτή και του βοσκού, είναι μια στάση που καθιστά πιο κατανοητό και ερμηνεύσιμο το «ελλαδικό βλέμμα» που εκβιάζει επισκοπώντας την αποκοιτία της Κύπρου. Αυτή η sefer στάση στο παρελθόν (και όχι μόνο) έχει εξουσιοδοτήσει πολύ εκδηλωτικές συμπεριφορές κορυφαίων ελλαδικών πολιτικών οι οποίοι σε διάφορους χρόνους αισθάνονται με παρομοιωδή άνεση την ανάγκη να προβαίνουν σε υποκειμενικές εκτιμήσεις, δηλώσεις, αναλύσεις, συμβουλές, παραινέσεις, υποδείξεις, απειλές, επιβουλές και εκβιασμούς - στάσεις που παρά τις επιμέρους ιδιουσυγκρασιακές και ρητορικές διαφορές, συνοψίζονται σ' ένα ενιαίο ελλαδικό βλέμμα πάνω στην Κύπρο. Παρατηρώ μια ενδιαφέρουσα αλλά ανεξερευνήτη ιδεολογική συναλλαγματοκτικότητα ανάμεσα σ' αυτό το βλέμμα και την εσσεσιαλιστική αισθητική του ελλαδισμού. Υπάρχουν ορισμένες μνημειώδεις διατυπώσεις όπως «η Κύ-

προς είναι πόρνη της Μεσογείου» (Κ. Μπιστάκης). «η Ελλάς δεν θα πάθει ασφυξία δια το Κυπριακόν ζήτημα» (Γ. Παπανδρέου). «Αι Αθήναι προσδιορίζουν το γενικότερον συμφέρον του έθνους, εις ο εντάσσεται και το συμφέρον του κυπριακού ελλητισμού» (Ξανθόπουλος-Παλαμάς). «Δεν είμεθα διατεθειμένοι να φιλονικήσωμεν (με την Τουρκίαν) προς χάριν σας» (Γ. Παπαδόπουλος). Αυτό το ύφος καταρτίζει ένα tableau historique του ελλαδικού βλέμματος το οποίο δεν μπορεί να αγνοηθεί παρά το κλίμα αυροφροσύνης που επικράτησε μετά το 1974. Ήδη έχουν συσσωρευθεί αρκετά επεισόδια τέτοιου λογοκεντρικού βλέμματος γι' αυτό θ' άξιζε μια πρώτη συστηματοποίηση, καταγραφή και ανάλυση τους. Αυτό που ενδιαφέρει είναι ο ρητορικός σφυγμός αυτού του βλέμματος, πως δηλαδή αρτώνει και αρτιώνεται, πως συναρμολογεί και συγκολλά το αντικείμενο του. Πως βλέπει την Κύπρο η Ελλάς όταν ταξιδεύει στην Κύπρο;

Το έδαφος είναι ήδη καλλιεργημένο. Heidegger, Foucault και Derrida έχουν επαρκώς εξηγήσει πως η νεωτερικότητα επέτρεψε στις πιο επικίνδυνες κλίσεις του δυτικού βλέμματος να επικρατήσουν σε βάρος άλλων αισθήσεων και ιδιαίτερα της ακρόασης της διαφοράς - μια λογοκεντρική καταστολή που βρίσκεται στα θεμέλια της Ευρωπαϊκής μεταφυσικής. Εθισμένη καθώς είναι στην δική της οντολογική Gestaltung η Ελλάς δεν μπόρεσε ν' ακροασθεί τους ανατολικομεσογειακούς ρυθμούς της Κύπρου. Σε ποιο βαθμό το προφητικό όραμα της ποίησης διαπλέκεται με μια πανοπτική οικονομία τεχνικών επιτήρησης όπως διαδόθηκαν από μια μονοδιάστατη νεωτερικότητα; Και όμως το βλέμμα-επιθυμία είναι αίσθηση, κατά συνέπεια ωφείλει να είναι *ευ-αισθησία* ή όπως εξηγεί ο Levinas *ευθύνη*, μια στάση που βεβαίως απορρέει από το αρχαίο ελληνικό αξίωμα «ευθύνας δίδωμι» και της λογοδοσίας στον άλλο. Το διαλεκτικό αδιέξοδο της νεωτερικότητας απόκοψε το βλέμμα απ' αυτή την ευθύνη και το μετέτρεψε σε τεχνολογία μεταφοράς φωτός σε «σκοτεινές» περιοχές. Τέτοια μεταφορά φωτισμού στην αγγλοκρατούμενη Κύπρο αποπειράθηκε και ο Σεφέρης με τις νεωτερικές του καινοτομίες. Οι νεωτερικοί πειραματισμοί του Σεφέρη δεν φαίνονται καθόλου απαλλαγμένοι από την οπτικοκεντρική μεταφυσική του λόγου που μετέτρεψε σταδιακά το *φυγόκεντρο διασπαρείται* σε σταθερή παριστώμενη εικόνα. Αυτή η μεταφυσική του ελλαδισμού είχε και έχει βαρύτατο πολιτικό κόστος για την ύπαρξη της Κυπριακής Δημοκρατίας. Η ακραία κατάληξη αυτής της μεταφυσικής προσήλωσης στο αποφαντικό πεδίο του ελλαδισμού

έχει σφραγίσει την μέση κυπριώτικη συνείδηση με την μνήμη του πυρπολημένου προεδρικού μεγάρου - πρώην κυβερνείο των αποικιοκρατών - που έγινε σύμβολο αντίστασης στην εισβολή του κουντικού ελλαδισμού. Μέσα από τις στάχτες του πυρπολημένου προεδρικού - το αντίστοιχο La Moneda της κυπριώτικης Unidad Popular - ο επιτιθέμενος ελλαδισμός θέλησε να περισυλλέξει τις στάχτες μιας ανυπότακτης και λιποτακτούσας διασποράς - μια υπόσταση βέβαια που ούτε περισυλλέγεται ούτε αναπαρίσταται αφού η ίδια δεν ταυτίζεται με τον εαυτό της: το *διασπαρείται* της αποστερεί από εκείνη ακριβώς την απειλητική συνεκτικότητα που ο ελλαδισμός της απόδωσε για να μπορέσει μετά να την μετατρέψει σε στάχτες. Επομένως ο ελλαδισμός ως μεταφυσική δεν ήταν μια αβλαβής εμπειρία για την Κύπρο.

Είναι όμως δυνατόν σήμερα όπου κυρίαρχο νόμισμα κυκλοφορίας είναι η εικονική πραγματικότητα ενός μεταμοντέρνου καπιταλισμού - στην ουσία εξέλιξη ενός υπερτεχνολογικού πλατωνισμού - είναι δυνατόν να προφέρεται και να εκστομίζεται τέτοια κριτική στις πολιτικές και αισθητικές περιπέτειες της μεταφυσικής; Όταν τα πάντα γύρω, μέσα και έξω μας τελούν υπό την εκβιαστική συνθήκη του «διαθέσιμου αποθέματος» ανα πάσα στιγμή αξιοποίησιμου από την θεαματική εικονικότητα; Είναι δυνατή η διάσχιση των φαντασιώσεων κλειστότητας του εντόπιου και μητροπολιτικού Ελλαδισμού ελλαδισμού όταν το βλέμμα ως συστατικό στοιχείο των πανοπτικών τεχνολογιών της νεωτερικότητας φαίνεται να καθιστά αδύνατο προς στιγμήν το αντίβλεμμα της ετερότητας του προσώπου με αποτέλεσμα να κινδυνεύει η ίδια η διαλεκτική του Διαφωτισμού και να αδρανοποιείται η αυτοαναφορική κριτική του λόγου; Είναι δυνατή μια στοχαστική αντιστρεψιμότητα του βλέμματος που θα συμβάλει σε μια νέα οντολογία της αντίληψης όπως την φαντάστηκε ο Merleau-Ponty; Είναι δυνατόν ένα ευκαθαίρετο-εύκαμπο βλέμμα αποδεσμευμένο από βουλήσεις ισχύος;

Βεβαίως η κριτική του ελλαδικού βλέμματος δεν εκφέρεται από μια σκοπιά χωρίς βλέμμα αλλά από την μεθόριο του ίδιου του ελλαδικού βλέμματος και μεθόριος του στην περίπτωση μας είναι η Κύπρος. Η αντιστρεψιμότητα του τούρκικου βλέμματος είναι μάλλον φροντίδα - αν και όχι αποκλειστική - αυτών που υφίστανται τον εκβιασμό στην δική του μεθόριο. Το ερώτημα όμως παραμένει κοινό: μπορούν οι μειζώνες εθνικοί πολιτισμοί όπως είναι ο ελλαδισμός και ο τουρκισμός να υποστούν μια στρατηγική μετατόπιση των ορίων τους με εσωτερική αναδιάρθρωση των συμβολικών τους συνιστώσων από παρέμβαση ελάσσωνων κριτικών λόγων που αναπτύσσονται στην περιφέρεια τους; Μπορούν παραβατικές αναγνώσεις των εθνικών φιλολογικών κανόνων να υπονομεύσουν το καθολικό βλέμμα; Ναι, ίσως αυτό να είναι δυνατό στις περιπτώσεις όπου υπάρχει άμεση διαπλοκή ανάμεσα στο φιλολογικό φαντασιώδες ενός έθνους και στην πολιτική του υπόσταση. Και ο Σεφέρης είναι, κατά τον εύστοχο χαρακτηρισμό του Δημηρούλη, ο «ποιητής-έθνος». Μόνο έτσι ίσως νομιμοποιούνται αυτόκλητα παραβατικές και ταραχοποιούσες αναγνώσεις, στον βαθμό δηλαδή που πολλαπλασιάζουν προ-οπτικές γωνίες και διευρύνουν αντιληπτικούς ορίζοντες εκθέτοντας τυφλά σημεία, οπτικά φετίχ, εθνογραφικές μονομανίες και εμμονές, συμβάλλοντας στην αναθεώρηση της δραματικής δομής ενός κάθετου βλέμματος που στερείται *πλάγια*

μνήμης, μνήμης αυτών που δεν βλέπει. Ενός βλέμματος που δεν θέλει να θυμάται αυτά που παρα-βλέπει μέσα από τις οπτικές του γράμπες. Απέναντι στο κυκλώπειο βλέμμα ενός φιλολογικού έθνους, απέναντι στην ίδια την φιλόδοξη φιλολογική εθνικότητα του ποιητή, ίσως μόνο η άρνηση ταυτότητας ή η ανάμειξη ταυτοτήτων να πρόσφεραν δυνατότητες αντίστασης και διαφυγής. Αυτό θέτει επιτακτικά μπροστά στην κριτική το καθήκον να αποσαφηνίσει τον ρόλο της ποίησης και της λογοτεχνίας ως αισθητικών τεχνολογιών συγκρότησης και διάδοσης εθνικών ταυτοτήτων και επομένως ως συστατικών στοιχείων της μοντέρνας εξουσίας, λόγω του ειδικού τους εργαλειώδους βάρους μέσα στην παιδαγωγική Gestalt του κράτους. Η απολογτική φιλολογία όμως διαχειρίζεται τον ποιητή-έθνος με τρόπο που απαγορεύει την διατύπωση ερωτημάτων όπως α) *είδους πολιτικό ασυνείδητο μπορεί να σταχυολογηθεί από το ταξιδιωτικό ρομάντσο του Σεφέρη με την Κύπρο εάν το τελευταίο σκηνοθετηθεί ως βλέμμα;* β) *υπάρχει έστω η υπόνοια μιας υποστασιοποίησης της σχέσης ιμπεριαλισμός-κουλούρα, και τι μπορούμε να περιμαζέψουμε προς συζήτηση στα πλαίσια της προβληματικής του «μεταποικισμού» από το «αθώο θράσος» ενός περιγητικού φαντασιώδους; Ποιά Ελλάδα ταξιδεύει μέσα στο βλέμμα του Σεφέρη;* Μπορέσει ο ιθαγενής να κοιτάξει τον περιοδεύον διπλωματικό literati του εθνικού κέντρου στα μάτια; Είναι κάτι σαν εκείνο το τυπικό τελετουργικό της Ιαπωνικής καθημερινότητας; ποιός υποκλίνεται σε ποιόν; Με την διατύπωση αυτών των στοιχειωδών ερωτημάτων θέλω απλά να υπαινιχθώ ότι η «Κύπρος» άλλοτε ως φιλολογικό απόσπασμα μιας μητροπολιτικής *raison d'écrire* και άλλοτε ως διατακτική ρητορική αξίωση μιας απερίφραστα ελλαδοκεντρικής *raison d'etat*, έχει υποψιάζομαι υποστεί όλες τις συνέπειες που συνεπάγεται η αντι-επικοινωνιακή λειτουργία του φαντασμαγορικού βλέμματος. Πώς όμως θα μπορούσε ν' αποτιμηθεί σήμερα το οπτικό ασυνείδητο του ελλαδοκεντρικού; Θα μπορούσε πρωτίστως να συνοψισθεί σ' εκείνη την τραυματική σκηνική διάταξη της Ζυρίχης και στην στατική συσσώρευση του σωφρονιστικού βλέμματος των Αβέρωφ - Καραμανλή που την επέβαλαν. Το πανοπτικό σμίλευμα του βλέμματος εντείνεται με τον Γ. Παπανδρέου και την αποστολή εποπτικής ελλαδικής μεραρχίας που θα επέβαλλε - τότε - «εθνική λύση» διπλής ένωσης στον Μακάριο. Το «πολιτευτικό-εξωραϊστικό βλέμμα» όμως του Γ. Παπανδρέου, υπέφερε από νευρική αστάθεια. Χρειάστηκε να επιστρατευθεί το «συνωμοτικό - εκτελεστικό βλέμμα» της Χούντας και της ΕΟΚΑ Β' για να επωασθούν συνθήκες πραξικοπηματικής διπλής ένωσης. Η μεταπολίτευση καθιέρωσε το «προστατευτικό βλέμμα» μιας πατριαρχικής στοργής όπως εκείνη που προσωποποίησε ο Α. Παπανδρέου για να φτάσουμε στο «αποσυντονισμένο βλέμμα» που τρεμόπαιξε για λίγο στο βάραθρο ενός ερασιτεχνικού πραγματισμού πριν ενσωματωθεί για διαιώνιση στο αντι-μνημείο των S-300. Είναι ίσως η αδύνατη επαγγελία ενός «τεχνορτορικού βλέμματος» μέσα στην γενικότερη ευρω-νοηματική και νομισματική κένωση του ελληνικού έθνους - ένα βλέμμα το οποίο στερείται του ανάλογου καταπιεσμένου μορφασμού που αρμόζει σε ένα εξαπατημένο ύφος επειδή νομίζει ότι ο αποσυντονισμός του είναι αποτέλεσμα φόρτου εργασίας. Η πεμπουσία αυτού του τεχνορτορικού κοσμοπολιτισμού και εθνικά (δθθεν) αστιγματικού βλέμματος έχει συμπεκνωθεί στην άποψη του Γιώργου Πανταγιά²⁹ ο οποίος

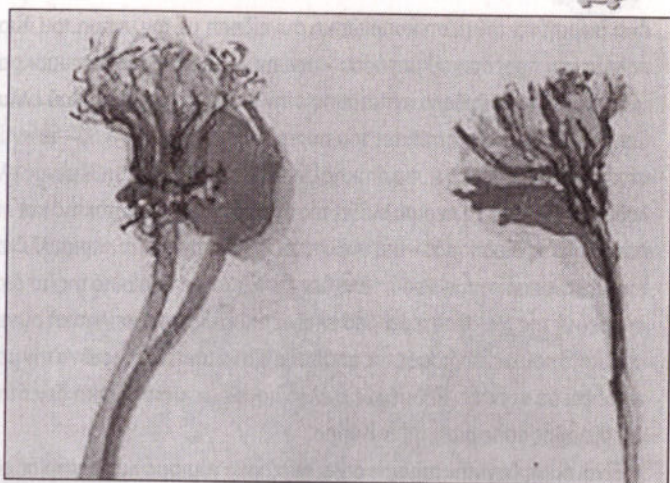
²⁹ Δημοσιογράφος-σύμβουλος επί θεμάτων Τύπου του Έλληνα πρωθυπουργού Κώστα Σημίτη. Το άκρως ενδιαφέρον άρθρο του δημοσιεύτηκε στην Κυριακάτικη *Ελευθεροτυπία*, 9 Ιανουαρίου 2000

ανακοινώνει μεθ' εορτής «το τέλος των εθνικών κέντρων». Η σημασία αυτού του οψίνου εξ Αθηνών οράν βρίσκεται στην έμμεση αναγνώριση των αδιεξόδων του ελλαδισμού ως μοντέλλου εξωτερικής πολιτικής απέναντι στην Κύπρο – συνεισώς η ρητορική διακοίνωση προς Κυπρίους του τέλους των εθνικών κέντρων – καθώς και στην υιοθέτηση της επαναπροσέγγισης ως πολιτικής μεθόδου που θ' αποκόψει το σύρμα από τον εκρηκτικό ωρολογιακό μηχανισμό της διχοτόμησης. Μεθοδολογικά η βαρύτητα της άποψης Πανταγιά είναι σχετικά ισοδύναμη με την διακοίνωση του τέλους της ιστορίας από τον Francis Fukuyama, και είναι κρίμα που η δημόσια συζήτηση στην Κύπρο περιορίστηκε στα γραφικά πλέον όρια δημοσιογραφικής υστερίας, διπλωματικών διαβημάτων, πανικόβλητων αντιδράσεων κομματικών ηγετών και κυβερνητικών απολογιών. Η ιδέα της χειραφέτησης της Κύπρου από τα εθνικά κέντρα (Αθήνα – Άγκυρα) εκφράζει αρκούτως καθυστερημένα την αναγνώριση ενός αναγκαίου απογαλακτισμού πλην όμως φαίνεται να απαγορεύεται από σκοπιμότητες και ευρύτερους σχεδιασμούς πολιτικής οικονομίας του ελλαδικού κράτους. Επιπλέον, συνοδεύεται με μια πατερναλιστική υπόδειξη για επαναπροσέγγιση των δυο κυπριακών κοινοτήτων από τα πάνω. Υπάρχει ένα ύφος ειδικού νεοπροσύλητου φωστήρα στην «κατεπείγον υπόδειξη» μιας αδήριτης αναγκαιότητας περί επαναπροσέγγισης ως στρατηγικής φόρμουλας αποφυγής της διχοτόμησης, κάτι που εκθέτει ανεπανόρθωτα το εθνικό κέντρο των Αθηνών για όλη την προηγούμενη περίοδο τυφλότητας στην οποία διατελούσε σε σχέση με την προβληματική ενός κοινού μετώπου Ε/κ και Τ/κ.

Η Κύπρος, χρονίως εξαρτημένη από χρεία μπτρικού γάλακτος, σπορτικού βλέμματος και στερεάς πνευματικής τροφής, απόμεινε νήπιον. Η αναγνώριση του τέλους των εθνικών κέντρων και η πρόθεση απογαλακτισμού της Κύπρου δεν φαίνεται να συνοδεύεται από την παιδαγωγικά αναγκαία και δημόσια αυτοκριτική των εθνικών κέντρων για την ανάμειξη τους στο νησί – κάτι που θα υποβοηθούσε την ενηλικίωση και την ψυχολογική προετοιμασία των ομογάλακτων Κυπρίων αδελφών και θα περιόριζε τα στερπητικά σύνδρομα και τις παθολογικές συνέπειες που συνεπάγεται ένας βίαιος απογαλακτισμός. Ίσως όμως επειδή το νέο τεχνορητορικό βλέμμα του ελλαδισμού απαγορεύεται περισσότερο από τις διακρατικές σκοπιμότητες της Ευρωπαϊκής δυναμικής, ίσως γι' αυτό τον λόγο να παραμένει τυφλό στο παιδαγωγικό του έλλειμμα σε σχέση με την Κύπρο.

Φαινομενικά η Σημιτικοποίηση του βλέμματος Α. Παπανδρέου αντιπροσωπεύει (ίσως) την πιο «κυπροκεντρική στιγμή» στην οποία κατάφερε ποτέ να φτάσει η ελλαδική εξωτερική πολιτική διαισθανόμενη έτσι κάπως την ευθύνη να συμβιβασθεί με τα κανονιστικά προτάγματα της κυπριακής αντίστασης στον ελλαδισμό. Εξακολουθεί όμως να ταλαντεύεται ανάμεσα στο κυκλοθυμικό βλέμμα του Θεόδωρου Πάγκλου και το μουνδισμένο βλέμμα του Γιωργάκη Παπανδρέου – ένα βλέμμα που δεν πάσχει καθόλου για την ταπείνωση του και υστερεί ακόμη και με όρους απολογητικής τεχνικής Χόλμπρουκ. Προσποιούμενο ταπείνωση αμύνεται επιφυλακτικά φυσώντας λίγο αέρα για την πολιτική της επαναπροσέγγισης.

³⁰ Κώστας Ζουράρις, Άβλια, Άβλια, Θέμεθλα, εκδόσεις Αρμός, σελ. 25.
³¹ Ο.π.π., σελ. 433.
³² Ο.π.π., σελ. 116-117.
³³ Ο.π.π., σελ. 115.

Αντίθετα το βλέμμα Κώστα Ζουράρι ο οποίος καθιερώθηκε ως ένα είδος σοφιστικού αντι-Καστοριάδη είναι ένα ζόρικο αντινομικό βλέμμα. Ιεροσάνιερος και θουκυδίδειος τηβεννοφόρος μιας υπερρεαλιστικά θεοκεντρικής πολιτειολογίας υποστασιοποιεί το θεολόγιο βλέμμα ενός άμαχου μιλιταρισμού όπως εκφράζεται στο ύφος των στρατιωτικών αγίων της ορθοδοξίας, νωχελικώς εθισμένων σε έθος θριάμβων. Το σημαντικό για την Κύπρο είναι ότι ο Ζουράρις ως αντι-Καστοριάδης θεωρεί το πρόταγμα της αυτονομίας και της αυτοθέσμησης ως ατομοκεντρική νεύρωση: «Διό δεδόχθαι τη βουλή και τω δήμω τω Αθηναίων, ευξαμένους και θύσαντες τοις θεοίς και ήρωσι τοις κατέχουσι την πόλιν και την χώρα». ³⁰ Η πόλη και η χώρα των Αθηναίων δεν ανήκει σ' αυτούς αλλά στους κατέχοντες θεούς και ήρωες της. Τα συμπεράσματα αυτής της τοκοφώρας, θεοβλαβούς νεκροφιλίας για την Κύπρο, νήσο αγίων και ηρώων εξυπακούονται. Το βασιλικό έθνος των Ελλήνων λοιπόν, λογοδοτεί συνεχώς νεκρόθεν και θεόθεν. Ο Ζουράρις εδώ θεωρεί πλήρη την αναχαίτηση και ανατροπή του νευρωσικού παραληρήματος του Καστοριάδη περί αυτοθέσμησης. Το ελληνικό έθνος ως «βασιλικό γένος πληρώνει και ξαναπληρώνει τη μοναδική του ύβρη, την ύβρη της πρωτιάς του». ³¹ Είναι αυτή την πρωτιά που θέλει ο Ζουράρις να υπερασπιστεί όταν προστρέχει να διασώσει τον Σεφέρη από τον «αναρχοφωτομύστη της πολυδιασποράς» Λορεντζάτο ο οποίος τόλμησε την εσχάτη των ύβρεων κατά του «δογματοπαγών αθώου Σμυρνιού». Η σαρκαστική υποτίμηση της διασποράς στο πρόσωπο του Λορεντζάτου αντανακλάται και στο γεγονός ότι ο Ζουράρις αποσιωπά την εχθρική μεταχείριση του διασπορικού Καβάφη από τον Σεφέρη σ' ένα βιβλίο πεντακάσιων τόσων σελίδων αφιερωμένων στις «Δοκίμες» του τελευταίου. Αντίθετα αναδείχνει το Σεφέρη σε σύγχρονο μυστικό πατέρα, γέροντα της φιλοκαλίας. Μάξιμο Ομολογητή και μάρτυρα της ορθόδοξης κρυφιομυστίας ο οποίος είναι «πλήρως αντι-εστέτ», «κατά της δυτικής καλαισθησίας και του ατομοκεντρικού αισθητικού της ναρκισισμοσύ». ³² Ο Σεφέρης «έχει ως βιοτήν την καθ' ημάς φιλοκαλίαν. Άλλο καλαισθησία κι' άλλο φιλοκαλία». ³³

Το εντυπωσιακό είναι ότι ο Ζουράρις – εικονοκλαστικός λοξίας και εθνικιστής επιπέδου με υπερικανόντες στην μεθυπερβατική (μεταμοντέρνα) χρήση της γλώσσας και τη διαχείριση της παράδοσης – όταν εκφέρει γνώμη για την Κύπρο και την ευρωπαϊκή της προοπτική εκκρίπτει μοιραία όπως

κάθε Ελλαδίτης literati σε φιγουρατζή ανυπόφορων clichés. Τότε η ειρωνωχάρης ευλογία εγκαταλείπει το ιεροσάνιερνο του βλέμμα. Ο λόγος του για την Κύπρο δεν καίει επειδή ο ίδιος δεν είναι καμμένος από το θέμα του. Η Κύπρος δεν είναι σιάμαλι και ΠΑΟΚ για να πει «και τα μυαλά στα κάγκελα». Άλλο Μάξιμος Ομολογητής, Αββάς Ισαάκ και Θουκυδίδης και άλλο Γαλλουρίδης. Που και για ποιον να πετάξεις τα σπλάχνα σου; Δεν υπάρχει το ένστικτο, το μέσα στίγμα, η θερμή ανάσα του πολύμοχθου πραγματιστικού βλέμματος επειδή η Κύπρος τελικά εμπίπτει στα επίκτητα καμώματα των Ελλαδίων. Στην Κύπρο παραιτούνται απ' αυτό που ανακάλυψαν και πρόσφεραν στον παγκόσμιο πολιτισμό: την τραγική ματιά, το μέτρο και την επεικία. Βλέμμα υπερβάλλοντος ζήλου το οποίο εφορμά στο κενό για να προσκρούσει στον πάτο ενός ποτηριού. Ξάφνου, το υπερνάρο, σκληρό, υπονομευτικό χιούμορ και η δύσφατη ειρωνία του Ζουρραρικού βλέμματος υποχωρεί. Η Κύπρος προβάλλει ξανά ως η ματαιωμένη φυγή του νεο-ορθόδοξου μηδενισμού. Η γλώσσα δυσκολεύεται να βγει δροσάτα και ιερολογικά να μιλήσει για την κοινή μας κυπριακή σύνθλιψη. «για τις διαδοχικές νίκες/ήττες του αριθμημένου μας πλέον τίποτα... ότι όλοι φταίμε και όλοι παρα λίγο να μην φταίγαμε. Περίπου κάποιος φταίει περισσότερο, αλλά μόνο περίπου, πάντοτε περίπου... όλοι πηγαίνουνε λοξά». ³⁴ «Ότι η απελπισία είναι φρόνημα δυτικόφωνων Μανιχαίων και εκδήλωση φανατισμού όπως άλλωστε και η αδιάλλακτη υπεράσπιση του δικαίου». ³⁵ Γιατί στην Κύπρο σωπαίνει «ο στρατιωτικός άγιος που πρώτος καταργεί το δικαίωμα στη νίκη, πρώτος ο ένοπλος ηγήτωρ σφοπλίζεται ως αμνός αοργησίας που προετοιμάζει την κατάργηση του πολέμου και της εξουσίας». ³⁶ Εδώ άλλωστε «τριγυρνάμε συφοριασμένοι μέσα στις μίζερες χαρές μας – σε νίκησα – ή στις φθαρτές μας δόξες – είμαι περιούσιος (λαός) την στιγμή που είμαι πια ανούσιος. Ότι σερνόμαστε εδώ στα προσφυγικά παίζοντας εσύ τον Έλληνα κι εγώ την γυναίκα. Παίζουμε χαμένες ταυτότητες και πάμφωτα πρόσωπα σ' ένα ταρκευμέ-

³⁴ Κώστας Ζουράρις, Μισγάγκεια Απερινόπη: Συμβολή στην πολιτική αυτογνωσία της Ελλάδας, εκδόσεις Οδυσσεάς, σελ. 285.
³⁵ Άβλια, Άβλια, Θέμεθλα, σελ. 445.
³⁶ Ο.π.π., σελ. 353.

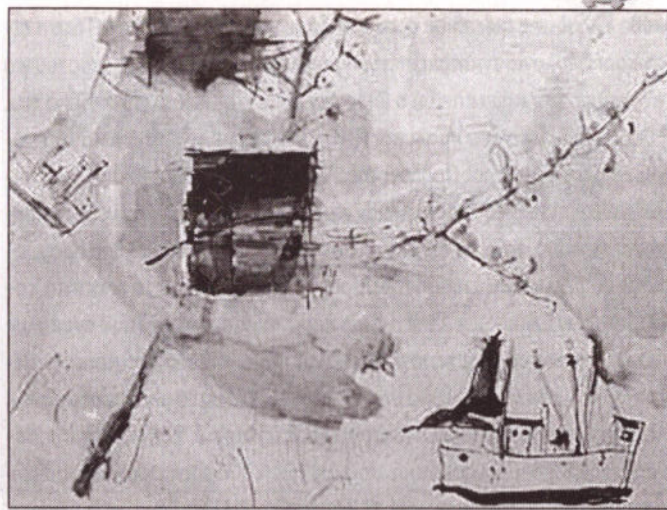
³⁷ Κώστας Ζουράρις, Θεοειδία Παρακατιανή: Εισαγωγή στην απορία της πολιτικής, εκδόσεις Εξάντας, σελ. 176-177.
³⁸ Αυτό το υπερρεαλιστικό μαύρο χιούμορ είναι προέκταση της βαθαφικής ειρωνίας στο «Οι Νέοι της Σιδώνος» όπου διακωμωδεύεται το επιτύμβιο που τοποθέτησε ο Αισχύλος στον τάφο του ως μαρθανομάρκος και όχι ως ποιητής. Ορισμένα ανέκδοτα αυτού του διαχρονικού σαρκασμού που σηματοδεύει την σκληροτράχηλη μας ανατολι-κομεσογειακή εμπειρία είναι ενδεικτικά. Ο τηλεπαρουσιαστής Χατζηκικολάου του Mega Ελλάδος κατά την αναμετάδοση των αποτελεσμάτων των βουλευτικών εκλογών του 2001 για τις οποίες προσκλήθηκε ειδικά στην Κύπρο ρωτά επίμονα και με ακαριαία έπαυση τον Αιλιόκα πότε αναμένεται το ΑΚΕΛ ν' αλλάξει όνομα για να του υποδειχθεί ότι το ΑΚΕΛ αποτελεί ήδη μετονομασία του ΚΚΚ. Ο Μίμης Ανδρουλάκης θισώτης της παγκοσμιοποίησης δηλώνει από την Αθήνα περίφημος Ακαδημαϊκός κωρίς να γνωρίζει ότι το κυπριακό κόμμα τοποθετείται κατά της παγκοσμιοποίησης. Η Αντζελα Δημητρίου ασπάζεται την τουρκική σημαία και μετά υποχρεώνεται να καταθέσει στεφάνι στους τάφους των Ισαάκ και Σολωμού. Η Αθήνα παραγγέλλει πυραύλους για την Κύπρο και τους εγκαθιστά στην Κρήτη. Αυτά είναι σκόρπια και ασήμαντα συμπτώματα μιας παραπραγματικότητας που όμως αποκαθιστά τη γούση του χάους της αρχικής προέλευσης των ταυτοτήτων μας, που μας επιστρέφει χειροπόδαρα δεμένους στην υπαρξιακή μας πηγή που είναι η Κύπρος ως υπερρεαλιστική ασθένεια του ελλαδισμού. Στο βαθμό που αποσιωπάει η ευελιξία, η ευαισθησία, η αίσθηση του μέτρου και η ενημέρωση στο πιο κοινό της επίπεδο, τότε οι Ελλαδίτες βιρτουόζοι του καθ' ημάς νοήματος μοιραία θα συμμετέχουν σ' αυτή την κακόγουστη και άχαρη φάρα της μεθυπερβατικής ημιμάθειας. Δεν ήταν άλλωστε ο εξουσιομανής Ιάσωνας που πρόδωσε τον δαμονικό έρωτα της Μήδειας από την Κολχίδα; Δεν ήταν η αυθαιρεσία του Αργοναύτη Ιάσωνα που ανείρεσε αρχές, ηθική και νόμους μη αφήνοντας άλλη επιλογή στην Μήδεια από την αυτοκίλια; Η Κύπρος ουσιαστικά αυτοπυρπολήθηκε στο μαγικό της έρωτα για τον Ιάσωνα. Η πνευματική της αναγέννηση θα προκύψει ίσως αναγκαστικά μέσα από το τραγικό πεπρωμένο της Μήδειας, άρα μέσα από την αισθητική της συμβολικής αυτοκίλιας. Η τραγωδία της Μήδειας, μονάκριβη κόρη της Κολχίδας, της Κύπρου, της διασποράς μας, μένει αδικαίωτη μέσα στην ιστορία αφού οι νατοϊκοί παρτιζάνοι απόγονοι του Ιάσωνα και των αργοναυτών ξαναπρόδωσαν από εγωισμό «ντερέσια και διουτέλια» δικαιώνοντας την κυρίαρχη ηθική. Η βαθαφική μας διασπορά θα πρέπει πια ως αγνευαλόγητη Μήδεια να πορευθεί μέσα στην ιστορία πραγματοποιώντας το δικό της αισθητικό πεπρωμένο αποδίδοντας δικαιοσύνη στον εαυτό της. Άλλωστε ο Ευριπίδης – η κιβωτός της ελλαδικής αυτογνωσίας – δεν καταγγέλει την αποτρόπαια πράξη της Μήδειας. Η ίδια η τραγική σοφία της κλασσικής Ελλάδας ζητά από την Κύπρο να προβεί σε αποτρόπαιες πράξεις συμβολικών αρνήσεων. Πρέπει ν' αξιωθεί η Κύπρος το καθαφικό μεγαλείο ενός σπαρτακτικού και λυτρωτικού αποχαιρετισμού της Ελλάδας. Πόσους στίχους θα διαρκέσει αυτό το λοξό πύργωμα, μέχρι που μπορεί να φθάσει ο συμβολικός σφοπλισμός ενός σπαρτακτικού και λυτρωτικού αποχαιρετισμού της Ελλάδας. Πόσοι θ' άξιζε όμως τον κόπο οι Κύπριοι κάποτε να ευχαριστηθούν τα δάκρυα τους και την καθαφική τέρψη των παρεστώτων κακών. Για τους Κύπριους η Μήδεια δεν μπορεί να είναι παιδοκτόνος αλλά η μούσα της χάριτος των δακρύων, αισθητικό καταφύγιο της μορφοφίας που τους απόμεινε. Η Μήδεια είναι η παναγιά της τόσο επίφοβης διασπορικής μας εσωτερικότητας, ο τρόπος της αυτογνωσίας μας.
³⁹ Μέρες Στ' σελ. 100, 111.
⁴⁰ E. Said, Οριενταλισμός, σελ. 110.

εργαστηριακής φιλολογίας ως αντικείμενο οριενταλιστικής γοητείας, ως συμβολικά ανατιμημένο υποκατάστατο ενός αυτόχθονου εσενσιαλιστικού ελλαδισμού, ένα υποκατάστατο φαινομενικά φορτισμένο με απρόσβλητη θετικότητα. Έχουμε μια νεο-ρομαντική και γι αυτό νικηλιστική προσοικείωση της «Κύπρου» στο βαθμό που αυτό εξυπηρετεί την ένταξη της στο φιλολογικό υπεραφήγημα μιας υπαρξιακά ασταθούς αστικότητας εθνικά αναβαπτισμένης στην περιφέρεια. Γι' αυτό όλες οι αντιφάσεις και θεράπουσες ειρωνείες που παρίστανται της ελλειπτικής συγκρότησης μιας πολυκοινοτικής κυπριώτικης ταυτότητας με ταξικό υπόβαθρο είτε αγνοήθηκαν, είτε περιφρονήθηκαν. Η διακοινοτική έκρηξη των μεγάλων αιματηρών εργατικών αγώνων της δεκαετίας του '40 που συντάραξε το αποικιοκρατικό καθεστώς, το εκκλησιαστικό κατεστημένο και την ενωτική Δεξιά – αγώνες που θεμελίωσαν τον αργόσυρτο σχηματισμό νεωτερικών ταυτοτήτων από τα κάτω – αγώνες που τεκμηριώναν μια αντι-αποικιοκρατική νεωτερικότητα που απηχούσε τον πληθειακό διακοινοτικό ουμανισμό της καθημερινότητας των ιθαγενών subalterns, δεν μπόρεσαν να συναρπάσουν το οριενταλιστικό φαντασιώδες του Σεφέρη. Έτσι όμως εκτίθεται ως «ψευδομέτοχος» της κυπριώτικης εμπειρίας υποδείχνοντας απλά στους ενωτικούς μανδραρίνους λογίους ολίγες κανονιστικές οδηγίες και χρήσεις της κυπριακής ελληνικότητας.

ΜΝΕΙΑ ΠΟΛΙΤΕΥΜΑΤΟΣ : Ο ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΟΣ ΚΑΒΑΦΗΣ

Ο «Πραματευτής από τη Σιδώνα» όμως, αυτή η απημελητή λεπτομέρεια που σημάδεψε την κυπριακή συλλογή, οδηγεί το μορφοπλαστικό βλέμμα σ' ένα δραματικό κενό. Η κυπριώτικη εμπειρία – έστω και μεταφορικά – αποδεικνύεται εξαιρετικά απειθαρχη. Ο Σιδώνιος πραγματευτής και ο ιθαγενής βοσκός που τον ερεθίζει αισθησιακά, υποδείχνουν στο Σεφέρη ότι η «Κύπρος» αν μη τι άλλο, δεν εξιδανικεύεται. Η ίδια η κυπριώτικη εμπειρία ορίζεται απ' αυτή την ανυπότακτη και δύστοπη αντίσταση στην εξιδανικευτική χάρη της φιλολογικής μούσας. Κανένας «θυμοβαρής και κατηγορηματικός ελληνισμός» δεν μπορεί να αφομοιώσει και να τιθασεύσει την καβαφική της δυσθυμία. Η «Κύπρος» έχει στο βιωματικό της μπρώο αξιοσημείωτες ιδιορρυθμίες που μπορούν να ενοχλήσουν τη φιλολογική κοσμιότητα ακόμη κι ενός συνεσταλμένου ελλαδικού ύφους. Δεν είναι καθόλου κατάλληλος χώρος για το φαντασιακό παιγνίδι των εθνών. Έχει κατ' επανάληψιν αναστείλει με δημιουργικό κυνισμό αρκετά εντόπια και εισαγόμενα νειροπολήματα και συνεχώς ανανεώνει τ' αποθέματα ηθικής απειθαρχίας στο φετικιστικό βλέμμα των μπτέρων πατριδών που την πραγματοποιούν.

Ο Σεφέρης σχολίασε το ποιητικό υλικό που μεταχειρίστηκε ο Καβάφης ως «πεζό, στεγνό, συναισθηματικά ουδέτερο, αφηρημένο. Έχει την αντίθετη ιδιοσυγκρασία από το υλικό που χρησιμοποιεί ο Σολωμός... υλικό πολύ ζωντανό και ατίθασο, όλο χρώμα, σφρίγος και ορμώμευτο. Με την παράδοση και την ιδιοσυγκρασία που είχε ο Καβάφης δεν μπορούσε να αναπτύξει επιφωνήματα, δεν μπορούσε να κάνει λυρισμό» (Δοκίμιες Α' 345-46, 346-47). Αυτός είναι ο λόγος -συνεχίζει ο Σεφέρης- «που ονόμασαν τον Καβάφη ένα άχαρο πεζολόγο» (348). Η «Κύπρος» ως έννοια πλέον προδίδει τα ίδια συμπτώματα με το ποιητικό υλικό του Καβάφη! Έχει αναπτύξει μια παράδοξη καριέρα που δεν της επιτρέπει να εξουσιοδοτεί ούτε συνταγματικά / υπέρ-εδαφικά αλτρωτικά επιφωνήματα, ούτε τον πολιτικό λυρισμό που απόλαυσε κατά καιρούς η Ελλάς. Είναι υποχρεωμένη εκ της θεμελιώσεως της ως πολιτεία να καλλιεργήσει το δύσκολο κα-

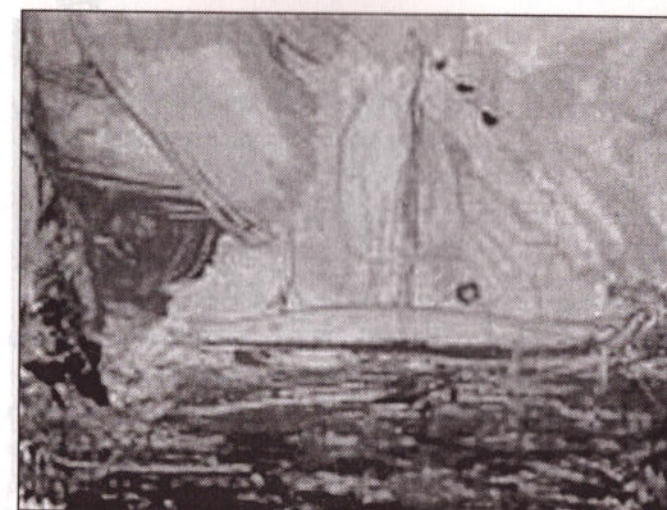

βαφικό χάρισμα της άχαρης συνταγματικής πεζολογίας, εκείνη την «τέχνη της ζυγαριάς», της ουδέτερης (κατά το δυνατόν) διατύπωσης ταυτοτήτων, της ασυγκίνητης παράφρασης παραδόσεων, της ουδετεροποίησης εθνικών παθών και αυτοερωτικών αλτρωτικών μονολόγων δια της αρτιότητας και ευελιξίας μιας κατάλληλα επεξεργασμένης συνταγματικής γλώσσας! Παραδόξως, όλα τα μειονεκτήματα τα οποία ο Σεφέρης αποδίδει στην ποιητική φόρμα του Καβάφη, μετατρέπονται δυνητικά σε κυπριακά πλεονεκτήματα, σε φιλολογικά μέσα ανζήτησης ελάχιστης συνταγματικής σοφίας. Είτε η «Κύπρος» θα διασωθεί ως καβαφικό κράμα, είτε δεν θα υπάρξει ποτέ ως συνθετική βιωματική έννοια με πολιτειακό βάθος.

Οι Κύπριοι που για δεκαετίες μοίραζαν την εθνική τράπουλα με σημάδεμένα καρτιά και σίγουρα συναισθήματα για επιτυχή έκβαση της παρτίδας, τώρα αλληλοψάχνονται χωρίς κοινή πατρίδα. Η υπαρξιακή διάψευση των εθνικών αυταπατών – κάτι ανάμεσα στο «θηκάρι ενός νεκρού τζίτζικα» και ενός βάρθρου χωρίς άγαλαμα – εκθέτει το πανόραμα της ματαιοδοξίας των αυτοερωτικών μονολόγων στους οποίους επιδόθηκαν οι δυο κυπριώτικες κοινότητες. Εδώ έγκειται η οξύτατη συγχρονία και επικαιρότητα του Καβάφη. Το ποιητικό του πρόταγμα φαίνεται να τελεσφορεί σήμερα με τρόπο ιστορικό απρόβλεπτο. Λειτουργεί ως συμπληρωματική παραίνεση στην συντέλεση μιας επίφοβης ακόμη συνταγματικής ωρίμασης της κυπριώτικης εμπειρίας. Μέσω αυτού του προπλασμού νιώθουμε ότι ο Καβάφης έχει διαισθανθεί τα πολιτειακά διακυβεύματα της διασπορικής μας ταυτότητας. Με τραγική υποβλητικότητα προδιαθέτει για την ηδύκηρη γέυση που μας προξενεί ο συμβολισμός της σπονδής και κατά συνέπεια της ομοσπονδίας.

Και αν είναι δηλητήριο, και αν εύρω την πικρίαν της τελευταίας εντός αυτού, εύρον πλήν ευτυχίαν τέρψιν, χαράν, και έπαρσιν εν τω δηλητηρίω δότε να πιώ.
(Βακχικόν)

Ο Καβάφης δεν είναι κανένας μαντατοφόρος δρομέας – όπως ο Σεφέρης – που τρέχει να μας φέρει «το φοβερό μήνυμα της Σαλαμίνας». Καμιά «φωνή κυρίου επί των υδάτων» δεν ακροάται η διασπορική του ευαισθησία. Ο διασπορικός ποιητής δεν είναι προφήτης αλλά σπονδοφόρος. Στην συνομολόγησή της ανακωχής ανάμεσα σε διασπορικές εχθροπραξίες ο Καβάφης έχει ποιητική αδεία δικαίωμα σπονδαρχίας, δικαίωμα έναρξης της σπονδής, της εκχύσεως του οίνου προς τους ομοτράπεζους

και ομόσπονδους. Στο καθημερινό δημοψήφισμα περι ομοσπονδίας που διεξάγεται στην Κύπρο εν μέρει διακυβεύεται και η χαμηλόφωνη ψήφος του Καβάφη. Ας προσεχθεί:

Ότε το δίκαιον λύσεως μοιρεί
ότε η κρίσις των ανθρώπων απορεί
και ανωτέρας αρωγής και φώτων χρήζει,
οι δικασταί σιγώσιν ασθενείς, μικροί,
κι' ευσπλαχνία των θεών αποφασίζει
[...]
Ανοίκεια
πάθη απαρνηθείτε. Επιδείκναι
το δίκαιον να συνοδεύει [...]
οδηγία και διοίκσις
σώφρων. Ουδέποτε μωρά εκδίκσις.
Απλήντησαν εν συγκινήσει οι ασταί,
ώ δέσποινα ο νούς ημών αδυνατεί
[...]
καθ' ήν διαιρεθήτεις δύο σώματα
[...]
την ψήφον μου θα χρησιμεύετε. Ασταί,
εις τον κατηγορούμενον επιθυμώ
πάντοτε να χαρίζηται. Εν τω θυμώ,
της Αθηνάς σας συγχώρησις οικεί
μεγάλη, στερμάτιστος, προγονική.
(Η Ψήφος της Αθηνάς)

Επομένως το ποιητικό δίκαιο του Αλεξανδρινού δεν είναι δικηφόρον και τιμωρόν. Δεν συνιστά εκ-δίκησιν του ά-δικου και στιμώρητου. Η δικαιοσύνη δεν εξισώνεται με την εκδίκηση ούτε ορίζει ποινή και τιμωρία. Η ποιητική δικαιοσύνη του Καβάφη υπαινίσσεται το δίκαιο ως εξ αυταρκείας πράξη δωρεάς και χαριστικότητας προοριζόμενης να διασπάσει την κυκλική φαυλότητα που εξυπακούει η εκδικητική δικαιοσύνη και που κομίζει στην διασπορά ο εθνικός βενετισμός σπληνίζομενος στην machtpolitic, την διαφύλαξη της ωφελιμότητας και της κρατικής σκοπιμότητας. Το ποιητικό δίκαιο, αντίθετα, καλεί σε μια ανώφελη δωρεά βιοπολιτικής δικαιοσύνης ως επιείκειας. Μαζί με την δίκη η κλασική Ελλάδα ανακά-

⁴¹ Jean-Pierre Vernant (1990). *Myth and Society in Ancient Greece (Zone Books)*, σελ. 30-31.

λυψε και την επιείκεια. Επι-είκω: οπισθοχωρώ, υποχωρώ, παρέχω «χώρον» γενναϊόδωρα. Το ποιητικό δίκαιο, η παρηγορία καθώς και η επιείκεια είναι έμβριες αρετές που έλκουν την καταγωγή τους από την φιλότιπα και το εύξενον ήθος προς την ετερότητα του προσώπου. Η δικαιοσύνη που διάγουν οι ομόσπονδο φίλοι είναι εύξενος δικαιοσύνη, δικαιοσύνη ως αλληλεγγύη, ως εγγύτητα ετεροτήτων και όχι ως σύστημα κυρώσεων. Η δικαιοσύνη επομένως παραπέμπει στην σπονδή, την δωρεά της ομοσπονδίας, στην γενναϊοδωρία

πάντοτε να χαρίζηται. Εν τω θυμώ
της Αθηνάς σας η συγχώρησις οικεί.

Ως εκ τούτου η ομόσπονδη δικαιοσύνη διάγεται εν κεχαρισμένω θυμώ, κομίζει χάριν. Είναι αντίδοτο στην αδικαιολόγητη οργή. Εν θυμώ η συγχώρησις οικεί. Συν-χωρώ: παρα-χωρώ, παρα-μερίζω την αδικία για να συμβιβάσω τα πριν διεστώτα, για να επιτευχθεί η σύγκρασις και ο μετρισμός εν θυμώ. Μια καβαφικού τυπου ομοσπονδία προϋποθέτει επομένως μια ενθυμώ κοινότητα πεπρωμένου και συγχωρικότητας, ένα συγκίνησθαι που συν-χωρεί και συν-γινώσκει συμβιβάζοντας εν θυμώ τις εθνικές μοναξίες της διασποράς. Επομένως το ομοσπονδιακό δίκαιο υπαγορεύεται από την ίδια την επικοινωνιακή ηθική της ελληνικής γλώσσας. Δεν είναι απλή θεσμική διεκπεραίωση της machtpolitik ή μια αμερικάνικη «λύση ανάγκης», μια βεβιασμένη συμφιλίωση που συνεχίζει να διαιωνίζει τους όρους αφιλότητας μεταξύ ελληνοκυπρίων και τουρκοκυπρίων. Η ομοσπονδία ως κανονιστική έννοια υπερβαίνει τους εργαλειικούς περιορισμούς που της επιβάλλει η στυγνή πραγματικότητα. Μόνο όσοι αγνοούν τες ποιητικοδικαιικές και επικοινωνιακές συνάψεις της γλώσσας θα μπορούσαν να ισχυριστούν ότι η έννοια της ομοσπονδίας είναι έκφραση πολιτικής ισχύος και μόνο, στερούμενη διακανονιστικής ικανότητας.

Από την άλλη, η ομοσπονδία ως πολιτειακό όργανο φιλοποίησης των εμφύλιων εχθρών προϋποθέτει παρηγοσιγόνο ήθος, αδιάφορη στάση ειλικρίνειας και ακεραιότητας απέναντι στους σύννοικους φίλους. Δεν σημαίνει αμοιβαία κολακεία και πλαδαρή συναδέλφωση ανάμεσα σε ελίτ. Η ομοσπονδιακή ηθική απαιτεί ένα τύπο στράτευσης όπου ανάμεσα στους φίλους δεν υπάρχουν φίλοι επειδή αυτοί ακριβώς είναι ήδη εχθροί. Γι' αυτό οι συνασπισθείσες φίλιες και πολιτείες ίσως να μην μπορούν να φιλοποιηθούν επειδή ακριβώς είναι δυνητικά εχθροί είτε λόγω παρηγοσιγόνου ήθους είτε λόγω απόξενης αποστάσεως και ριζικής ετερότητας που θεμελιώνουν ένα ομόσπονδο συνασπισμό.

Η ελευθερία ως τέχνη της φιλότιπας και του συνασπιζέσθαι σε πόλιεις εφάπτεται των ίδιων αρετών που εν μέρει διέπουν και την τέχνη του πολεμάν. Ο πόλεμος, η ύστατη πράξη βίας και έκφραση αντιπαλότητας μεταξύ φίλου και εχθρού βρίσκεται ανάμεσα στα θεμέλια της πόλεως.⁴¹ Η τελευταία αφομοιώνει μέσα στο πολιτειακό και ρητορικό της γίνεσθαι την πολεμική σφαίρα ως τέτοια που είναι χωρίς όμως την ακρότητα της υβρεώς, το βίσιον, την μονομανία και την εκστατική παράκρουση της πολεμικής αριστοκρατίας των επών. Φιλότιπα και νείκος συναποτελούν την καταστατική διαλεκτική της κοσμικής τάξης που αντανακλάται στην δημιουργία της πόλης. Δημιουργία: έργον δήμου, έργον πολεμικό. Την ώρα που ο Κάδμος νυμφευόταν την Αρμονία, θυγατέρα του Άρη και της Αφρο-

δίτης δέχτηκε την απρόσκλητη επίσκεψη της Εριφίλης, κατά συνέπεια αποδέχτηκε την δωρεά της έριδος εξ ίσου μ' αυτήν του έρωτος. Έρις και έρως συνθεμελιώνουν το γαμήλιο σύμφωνο και τον όρκο φιλότητας. Η ομοσπονδία ως δια συμφώνου φιλότητα δεν καταργεί την σύγκρουση, τον πολιτικό ανταγωνισμό και τον πόλεμο που θεμελιώνει άλλωστε την ίδια την έννοια της πόλης. Αντίθετα, η ομοσπονδία ως συνασπισματική φιλότητα διεκπεραιώνει τον πόλεμο ημέρωσ και συγγενικώς. Η ομοσπονδία μεταμορφώνει τις Ερινύες σε Ευμενίδες αλλά οι τελευταίες εξακολουθούν να δέχονται θυσίες και σφάγια. Η έννοια της πόλης απαιτεί αντίπαλες μορφές ιερότητας που στηρίζονται σε συμβολικές αρνήσεις και συμβολική βία.

Κατά τον Καβάφη όμως η δικαιοσύνη «πάντοτε χαρίζεται» φέρνοντας στο προσκήνιο την αλλυλεγγύη, την οικειότητα, την κοινότητα των δυσχερειών, την συγκωριτικότητα, την αυτοσυγκράτηση που εξυπακούει η παρηγορία εκείνη που δεν εκπίπτει σ' ανάπηρο ηρωισμό αλλά συμβάλλει στην καλλιέργεια σωφροσύνης. Γι' αυτό τον λόγο η ομοσπονδία είναι ηθικά και πολιτικά μια δύσκολη λύση. Προσπατεί απόφαση που την φέρνει σε κατάσταση ελεγχόμενης σύγκρουσης με τους ασυμβίβαστους χάρτες δικαιωμάτων που ανεμίζουν εθνοκεντρικά οι κοινοτικοί πόλοι. Μια απόφαση περι ομοσπονδίας θα είναι αμφίπλευρα ετερόνομη αφού περιέχει την απόφαση του άλλου, η οποία εν μέρει αυθαίρετη σε καθιστά παθητικό απέναντι στην βούληση του. Παρόλα αυτά η καθαφική μούσα προτρέπει σε διακινδύνευση:

Μή ότι είναι έρεβος νόμιζε διαρκές
Φύλε [...]
Θάρρει και βάδισον εμπρός, Ιδού το λυκαυγές!
Ομίλη μόνον ελαφρά το βλέμμα σου τρομάζει.
(Ο ποιητής και η μούσα)

Μέσα στα ποιητικά αποθέματα της ομοσπονδίας υπάρχει και μια προειδοποίηση που μπορεί να καταστήσει «φρούδον» το μέγα έργο. «Φέρει καθείς τον λίθον του - ο εις λόγους, βουλάς, ο άλλος πράξεις». Ως απλή υπόθεση εργασίας πολιτειακοί παράγοντες και κοινοτικές ελίτ δαπανούν μόχθον και βίον για να ανα-κατασκευασθεί η συνταγματική οικοδομή του Κυπριακού κράτους:

υπέρ μελλούσης γενεάς, κακώσεις, πόνους, στέργων,
ίνα η γενεά αυτή γνωρίσει ευτυχίαν
άδολον και μακράν ζωήν και πλούτον και σοφίαν
χωρίς ιδρώτων ποταπών ή δούλην εργασίαν.
Αλλ' η μυθώδης γενεά ουδέποτε θα ζήσει.
Η τελειότης του αυτή το έργο θα κρημνίσει.
(Κτίσται)

Το ερώτημα που διατρέχει την διασπορική διαίσθηση δεν είναι βεβαίως αν θα υπάρξει η μυθώδης γενεά χάριν της οποίας θα συντελεσθεί η συνταγματική μετεξέλιξη της Κυπριακής Δημοκρατίας αλλά αν οι υφιστάμενες πολιτικές ελίτ και δυναμικοί συνταγματικοί γενάρχη της μυθώδους γενεάς μπορούν να αξιωθούν την τραγική τελειότητα της μεσαιας λύσης έστω και αν αυτή προορίζεται να κατακρημνισθεί:

Κί εκ νέου πας ο μάταιος κόπος αφτών θάρχισει.

Εκτός και αν προκύψει η μυθώδης γενεά, αντίξια του μεγαλείου μιας μέτριας τελειότητας και μιας λύσης του αινίγματος χωρίς εκ των προτε-

ρων εξασφαλισμένες εγγυήσεις επιτυχίας. Η πρόκληση για την μυθώδη αυτή διασπορική γενεά των κτιστών συνίσταται στην διακινδύνευση. Αποστολή αυτής της καθαφικής γενεάς είναι διακινδυνεύοντας ν' αναζητήσει το υπο τας περιστάσεις τέλει υπομένοντας το μέτριο χωρίς να κατακρημνισθεί.

Ολοκληρώνοντας αυτό τον προβληματισμό μπορούμε να ισχυριστούμε ότι ο τρόπος με τον οποίο ο Σεφέρης χειρίστηκε το «κυπριακό ζήτημα» ηθικο-αισθητικά φαίνεται σήμερα υπερβολικά δεσμευμένος από τις ιδεολογικές προτεραιότητες του έθνους-κράτους και επομένως ακατάλληλος για ενσυναισθητικό αφογκρασμό της πολυπλοκότητας και του βαθμού δυσκολίας που απαιτείται για την κατανόηση της μεταμοντέρνας δυσθυμίας των ιθαγενών. Η μεταμοντέρνα Κύπρος προσιδιάζει περισσότερο με μια καθαφική δυστοπία απαστημένων και απαστώνων, εμπαιγμών και επιδοτημένων αλτρωτικών φενακισμών, διαψευσμένων προσδοκιών και μάταιων προσπαθειών. Και όμως ανάμεσα σε ελλαδοτουρκικά κρίματα, μεταπτώσεις και μεταστάσεις, επιβιώνουν ακόμη υπογειώς τα καθαφικά κράματα. Ίσως μια κυπριώτικη λύση του εθνικού γόρδιου δεσμού να μην περνά κατ' ανάγκην μόνο μέσω Βρυξελλών, Αθηνών και Άγκυρας. Ίσως πρωτίστως η λύση να περνά μέσα από την παράδοση συγκίνηση του καθαφικού της κενού.

Το νόημα της λύσης θα βρίσκεται στα κενά της. Ανάμεσα στα δύσθυμα κενά της θ' ανευρισκεται το νόημα της. Γι' αυτό ο Καβάφης μπορεί να θεωρηθεί ως ο ποιητής της αναζητούμενης λύσης. Μια τέτοια λύση δεν θα χει άλλο νόημα έξω από τη συγκάλυψη του απωθημένου της νοήματος. Θα ικανοποιεί ως επιφάνεια τους συντάκτες της και ως απωθημένη ουσία αυτού που θα την απορρίψουν. Αυτή είναι και η καθαφική βάση της συναίνεσης: Η ανεξάρτητη συγκίνηση όλων εμάς που διακινδυνεύουμε να πέσουμε μέσα στο κενό της λύσης είτε ως ενδοτικοί είτε ως απορριπτικοί είτε ως μετριοπαθείς εκδοχές και των δύο. Η πώση θα είναι ποιητική επειδή το ερμηνευτικό κλειδί δεν βρίσκεται στη λύση αλλά στη συμπλήρωση της αφού η πλήρης γνώση όλων των ενδεχομένων ερμηνειών μιας λύσης δεν μπορεί να είναι δυνατή εκ των προτέρων:

Κί εκ νέου πας ο μάταιος κόπος αυτών θ' αρχίσει.

Αυτή είναι η ποιητική σοφία των «Κτιστών» του Καβάφης. Η ίδια η τελειότητα των ισορροπιών ενός έργου θα το καταστρέψει για να το συμπληρώσει. Αυτή είναι και η μεθοδολογική σημασία της καθαφικής απαισιοδοξίας που διατρέχει τη συνταγματική θεωρία του κυπριακού προβλήματος.

ΑΝΤΙ ΕΠΙΛΟΓΟΥ

Πρώτη φορά που έβλεπα αυτό το νησί_ με συγκίνησε κατάβαθα, ντράπηκα κιόλας με κάποιο τρόπο, που δεν υποψιαζόμουνα τόσο την Ελλάδα που βρισκότανε πλάι μου (μια ώρα με το αεροπλάνο από την Βυρπητό)⁴²

Προσχηματική αυτοταπεινώση, επιστολογραφικό *dissimulare* μιας εθνογραφικής υπεροψίας. Πουθενά αλλού ο Σεφέρης δεν αξιώθηκε «τόσην Ελλάδα». «Κύπρος»: «το προπατορικό μάθημα» του ελλητισμού, ένα όμως μάθημα - ας το προσέξουμε - που παραδίδεται από αφελείς, ανύποπτους, ελλείψει προσποίσεως ιθαγενείς: «Εκεί στην Κύπρο το βρίσκει κανείς (το προπατορικό μάθημα) αν έχει μάτια να το γυρέψει. Αυτοί οι άνθρωποι είναι πολύ πιο κοντά στις ρίζες από μας - δεν νομίζω να το ξέρουν, ίσως τόσο το καλύτερο». Τόσο το καλύτερο για ποιούς; Γι' αυτούς που δεν το ξέρουν κατά την εθνογραφική σπεκουλάτσια του ποιητή, ή για μας που τους έχουμε ανάγκη για λόγους συνοχής ταυτότητας; Φτάνει μόνο οι ποιητές του έθνους να έχουν μάτι και να τους γυρέψουν, να τους στρογγυλέψουν, να τους περιδινίσουν για να μας πουν ποι οι είμαστε εμείς. Ο Σεφέρης εγειρεί ισχυρές αξιώσεις ταυτότητας, συνειδοποιεί υπερβολικά την ιδέα, θέλει να εκβιάσει απάντηση από τους εξωτικούς ιθαγενείς του Ελλητισμού οι οποίοι βρίσκονται σε κατάσταση λανθάνουσας εθνικής συνειδησης χωρίς αυτογνωσία: «δεν νομίζω να το ξέρουν» οι ιδανικοί νέο-άγγριοι του Rousseau, διαβιούντες προφανώς στην πλασματική φυσική κατάσταση ενός μη ματαιόδοξου ναρκισσισμού. Ακόμα μια παρορμητική υπόμνηση του Ρουσσώϊκου *amour de soi* των βουκόλων του ελλητισμού που δεν έχουν ακόμη γνωρίσει εθνική αυτοσυνειδηση. «Δεν νομίζω να το ξέρουν». Κάποιοι όμως ταξιδιώτες το ξέρουν. Η εθνογραφική διπλωματία το ξέρει, το εξαίρει, το διεγείρει, το ανυψώνει, το αφαιρεί προς ίδιαν χρήση. Η εθνογραφική διπλωματία επαίρεται, αφυπνίζει το υλικό της, το εγκωμιάζει, το παρα-κινεί. Ποιός ξέρει για ποιόν και ποιες είναι οι συνέπειες του γνωρίζειν, του προσποίσεσθαι της ποίησης, πως εκ-τιμούμε τον έπαινο που μας επαίρει, πως διαβάζουν σήμερα οι δύστοποι νέο-ιθαγενείς τις βουλήσεις ισχύος μιας προσχηματικής ντροπής που διακοινωνείται ως προφύλαξη για να επαίνεσει «αυτούς που δεν ξέρουν»; Επανερχονται στη σκέψη μου οι ιθαγενείς κολότζιες: «Ξέρεις τις κολοκύθες. Να ιδείς πως τις πλουμίζουν: ήρωες της επαναστάσης, πλουμίδα καθαρά, διακοσμητικά, γοργόνες, πουλιά, ζώα, δέντρα, ένας άπειρος κόσμος που βρίσκει την έκφραση του πάνω σ' αυτό το ξύλο που καταφέρνουν να του δώσουν μια γλυκύτατη πατίνα». Η «Κύπρος» ίσως να μην είναι Barbados, νησιά Galapagos, Antigua, Trinidad, Solomon islands, Sumatra, Borneo, New Caledonia ή νησιά Marianas του ελλητισμού. Ίσως να είναι κάτι σαν οξύμωρος στοχασμός αντιμαχόμενων εννοιών, κάτι ανάμεσα σε μια πλουμιστή μεταφυσική κολοκύθα του ελλητισμού και την υδρορρόπη μιας μικρής βυζαντινής εκκλησίας όπως αυτήν που απέστειλε ο Σεφέρης στον Ν. Βαλαωρίτη. Το συμπέρασμα αυτής της παραδοξολογίας είναι αμφίρροπο. Η Κύπρος ως εξωτική κολοκύθα εθνικής ποίησης μπορεί να είναι, ίσως και να είναι, ότι απόμεινε ως κατάλοιπο, πλεόνασμα στοργής και υπεραξία εθνογραφικής διπλωματίας: μια ραγισμένη κολόκα μοιρασμένη στα δύο.

⁴² Επιστολή Γ. Σεφέρη προς Νάνο Βαλαωρίτη, προδημοσίευση «ΤΑ ΝΕΑ», 11 Σεπτεμβρίου 1996.

του εξωτικού πεδίου του άλλου. Για ν' απαλλαγεί η «Κύπρος» από την συνενοχή της στο υστερικό ερώτημα πρέπει ίσως ν' απαλλοτριώσει εκείνο τον δοτό ρόλο που την θέλει να δεσμεύει το άγραφο πεπρωμένο και το μεταφυσικό μυστικό της ταυτότητας ενός έθνους, και να καθοδηγήσει το ερωτών κλινικό υποκείμενο στο χέλος της δικής του απάντησης. Υπολείπεται όμως ακόμη της έλλογης θυμικότητας που απαιτείται για την απαλλοτρίωση αυτού του δοτού ρόλου. Επομένως η «Κύπρος» δεν είναι απλό υπόλοιπο όπως ίσως θα την ήθελαν οι μεταμοντέρνοι κοινωνιολόγοι της: η ίδια εξακολουθεί να υπολείπεται ως φιλοσοφικό εγχείρημα. Ενώ υπολείπεται φιλοσοφικής περιπέτειας και επαρκούς διακινδύνευσης του νοήματος της, κάτι που θ' απεργαζόταν εκδοχές διάσωσης από την υπερβολή και την ύβρη της περίσσειας ταυτότητας και του πλεονάζοντος αυτισμού των διαφορών. Όταν ο Σεφέρης εικάσθηκε μια όψη της Κύπρου ως θαυμασιώδους εθνικής φανέρωσης, παράλειψε να στοχασθεί την περιπέτεια της όχι απλά ως «θύμα» της διπλωματικής πλεκτάνης των μεγάλων δυνάμεων αλλά και ως διακινδύνευση του νοήματος της, ως δηλαδή περιπέτεια νοήματος των ίδιων των Κυπρίων, ως παίγνιο μιας υποσυνείδητης εσωτερικότητας και νωτερικού σπαραγμού της αθέατης ιθαγένειας των ίδιων των Κυπρίων. Παρουσιάστηκε ως «εικόν είμι της αρρήτου δόξης» της Ελλάδος, ως μεταστοιχείωση, ως επέκταση και παράταση του αιωνίου της χρόνου, ως εξωτική εφεδρεία των πνευματικών της αποθεμάτων. Και όμως η «Κύπρος» εκλείπει φιλοσοφικός. Ως μεταμοντέρνο περίσσευμα ή «υπόλοιπο» της διακρατικής εξίσωσης και του ανταγωνισμού Ελλάδας-Τουρκίας κρίνεται ανεπαρκής να διεκπεραιώσει τον ρόλο του έσπονδου υποκειμένου. Βεβαίως η μεταμοντέρνα εκδοχή της Κύπρου ως υπόλοιπου αυτής της σύγκρουσης αποκαθιστά την «Κύπρο» ως ιδανικό περίσσευμα (που δυστυχώς επιδέχεται αποθηκείωση) αλλά την παραβλέπει ως υποκείμενη ύλη και ερευνώμενο πρόβλημα χωρίς εγγυημένες λύσεις αινιγμάτων ταυτότητας, χωρίς δηλαδή εγγυημένες συνθήκες αποθήκευσης και κατάψυξης. Η διεπιστημονική καριέρα της έννοιας της «Κύπρου» παραμένει φιλοσοφικώς απαρέμφατη, απόσπυδη και παραμελημένη, τεθλασμένη από τεθλιμμένες διαφορές σ' ένα συμπίεσμένο χώρο. Αντί «περίσσευμα» θα πρότεινα το απόθραυσμα ως ερμηνευτική δοκιμή: τεμαχίον συντρίμματος και απόθραυσσης. Αισθάνομαι ότι η έννοια της απόθραυσσης αναμεταδίδει χωρίς υπερβολικούς παραμορφωτικούς ήχους τες κλαγγές, τους κροταλισμούς, και τους κιλισμούς που ανοίγουν διεξόδους ταυτότητας και «μυστικές διοδοσεις» προς την φαντασιακή κοινότητα. Η θραύση των τεμαχίων από την γιγαντομαχία περί της ουσίας της «Κύπρου», οι περιφημες μεταμοντέρνες διαφορές που διεκδικούν την κρατική της (εξ)ουσία μετερχόμενες εξειδικευμένη διακοινοτική, υπερκοινοτική και διαπροσωπική βία, επιβεβαιώνουν το αποθραύεσθαι της ευκλείας, του αποχωρισμού τους από την αγαθή φήμη και την καλή υπόληψη που διακινδυνεύει η μεταμοντέρνα τους αθωότητα. Οι διαφορές αποστάζουν μένος εξίσου. Ίσως μετα-φιλοσοφικές δοκιμές και απόπειρες οριακές εκ του αποσταδόν, ίσως αν τέτοια εγχειρήματα καταφέρουν να συγκροτήσουν βιώσιμες μορφές αναστοχαστικής δημοσιότητας, ίσως τότε καταφέρουν με ελάχιστη απόσπαση προσοχής να παρηγορήσουν και να δροσίσουν τες διαφορές από τον έσχατο ιδρώτα της επιβολής. Και όμως,

⁴³ Κώστας Αξελός (1992). Για μια Προβληματική Ηθική, (εκδόσεις Εστία).

η εμμελής αδυναμία του Κυπριώτικου κριτικού λόγου να προχωρήσει σε φιλοσοφικές κωδικοποιήσεις των αντιφάσεων της διασπορικής εμπειρίας, η δυσανέξια του σε σχέση με τες μεγάλες φιλοσοφικές παραδόσεις, η νευρική όψη και δυσανασχέτηση του απέναντι ακόμα και σε πιο ήπιες μεταφιλοσοφικές χειρονομίες, θεωρώ ότι αποτελεί σύμπτωμα της μεταπρατικής αλλοτρίωσης που εξακολουθεί να συσσωρεύει η εσωτερική του ελλαδικού βλέματος με αποτέλεσμα να ιθαγενοποιούνται ταυτότητες, να απολυτοποιούνται ετερότητες, να εκτραχύνονται οι εδαφικότητες τους, να γίνονται άκαμπτες οι διαδράσεις τους και έτσι να μην επιδέχονται φιλοσοφικής απορίας. Αυτό το φαινόμενο ιδεολογικού μεταπρατισμού είναι αντίστοιχο της πνευματικής αναπηρίας και μειονεξίας που προξένησε ο Ευρωπαϊκός ρομαντισμός στην ίδια την Ελλάδα. Οι συνέπειες της μεταπρατικής διείσδυσης του ελλαδισμού στην προσωπική και κοινωνική ζωή της Κύπρου παράγουν οργανικές πλέον αδυναμίες αυτογνωσίας. Το φιλοσοφικό έλλειμμα που παρατηρείται γενικά σ' όλες τες αναγνώσεις της κυπριακής εμπειρίας επιβεβαιώνει ένα καθεστώς ευπρόσφυσης υπετέλειας της μεταπρατικής σκέψης, της οποίας χαρακτηριστικές στάσεις είναι διαζευκτικά η απολογητική πόζα προς την Ελλάδα-φετίχ ή ένας λαϊκιστικός ιθαγενισμός κυπριώτικης απόκλισης με όλες τες ενδιάμεσες μεσολαβήσεις. Ο εμπρομεσπτικός μεταπρατισμός του Κυπριακού αστισμού που σημαδεύεται ιστορικά από την ανυπαρξία αυτοτελούς πνευματικού αστικού πολιτισμού έχει επιπτώσεις πάλιν ακόμα και σ' αυτήν την «διαλεκτική του άρνηση» στο επίπεδο της ριζοσπαστικής διανόησης, η οποία δεν έχει γευθεί εκείνη την δημιουργική μοναξιά της πρωτοπορείας αδυνατώντας έτσι να εκφέρει πρωτογενή κριτικό λόγο με κάποια στοιχειώδη οικουμενική αξία που να επιτρέπει αυτάρκη συμμετοχή σε υπερθετικές συζητήσεις. Στο βάθος του ορίζοντα της Κυπριώτικης εμπειρίας η «φιλοσοφία» παραμένει εκκρεμές ερώτημα, αναδρομικό, περιπετειώδες και δυσπραγές. Εκδηλώνεται περισσότερο ως ραδιοτηλεοπτική ψυχο-κοινωνιολογία που συνδιάζει μια μεταπρατική λογιστική της τρέχουσας επικαιρότητας με ψευδοστοχαστικό σχολιασμό. Ένας μισογινώμενος μηδενισμός που αναμένει κι' αυτός με την σειρά του να μηδενιστεί χωρίς ολιγωρία την επαύριο. Αυτό το μοντέλο μεταπρατισμού φαντάζει παντοδύναμο μέσα στην μετριότητα του, απροσπέλαστο μέσα στην εικονική πλέον πραγματικότητα της εφήμερης ύπαρξής του. Ίσως η Κυπριώτικη εμπειρία να μην χρειάζεται την φιλοσοφία. Πιθανόν οι Κυπριώτες για να φιλοσοφήσουν να πρέπει ν' αφηγήσουν την φιλοσοφία. Ίσως να έχουν μεταφιλοσοφική προδιάθεση και τα φιλοσοφικά συστήματα των μεγάλων σχολών ν' αποτελούν μια αφόρητη ακρότητα που εμποδίζει την ανήσυχη σκέψη τους. Ίσως ο ίδιος ο συνειδησιακός ορίζοντας της εποχής να ευνοεί μια θραυσματική-αποσπασματική σκέψη αφού η κυπριώτικη εμπειρία δυσκολεύεται αφάνταστα να ανταποκριθεί στην εκπλήρωση της δοτής ανάγκης μιας πλήρους ταυτότητας - όπως την φαντάσθηκε ο Σεφέρης. Αδυνατεί να πληρώσει το καθήκον μιας σταθερής και ανομοιογενούς κοινοτικής ταυτότητας που συνήθως της προσάπτει ο ελλαδισμός. Αυτό αντιστοιχεί σε μια θραυσματική σκέψη και προβληματική ηθική⁴³ - χαρακτηριστικά της διασπορικής συνθήκης - η οποία προπαθεί να συμφιλώσει το ιδεολογικό μεγαλείο του ελλαδισμού με την σπαρακτική αθλιότητα της

έλλειψης και των ελαττωμάτων αυτού του μεγαλείου - σε μια πολιτεία όχι μόνο διασπασμένη εθνωτικά αλλά και με δικασμένη εσωτερική σπινθηροποίηση. Μια πολιτεία της οποίας οι ζωντανές παραδόσεις της αποτελούνται πλέον από φθαρμένα και εκφυλισμένα νοήματα. Με τον ίδιο όμως ακριβώς τρόπο που η κοινωνική και ηθική φιλοσοφία στην Κύπρο βρίσκονται σε κατάσταση αχρηστίας, αχρηστεύονται και όλα τα υποκατάστατα νοήματα που έρχονται να αναπληρώσουν το κενό της. Πολύ πιθανόν αυτό να σημαίνει ότι ο ορίζοντας της κυπριώτικης εμπειρίας θα μας διαφεύγει συνεχώς προκαλώντας άπειρες θεωρητικές παρεξηγήσεις.

Ο ήπιος ριζοσπαστισμός της μεταφιλοσοφικής σκέψης θα μπορούσε να μαρτυρήσει για κάποιες συμπίεσμένες και συστημιακά στρεβλωμένες αλήθειες σε σχέση με τις αιφνίδιες μεταβολές και περιπετείς πλοκές των δια-νοημάτων περί Κύπρου. Η πολλαπλότητα των απαντήσεων, των συνειρημών, των υπεκφυγών, των αποσιωπήσεων, των παραδόξων και μερικευτικών προσαρμογών που ενημερώνουν την ποιητική πρόσληψη της Κύπρου προσκαλεί σε παραδείγματα μεταφιλοσοφικής διασκεπτικότητας πέραν των παραμέτρων της αποκαλυπτικής ποίησης και της απολογητικής φιλολογίας ως επίσημων κρατικών οργάνων εθνοκατασκευής.

Ο ποιητής-έθνος πλάνησε το βλέμμα του πάνω από την Κύπρο ως διπλωματικός πλάνητας. Αυτό εξακολουθεί να σημαίνει ότι το iterare τη περιπλάνησης του επιδέχεται ως δωρεά το errare της παραπλάνησης του. Μέσα στην δίνη της ποιητικής οδύνης όπου ο ποιητής πλανάται και οδυνάται επιζητώντας την εθνική αυτογνωσία διαπιστώνουμε μια προγραφή της συγχρονικής (τότε) συζήτησης των Κυπρίων γύρω από διαφορετικά πρότυπα νωτερικότητας. Σ' αυτή ακριβώς την ποίηση αντιστοιχούν βασικές κοινοτοπίες, ίσως επειδή οι δεσμοί ανάμεσα στο σκέπτεσθαι και την ποίηση παραμένουν αόριστοι. Η σκέψη με την μάσκα μιας μετα-φιλοσοφικής διασκεπτικότητας ωφείλει να υποβάλει στην ποίηση αυτό που η ίδια καταδίκασε σε προγραφή. Μπορεί να διασκευάσει την μονοσκοπική και ανέξοδη κάπως μνήμη της ποίησης πλανώντας την με την σειρά της σε βιορυθμούς απρόβλεπτων ταυτοτήτων. Πιθανόν η ποίηση να μην είναι η μοναδική εκκλήσια της μνήμης. Ίσως να μην υπάρχει πια τέτοια στοχαστική ποίηση που να μπορεί να εκφράσει το συναισθηματικό ισοδύναμο της σκέψης και όπου ο φιλοσοφικός στοχασμός με τη σειρά του να μπορεί να οξύνει την αισθαντικότητα της ποίησης. Επομένως η ποιητική σκέψη μπορεί να θέσει τον οργισμένο εθνικό αποκαλυπτισμό της ποίησης μπροστά στην ωριμότητα της ευθύνης που κάποιος επωμίζεται απέναντι σε μια φιλοσοφική απορία. Μπορεί η ποίηση ν' απαντήσει στον εαυτό της για την απουσία του άλλου; Μπορεί να αξιωθεί μια ελευθερία εξωτερική των περιστάσεων ως απόφαση ευθύνης για τον άλλο; Η ευθύνη βεβαίως σημαίνεται από την σκέψη ως αίρεση, εκλογή, απόφαση και επομένως αναχώρηση από το ισχύον δόγμα της θεσμισμένης κοινότητας. Δεν πρέπει να χρεώνεται η ποίηση μ' αυτή την ευθύνη της μυστικής αποστασίας; Αν πρέπει είναι επειδή το υλικό της ποίησης δεν μπορεί ν' αποτελείται από τις ιδέες που ο ποιητής πιστεύει αλλά από τις ιδέες που αισθάνεται. Δεν ευνοείται η τέχνη όταν ο ποιητής συνειδητοποιεί υπερβολικά τις ιδέες που πιστεύει. Αυτό έγινε στην περίπτωση του Σεφέρη και της Κύπρου: υπερβολική συνειδητοποίηση της ιδέας. Όμως οι οξύτερες ιδέες τις πιο πολ-

λές φορές έχουν την ιδιότητα να συλλαμβάνονται από τις αισθήσεις. Η φιλοκαλία δεν αρκεί για να μπορέσει η ποίηση να αισθανθεί (πέρα από την ομορφιά και την ασχήμια) την ίδια την πλήξη και την φρίκη.

Η αναστοχαστική σκέψη είναι και αυτή μια μορφή νεομοντέρνας ποιητικής των μεταίχμιων, του νηφάλιου κυνισμού της εξόριστης εμπειρίας. Σκέψη χωρίς εγγυήσεις επειδή ακριβώς έχει συμφιλωθεί με την οριστική απώλεια της δικής της κριτικής αθωότητας. Αυτό εξυπακούει ότι ο επαναπατρισμός του μητροπολιτικού βλέμματος σημαίνει ταυτόχρονα και τον τερματισμό της αθωότητας του θύματος. Το τέλος αυτής της Κυπριώτικης αθωότητας του χαμηλόφρουδου ή υψηλόφρουδου θύματος άρχισε ήδη να συντελείται γι' αυτό ίσως άρχισε να χαλαρώνει και η ένταση της ενοχοποίησης του άλλου ως θύτη. Το πρόνιο ενός απόλυτου subalter θύματος ηθικά εξασφαλισμένου λήγει. Παλαιοκυπριωτισμός, νεοκυπριωτισμός, μεταμοντέρνος αναρχοκυπριωτισμός, μετακυπριωτισμός, παλαιο-νεο-μετα-ελλαδισμός μαζί με όλες τες ενδιάμεσες ανυποψίαστες μεσολαβήσεις είναι καταδικασμένες σ' ένα ατέρμονο πόλεμο θέσεων, όπου οι θέσεις μάχης δεν είναι μόνιμες, εγγυημένες και αθώες.

Η Κυπριώτικη εμπειρία βεβαίως ωφείλει να πολεμήσει για την αξιοπρέπεια της και να υπερασπισθεί την ιδιαιτερότητα των ευαισθησιών της εκεί όπου προσβάλλεται, ταπεινώνεται, διαγράφεται ή διαστρέφεται η ύπαρξη της από εντόπιες προγεφυρωματικές ή μητροπολιτικές μορφές ηγεμονίζοντος ελλαδισμού. Δεν υπάρχει όμως καμμία ιερή υποθήκη, καμμία σύμβαση βεβαιότητας που να πιστοποιεί τον απελευθερωτικό και προοδευτικό χαρακτήρα όσων διεκδικούν αυτή την «εμπειρία χωρίς όνομα» μέσα στον πυρετό της ζούγκλας του πολέμου των θέσεων επειδή ακριβώς ελλείπει ακόμα και αυτή η αμφισβητούμενη ακόμη φιλοσοφική υποδομή των «μετόπισθεν» παραδόσεων. Σ' αυτή ακριβώς την αναμέτρηση όπου οι ταμπουρωμένες διαφορές οχυρώνονται και αλλάζουν θέσεις παραπλανητικά, παραμένοντας ίδιες και αυτάρκεις μέσα στα χαρακώματα και τους όρους της αντιπαλότητας τους αποκτά κάποια επικαιρότητα η έννοια της *καρναβαλικής διαλογικότητας των διαφορών*, επιτρέποντας έτσι την «ολίθηση» και ψυχοσυναισθηματική διάνοιξη των σημαινόντων ταυτοτήτων, την ειρηνική μεταμφίεση και τον αυτοσαρκασμό τους. Αν η Κύπρος διαβρέχεται από διασταυρωμένες ουσίες των εθνών, άλλο τόσο υφίσταται τες συνέπειες της αποτυχίας και αστοχίας των δογματικών της σημάνσεων. Απ' αυτό το μεταφιλοσοφικό ρεπερτόριο *καρναβαλικής διαλογικότητας* που περιέχει πτωχές ενός κήφης ηλιόλουστου σκεπτικισμού και μεσογειακής ηπιότητας, οι Κυπριώτικες ταυτότητες θα μπορούσαν ν' αντλήσουν νεο-μοντέρνο επικοινωνιακό ήθος, να οδηγηθούν σε απρόβλεπτες εκκευρίες και αποδεσμώνσεις αιχμάλωτων υποκειμενικότητας χωρίς την καταβολή συμβολικών λύτρων ή την μεσολάβηση σαδιστικών εκβιασμών. Εξάλλου ο πόλεμος θέσεων δεν είναι ευκόλως βεβαιωτικός και καθ' όλα θεμελιωτικός όρος για την συγκέντρωση απαραίτητων προϋποθέσεων ηγεμονίας. Ως πόλεμος φθοράς περιέχει την δυνατότητα της ανύποπτης αυτοκαταστροφής και ευθανασίας ακόμη και αυτών των νέων «εθελοντικών εθνικοτήτων» που θέλουν να επιβιώσουν αναστοχαστικά στις δι-επιφανείες και τα μεταίχμια των παραδοσιακών εθνών χωρίς να μιμούνται παθητικά το δεσμευτικό ήθος των κοινοτήτων.

Μ.Χατζηπαύλου-Τριγιώργη, (1995) Γυναίκες της Κύπρου: Είκοσι Χρόνια Μετά (1974-1994)

Του Κωνσταντίνου Χατζηνοάββα

Η δοκιμαστική αυτή έρευνα της συγγραφέως εξετάζει με εμβρίθεια κατά πόσο η γυναίκα είναι συνειδητοποιημένη στα πιο κάτω θέματα α) ιδεολογία, φεμινισμός και συνειδητότητα του φύλου, αυτοπροσδιορισμός, επιλογή επαγγέλματος και αυτοπραγμάτωση μέσα από αυτό, γυναικείες αξίες, οι παράγοντες που δυσχεραίνουν τη συμμετοχή της στη δημόσια ζωή, ποια η ταυτότητα της και β) Κύπρια- Κυπριακό πρόβλημα (αντιλήψεις), ανάλυση που πραγματεύεται η συγγραφέας σε άλλη παρουσίαση της.

Το «**Δεύτερο Κύμα Φεμινισμού**» (σύγχρονο φεμινιστικό κίνημα), στις αρχές της δεκαετίας του 1960 έχει ως αποτέλεσμα την έναρξη της αμφισβήτησης της βιολογικής ερμηνευτικής θεωρίας για τη γυναικεία διαφορετικότητα. Η **φεμινιστική σκέψη-προοπτική** εστιάζεται στο **μοντέλο της συντροφικότητας** με δεσπόζουσες αρχές την αλληλοσυμπλήρωση και την αλληλοσύνδεση μεταξύ των δύο φύλων. Στη συνέχεια αναφέρονται βασικά θέματα στα οποία η συγγραφέας επικεντρώνει τη δοκιμαστική της έρευνα:

Ταυτότητα της Ελληνόκυπριας γυναίκας (αυτοπροσδιορισμός)

Η γυναίκα αποκτά την αυτονομία της και αυτοπροσδιορίζεται μέσα από την οικονομική της ανεξαρτησία. Παρακάτω αναφέρονται ορισμένες σημαντικές πληροφορίες που δημιουργούν προβληματισμούς και σκέψεις:

- γενικά οι Ελληνόκυπριες, δεν εμπλέκουν και δεν εμμένουν στη διαφορά της εθνικής-πολιτιστικής καταγωγής και της πολιτικής ταυτότητας, αποδεικνύοντας την περιφρόνηση τους για αναχρονιστικά ζητήματα όπως σωβινισμός, φανατισμός, δογματισμός, κλπ. (Ωστόσο, υπάρχουν περιοχές του νησιού που χρειάζονται περισσότερη διαφώτιση).
- η συνειδητή επιλογή του επαγγέλματος φανερώνει τη σημασία

που του αποδίδουν ως μέσο για την προσωπική τους ανάπτυξη και ικανοποίηση των δικών τους αναγκών. Η δουλειά πρέπει να αποτελεί μέσο αυτοπραγμάτωσης, να επιζητούνται επαγγελματικές προσδοκίες- φιλοδοξίες και στο δημόσιο χώρο και να μην περιορίζονται μόνο στον ιδιωτικό.

• η μόρφωση συντελεί στη συμμετοχή στην κοινωνική ζωή του τόπου και της ανάπτυξης του κοινωνικού της ρόλου (πέρα από το φυλετικό προσδιορισμό). Συμφωνώ λοιπόν απόλυτα με τη συγγραφέα, υπάρχει όντως ανάγκη για διαφώτιση περί της **φεμινιστικής θεώρησης του κόσμου**, της απομυθοποίησης του κατεστημένου της ανδροκρατίας και οπωσδήποτε ανάπτυξη της αυτοπεποίθησης και της αυτοεκτίμησης της γυναίκας.

Οι αντιλήψεις των γυναικών για τις γυναικείες αξίες:

Απορρέει μέσα από την έρευνα, αλλά και από το μάθημα γενικότερα η ιδεαλιστική προσέγγιση της γυναίκας για την αντιμετώπιση του κόσμου. Η γυναίκα είναι πιο συνεργάσιμο άτομο, πιο ειρηνόφιλο και πιο διαπραγματευτικό από τον άνδρα, πράγμα που την καθιστά πειστώ και πιο ευέλικτη, εφευρετική μα και συνάμα παραγωγική. Διαχειρίζεται τις διάφορες έκρυθμες καταστάσεις με εναλλακτικούς τρόπους επίλυσης και όχι προσφεύγοντας στη βία (τον εύκολο τρόπο), κλιμακώνοντας έτσι τις διά-

Η γυναίκα έχει το δικό της ιδιαίτερο ρόλο. Προτείνει λύσεις και αγωνίζεται γι' αυτές. Το μοντέλο της συντροφικότητας αποτελεί αγωγό για πραγμάτωση των αξιών και προσδοκιών της.

φορες συγκρούσεις που ελλοχεύουν κινδύνους. Ωστόσο, διακρίνεται η έλλειψη γνώσης και ενημέρωσης γύρω από τις οικονομικές επιπτώσεις ενός πολέμου και τις οδυνηρές συνέπειές του. Επίσης, έλλειψη παρατηρείται και στο θέμα **"Γυναίκα και Ειρήνη"**. Γεγονός αναμφισβήτητο παραμένει ότι η γυναίκα είναι πιο ειρηνόφιλη. Ίσως εδώ να οφείλονται και οι συχνοί πόλεμοι: λόγω απουσίας των γυναικών από τα κέντρα λήψεως αποφάσεων.

Προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι γυναίκες - εισηγήσεις.

Στόχος η επαγγελματική συνεργασία με το άλλο φύλο και η συντροφικότητα στις διαπροσωπικές σχέσεις (δύσκολο να γίνει συνειδητό από πολλούς άνδρες, ωστόσο αν γίνει εφικτό θα μιλάμε για παραγωγικό και ευοίωνο μέλλον). Τα σοβαρότερα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι γυναίκες είναι:

- Οι κοινωνικές προκαταλήψεις και τα στερεότυπα.
- Η επαγγελματική ανέλιξη και η ανισότητα.
- Η βία και η κακομεταχείριση από τους άνδρες.
- Οι σεξουαλικές παρενοχλήσεις στη δουλειά.
- Η μη ελεύθερη διακίνηση (και για

τα δύο φύλα) στις κατεχόμενες περιοχές. Αυτά είναι όλα προβλήματα καθημερινά που παρεμποδίζουν την ανέλιξη της γυναίκας, ενισχύουν τη διάκριση των δύο φύλων και οπωσδήποτε δυσχεραίνουν τη σύσφιξη μεταξύ τους. Απορρέει ευθύνη που βαραινεί ιδιαίτερα τους άνδρες, αφού αυτοί είναι υπόλογοι για τη διαμόρφωση αυτών των συνθηκών. Ευθύνη όμως που αντανακλά και στο μέτρο των προσπαθειών των γυναικών που τροφοδοτούν ή όχι το κατεστημένο. Ο ιδιωτικός χώρος δεν αποτελεί πλέον αποκλειστικότητα της γυναίκας αλλά ούτε και ο δημόσιος του άνδρα. Μάλλον η αρχή των συγκοινωνούντων δοχείων προσφέρει την πιο εφαρμόσιμη και λειτουργική λύση.

Πολιτικοποίηση της Ελληνόκυπριας

Το ανδροκρατούμενο σύστημα, ο κοινωνικά κατασκευασμένος ρόλος της γυναίκας, ο εγκλωβισμός της στον ιδιωτικό χώρο, οι λίγες θέσεις που της προσφέρονται στα κέντρα λήψεως αποφάσεων, αλλά και εν μέρει η δική της αμφιβολία ή ταύπιση με τον ανδρικό κώδικα συμπεριφοράς έχει ως αποτέλεσμα την πρόδηλη αποχή της γυναικείας παρουσίας από τα πολιτικά πεπραγμένα. Η γυναίκα διαθέτει αρ-

τές που αν αξιοποιηθούν θα βελτιώσουν και θα διορθώσουν πολλές λανθασμένες καταστάσεις. Αρκεί όμως να συνειδητοποιήσει το γυναικείο διαφορετικό της ρόλο και να μην τον ταυτίζει με τον ανδρικό.

Παράγοντες που επηρεάζουν τις αντιλήψεις των Ελληνοκυπρίων:

- Η ηλικία και το σύνολο των γυναικείων εμπειριών.
- Το **μορφωτικό επίπεδο**, όσο πιο ψηλό τόσο πιο πολύ διευρύνεται ο τρόπος σκέψης και αντίληψης, ενώ παράλληλα αυξάνεται η επιθυμία για αυτοπροσδιορισμό, πνευματική αυτοτέλεια και αμφισβήτηση των κοινωνικών στερεότυπων.
- **Φεμινιστική συνείδηση**: όσο πιο ενημερωμένες και αυτοπροσδιορισμένες είναι οι γυναίκες (δηλαδή όσο πιο πολύ φεμινίστριες) διακρίνουν τη διαφορά και την ανισότητα που αβγατίζει το πατριарχικό σύστημα, θεωρούν την ειρήνη συνώνυμη με την ισότητα και τη δικαιοσύνη, σε αντίθεση με τις μη φεμινίστριες που αποτελούν το παθητικό μέρος του κατεστημένου, το αποδέχονται και το θεωρούν φυσιολογικό. Το οικογενειακό περιβάλλον, οι αξίες που γαλουχούνται από αυτό και γενικά η πίεση για συμμόρφωση και υιοθέτηση των αναμενόμενων κοινωνικών ρόλων, λειτουργούν καταλυτικά στον προσδιορισμό του φυλετικού διαχωρισμού και στην εσωτερική τους των χαρακτηριστικών της ανισότητας έτσι ώστε να λαμβάνουν διαστάσεις φυσιολογικής κοινωνικοποίησης. Η δοκιμαστική αυτή έρευνα αγγί-

ζει ζητήματα ίσως άγνωστα για τους πιο πολλούς. Οι γυναικείες βλέψεις για συμμετοχή στη δημόσια και πολιτική ζωή, στη διάλυση των κοινωνικών προκαταλήψεων και των στερεότυπων, στην αναθεώρηση των αναχρονιστικών παραδοσιακών αναμενόμενων ρόλων, είναι σκέψεις και θέσεις που απαιτούν εμβριθείς προβληματισμούς και άμεσες αντιδράσεις για εφαρμογή τους. Άρνηση και απόρριψη σε όλα αυτά που η ίδια η κοινωνία **"κατασκεύασε" κοινωνικά γι' αυτή**. Ταυτόχρονα όμως επιβάλλεται η ομαλή και αποδεκτή συσχέτιση μεταξύ των γυναικών και η αλληλοϋποστήριξη τους. Επιβάλλεται η απόκτηση, όπως πολύ εύστοχα παρατηρεί η **συγγραφέας-ερευνήτρια της φεμινιστικής συνειδητότητας** στην προσωπική και κοινωνική τους ανάπτυξη, στον αυτοπροσδιορισμό, στην ενίσχυση της αυτοπεποίθησης και αυτοεκτίμησή τους και στη διεκδίκηση των δικαιωμάτων τους. Η **γυναικεία διαφορετικότητα** δεν πρέπει να συσχετεί με αυθαίρετες αναφορές και συγκρίσεις στα επίπεδα του βιολογικού και κοινωνικού ρόλου. Η γυναίκα έχει το δικό της ιδιαίτερο ρόλο. Προτείνει λύσεις και αγωνίζεται γι' αυτές. Το μοντέλο της συντροφικότητας αποτελεί αγωγό για πραγμάτωση των αξιών και προσδοκιών της. **Προσδοκίες που πασχίζουν να πείσουν για ανάγκη αλληλοσυμπλήρωσης των φύλων, για το μισό που ενώνεται με το άλλο μισό, για τον έναν άνθρωπο που χρειάζεται τον άλλο, έτσι ώστε να οικοδομηθεί μια πιο ανθρώπινη ζωή για όλους και για όλες.**

Μια δωδεκάτη Μάν στον κόσμο σ' έφερε.

Αφιέρωμα σ' ένα γερμανό φοιτητή που υπεράσπισε μ' επιτυχία τη διατριβή

Του Λάζαρου Χριστοφίδη

Μια μέρα που αέναα μέσα στο χρόνο ταξιδεύει
Κάθε που περνά ετούτη μέρα από μπροστά μου
Της ψιθυρίζω, της φωνάζω να μου πει,
Την εποχή, το χρόνο, που στα φτερά της σ' έφερε.

Και να, που φέτο μου αποκρίθηκε.
- Σφίξε στα χέρια σου τα γκέμια μου
και τρίψε τα σπιρούνια σου στα πλευρά μου.
Κλείσε τα μάτια, τους προβολείς της σκέψης σου
λευτέρωσε.

Πάμε το χρόνο να φωτίσουμε
Απόκριση να βρεις στο ρώτημά σου.
- Έσφιξα στα χέρια μου τα γκέμια της
και τα σπιρούνια τρίψω στα πλευρά της.
Έκλεισα τα μάτια μου κι εφτύς,
σαν αστραπές άναψαν προβολείς.
Και φώτισαν τα βάθη των αιώνων.

Ω!! Να φίλε μου, σε βλέπω. Ναι.
Σε βλέπω να ορμάς.
Να σπάζεις τις καστρόπορτες.
Τα κάγκελα των φυλακών να αναπνάζεις.
Σταυρούς και οικόσημα, που
Μπλέξανε στο σκοτάδι γύρω σου, τα λειώνεις, τα συ-
ντρίβεις, τα πινάζεις.

Το φως σε λούζει κι' αγέρωχος φωνάζεις
δυνατά, σαν άλλος Αρχιμήδης.
**ΤΟ ΚΕΝΤΡΟ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ ΕΤΟΥΤΟΥ
ΕΙΝΑΙ ΤΟ ΦΩΣ Ο ΗΛΙΟΣ.**
Πήρες και τύλιξες τη ΓΗ,
μπάλα στα πόδια σου την έκαμες.
Σβούρα να τη γυρνάς στα χέρια σου.
Ακόμα, βάρηκες να βρεις, πως
σεργιανούν στον ουρανό τ' αστέρια.

Σε βλέπω ανήσυχο, σαν αστραπή να τρέχεις,
για να βρεις μιαν αρχή.
Σε είδα που στάθηκες σε κάποιο ξέφωτο.
Άπλετο φως εδώ. Ναι, βλέπω καθαρά.
Άνθρωποι γυροφέρνουν.
Το φέρισμο τους δείχνει στοχαστές.
Τους χαιρετάς και τους ζυγώνεις.

Α!! Ναι. Τους ξέρω. Είναι ο Ηρόδοτος, ο Σωκρά-
της, ο
Ηράκλειτος.
Να, ο Σοφοκλής, ο Αρχιμήδης κι ο Ερατοσθένης.
Είσαι χαρούμενος, γιατί φιλή κουβέντα
Πιάσανε μαζί σου.
Σίγουρα, ήρεμα, με απόφαση,
γυρνάς και τρέχεις στους δικούς σου.
Τους βρίσκεις και φωνάζεις δυνατά,
για να γρικήσει όλο το σύμπαν.

Ακούτε, αρχή και κίνηση του κόσμου ετούτου,
είναι οι δύο πλευρές στο νόμισμα.
Η μια στην άλλη πάντα στέκει αντίθετη.
Μα μόνο κι οι δυο μαζί κάνουν το νόμισμα.
Στην μια αν γράφει το Ναι,
το Όχι στην άλλη θα είναι γραμμένο.
Η μια αν φιγούρα έχει τον Άγγελο,
ο Μεφιστοφελής την άλλη διαφεντεύει.
Για να πιν πούμε αρχή, πρέπει να
ξέρουμε το τέλος.
Μα κάθε τέλος είναι αρχή.

Είπες, κι ο Μεφιστοφελής σε ζύγωσε.
Κι ευτύς Αγγέλου απέκτησες φτερούγες.
Παράξενο! Με τον ασκημομύρη ευτύς φιλιώσατε.
Φιλία για να υποτάξει ο ένας τον άλλο.
Σας είδα αντάμα να διαβαίνεται
Κάμπους, περιβόλια, ρεματιές.
Σκορπάτε ροδοπέταλα κι αγκάθια σουβλερά
και μελωδίες γεμίσατε την πλάση.

Να που μαζί στη νύχτα την Βαλπούρια σεργιανάτε.
Σε σέρνει τώρα ο Μεφιστοφελής.
Στον πόθο του έρωτα, να κάψεις τα φτερά σου.
Μα να που ως εκεί σταμάτησες,
της Μαργαρίτας τον παρθετικό τον κόρφο.
Και τα φτερά σου ύψωσες στου ήλιου το φως.
Μα ρίχνεις σκιά στο φως, κι αυτό το Μεφιστοφελή
δρροσίζει.
Όσο δεμένο τον κρατεί σε υπηρετεί.
Όσο σε υπηρετεί μεγαλουργεί.
Μα όσο μεγαλουργεί στο δίχτυ πέφτει.

Σαν φύγεις, σαν απ' το πλήθος ξεχωρίσεις,
γλιστράς, στην άβυσσο πέφτεις, του ΕΓΩ.

Δεμένο απ' το λουρί του Μεφιστοφελή σε βλέπω.
Να χορεύεις, να ουρλιάζεις, να κτυπάς.
Τα όσα έσπασες, μεγάλα και ιερά να τα καλάς.
Πάνω απ' όλους να σταθείς σαν εις και μόνος θέλεις.
Μα κυλάς, κυλάς κατρακυλάς.
Πολλοί μεγάλωσαν στο φως σου και γι' αυτό
να τους πατίσεις θέλεις, να υψωθείς.
Πέφτεις, αλίμονο, πέφτεις, πέφτεις.
Να όμως που ο Μεφιστοφελής,
σου δίνει πιάσμα να υψωθείς.
Μα σε κρατεί σφικτά δεμένο στο λουρί
για να χορέψεις,
του αναστενάρη το χορό, στη θράκα απάνω.
Της φωτιάς, που εσύ θ' ανάψεις.
Σαν άλλος Νέρωνας, την πλάση όλη για εκδίκηση να
κάψεις.
Μα το κακό σαν μεγαλώνει
υψώνει και θεριεύει το καλό.
Έγινες λαμπάδα ο ίδιος και στάχτη.

Μα καθώς λέει το τέλος είναι αρχή.
Από τη στάχτη υψώθηκες και
στεντόρεια έβαλες φωνή.
**ΜΟΝΟΣ ΠΟΤΕ ΚΑΝΕΙΣ;
ΝΑ ΥΨΩΘΟΥΜΕ ΟΛΟΙ ΜΑΖΙ**
Κι εφτύς ο Μεφιστοφελής πήρε της δόξας τον κα-
τήφορο.

Να που προβάλλεις τώρα από τη στάχτη σου.
Υψώνεσαι σαν Άγγελος.
Το Μεφιστοφελή κρατώντας, υπάκουο στο λουρί
σου.
Γίνεσαι φως και οδηγητής,
και ξαναβρίσκεις τη μελωδική φωνή σου.
Κρατήσου. Κράτα σφικτά τη δύναμη
του αντίθετου,
τη λεωφόρο που ανοίχτηκε απή στην άβυσσο,
μόνος ποτέ κανείς να μη διαβεί.
Να τη διαβούμε όλοι μαζί.

Μα ακούω τη δωδεκάτη του Μάν να με κραινεί.
Φίλε θα ξεπεζέψεις; Φτάσαμε.

- Στο τέλος φτάσαμε;
- Μη το ξεκνάς, το κάθε τέλος είναι αρχή.
- Και στην αρχή δεν πύγαμε;
- Όχι, στο χρόνο πύγαμε και φτάσαμε στο χρόνο.
- Μ' αυτό γιατί;
- Γιατί, αέναα κινείται ο χρόνος.
- Μπροστά ή πίσω;
- Παντού γιατί είναι ο χάρος.
- Μα τότε στάσου. Να ευχηθώ θέλω στο φίλο μου.
Να ευχηθώ να ζήσει.
- Μα για να ευχηθείς να ζήσει,
πρέπει να μπει στο δρόμο του θανάτου.
Και καθώς βλέπω αυτός των αθανάτων πήρε δρόμο.
- Με τότε;
- Τότε να του πεις, Μείνε στο δρόμο σου αδελφέ,
και γίνου χρόνος, κίνηση και χώρος.
Είπε κι η δωδεκάτη του Μάν και χάθηκε.

Φίλε μου, να μας τώρα οι δύο.
Τι να σου πω; Τι να μου πεις;
Α, ναι! Το ξέχασα. Ήθελα να κάμω
για σένα μια ευχή.

Από τη γνώση ν' αντλεις και να
θεριεύεις τη σοφία σου.
Το χρόνο, το χώρο και την κίνηση να ορίζεις.
Να πάεις πάντα κόντρα στο αντίθετο.
Για να στεριώσεις σ' όλα τα πλάτη την ειρήνη.
Ν' απλώσουνε παντού αθάνα χαμόγελα.
Λουλούδια να φυτρώσουνε παντού.
Θείες μελωδίες και αρώματα, να πλημμυρίσουνε όλο
το σύμπαν.
Φίλε στο δρόμο σου κρατήσου.
Με δύναμη και ορμή κι αθάνατος θα μείνεις.
Και στην οροσειρά των αθανάτων πανύψηλη κορ-
φή θα γίνεις.

Ένας αιχμάλωτος πολέμου στη Χάγη

Του Σάββα Μενοίκου

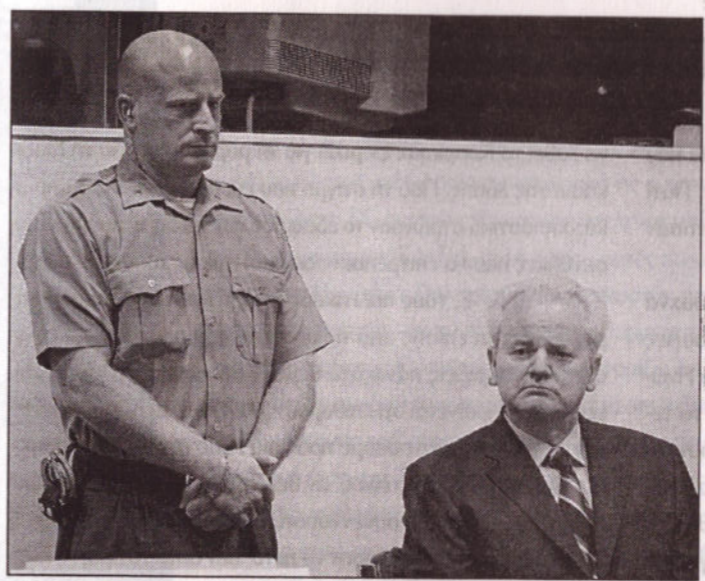
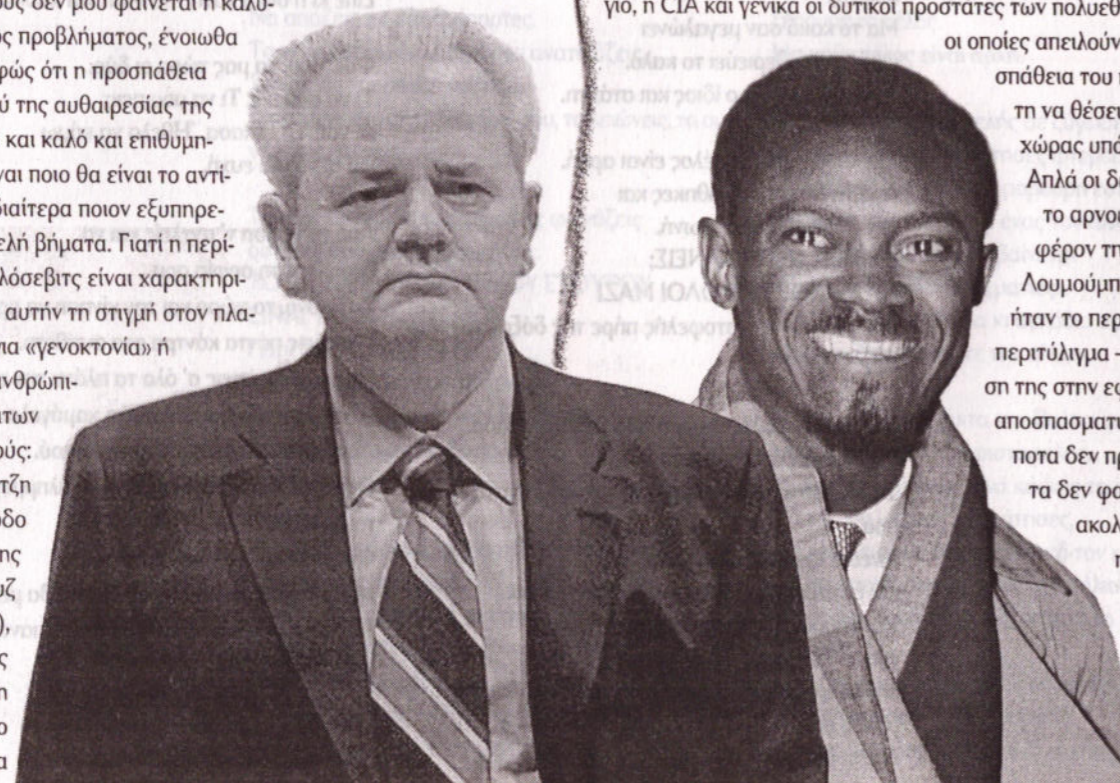
Δεν συμπαθώ το επάγγελμα του πολιτικού. Ελπίζω να γίνει κατανοητό σε λίγες δεκαετίες ότι η άμεση δημοκρατία δεν είναι απλά καλή ιδέα αλλά και μια εφικτή πραγματικότητα με βάση την ηλεκτρονική τεχνολογία. Αυτή η απολογητική εισαγωγή είναι νομίζω αναγκαία για το θέμα του μήνα. Θέλω να συγκρίνω 2 ειδήσεις που αφορούν πολιτικούς. Η μια είναι πρωτοσέλιδη και η άλλη χαμένη στις εσωτερικές σελίδες των εφημερίδων. Η πρώτη, η πρωτοσέλιδη είδηση, αφορά τη δίκη του Σλόμποταν Μιλόσεβιτς στη Χάγη. Ο πρώην πρόεδρος της Γιουγκοσλαβίας κρατείται σε ένα είδος «λευκών κελιών» όπου παρακολουθείται συνεχώς από ενσωματωμένες κάμερες (για να μην αυτοκτονήσει επιώθηκε αρχικά) και είναι υπόχρεος να υπερασπιστεί τον εαυτό του (και την πολιτική του) απέναντι σε ένα δικαστήριο το οποίο «τον απέκτησε» όταν οι δυτικές χώρες έθεσαν την παράδοση του σαν όρο για την παροχή βοήθειας 1.3 δισεκατομμυρίων στη Σερβία. Δεν ξέρω αν το θυμάστε... Έγινε στην αρχή του περσινού καλοκαιριού, πριν τη Γένοβα και πριν την 11/9. Ήταν μια εκπληκτική αγοραπωλησία ανθρώπου μπροστά στα φώτα της δημοσιότητας. Αξίζει να ασχοληθεί κανείς με ένα δικαστήριο που δικάζει ανθρώπους που αγοράστηκαν δημόσια; Η δημιουργία του δικαστηρίου πήγαζε ωστόσο από κάτι διαφορετικό – από την πίεση των οργανώσεων ανθρωπίνων δικαιωμάτων αλλά και της ευρύτερης τάσης για δημιουργία διεθνών νόμων και θεσμών για την εφαρμογή των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Αν και η

μανία για νόμους δεν μου φαίνεται η καλύτερη λύση ενός προβλήματος, ένιωθα και νοιώθω σαφώς ότι η προσπάθεια περιορισμού της αυθαιρεσίας της εξουσίας είναι και καλό και επιθυμητό. Το θέμα είναι ποιο θα είναι το αντίτιμο – και ιδιαίτερα ποιον εξυπηρετούν τα ημιτελή βήματα. Γιατί η περίπτωση του Μιλόσεβιτς είναι χαρακτηριστική. Γίνονται αυτήν τη στιγμή στον πλανήτη 3 δίκες για «γενοκτονία» ή παραβίαση ανθρωπίνων δικαιωμάτων από πολιτικούς: στην Καμπότζη για την περίοδο της κυβέρνησης των Χμερ Ρουζ (1975-1979), για τις σφαγές των Τούτσι στη Ρουάντα το 1994, και για τα

εγκλήματα στην πρώην Γιουγκοσλαβία. Λίγο παράξενη επιλογή δεν είναι; Αν πάρουμε λ.χ. την Άπω Ανατολή έχουμε εγκλήματα και σφαγές για δεκαετίες από τους Γάλλους και τους Αμερικανούς στο Βιετνάμ, την Καμποτζία, το Λάος και πιο πριν στον «εμφύλιο» της Κορέας. Έχουμε επίσης τη σφαγή, τη δεκαετία του 60, μισού εκατομμυρίου αριστερών/κομμουνιστών στην Ινδονησία με εμπνευστή (σύμφωνα και με αμερικανικά έγγραφα) τη CIA. Και από όλα αυτά δικάζεται (με διεθνή απαίτηση) μόνο ένα ακραίο επαναστατικό κίνημα. Είχε άδικο ο Chomsky όταν έγραφε ότι η υπερβολική έμφαση στην Καμπότζη από τα διεθνή ΜΜΕ ήταν ουσιαστικά και ένας τρόπος να ξεχαστεί το Βιετνάμ και τα εγκλήματα των δυτικών στην περιοχή; Στο τέλος έφταιγαν οι επαναστάτες βλέπετε... Οι Καμποτζιανοί είχαν πάντως περισσότερη αξιοπρέπεια από τους ευρωπαίους Σέρβους. Επέμεναν να γίνει η δίκη στην Καμπότζη.

Η Ρουάντα είναι δίπλα από το Κόνγκο από όπου έρχεται η δεύτερη μου είδηση. Ήταν μια μικρή είδηση στις εσωτερικές σελίδες της International Herald Tribune: έλεγε ότι η Βελγική κυβέρνηση αναγνώριζε και απολογείτο για τις ευθύνες «μελών της τότε κυβέρνησης και άλλων παραγόντων του Βελγίου» για τα γεγονότα που οδήγησαν στη δολοφονία του αντιποικιακού ηγέτη και πρώτου προέδρου της χώρας, του Πατρίτς Λουμούμπα. Ήταν βέβαια γνωστό το ότι τον καθοριστικό ρόλο στην ανατροπή και τη δολοφονία του Λουμούμπα τον έπαιξαν το Βέλγιο, η CIA και γενικά οι δυτικοί προστάτες των πολυεθνικών εταιρειών οι οποίες απειλούνταν από την προσπάθεια του κογκολεζου ηγέτη να θέσει τον πλούτο της χώρας υπό τοπικό έλεγχο.

Απλά οι δυτικοί μέχρι τώρα το αρνούσαν. Το ενδιαφέρον της είδησης για τον Λουμούμπα, λοιπόν, δεν ήταν το περιεχόμενο αλλά το περιτύλιγμα – η ασήμαντη θέση της στην εφημερίδα και το αποσπασματικό ύφος της... Τίποτα δεν προηγήθηκε τίποτα δεν φαίνεται ότι θα ακολουθήσει. Εκείνη η δολοφονία, που ήρθε μετά από ένα αιώνα αποικιοκρατίας, στοίχισε στο λαό του Κόνγκο

άλλα 37 χρόνια εκμετάλλευσης, καταπίεσης, καταχρέωσης στους ξένους. Δεν ήταν γενοκτονία για όλα εκείνα τα εκατομμύρια που αντί να προσπαθούν να φτιάξουν μια έστω υποφερτή ζωή αναγκάστηκαν να φυτοζωούν και να πεθαίνουν υπό ένα καθεστώς το οποίο συντηρούσε η Δύση για χάριν των πολυεθνικών; Γιατί δεν γίνεται δίκη κάποιου βέλγου κυβερνητικού ή, έστω, πράκτορα; Εδώ άμα βρεθεί κανένα κούφταλο, 90αρης Ναζί, μας τον κουβαλούν πρώτο πλάνο και τον δικάζουν. Είναι δυνατόν να μην έζησε κανένας από αυτούς που ευθύνονταν για τα εγκλήματα στο Κόνγκο; Ή μήπως επειδή τα θύματα είναι μαύροι; Δεν είναι καθόλου υπερβολική ερώτηση. Δίπλα από το Κόνγκο είναι η Ρουάντα όπου γίνεται δίκη για πολιτικά εγκλήματα – αλλά εκεί δικάζονται μαύροι πάλι βλέπετε. Κάθε φορά που προσπαθώ να καταλάβω γιατί από όλα τα εγκλήματα μαζικών σφαγών που έχουν γίνει στην Αφρική, επιλέχτηκε η Ρουάντα για να επικεντρωθεί το αποσπασματικό βλέμμα των δυτικών ΜΜΕ, βρίσκομαι αντιμέτωπος με μια σειρά από μυστήριες «συμπώσεις». Οι σφαγές έγιναν όταν ένα πολιτικό κίνημα της πλειοψηφικής φυλής των Χούτου επιτέθηκε ενάντια στη μειοψηφική φυλή των Τούτσι, το αντάρτικο κίνημα των οποίων ήταν υπεύθυνο για τη δολοφονία του προέδρου της χώρας. Και ορθώς βεβαίως γίνονται δίκες. Είναι όμως άραγε απλή σύμπτωση το ότι αυτή η ξαφνική ευαισθησία για «τη σφαγή των αφρικανών» έχει να κάνει με τους Τούτσι οι οποίοι ήταν οι σύμμαχοι των δυτικών αποικιοκρατών; Και δεν είναι παράξενο επίσης ότι δεν φαίνεται να ενοχλείται κανένας από το γεγονός ότι σήμερα κυβερνά η μειοψηφία – και μάλιστα με την υπερουπλία που απέκτησε από τους δυτικούς της σύμμαχους έχει εισβάλει και στο Κόνγκο; Γιατί λοιπόν δικάζεται ο Μιλόσεβιτς; Ουσιαστικά ο Μιλόσεβιτς δικάζεται γιατί ήταν ανυπότακτος. Ο Μιλόσεβιτς είναι ο κληρονόμος της αδέσμευτης γεωπολιτικής στρατηγικής του Τίτο. Στις τραγωδίες που ακολούθησαν την πώση της σοσιαλιστικής Γιουγκοσλαβίας προσπάθησε να διατηρήσει ένα είδος ανεξαρτησίας για τη νέα Γιουγκοσλαβία με ευκαιριακές συμμαχίες στο εξωτερικό (με τους Αμερικανούς ενάντια στους Γερμανούς, με τους Ρώσους ενάντια στους δυτικούς) και το εσωτερικό (με τους εθνικιστές αλλά και με τους φιλελευθέρους). Στον πόλεμο της Βοσνίας λ.χ. ο Μιλόσεβιτς ήταν πιο κοντά στους Αμερικανούς και συχνά σε αντίθεση με τη δεξιά ηγεσία των Σερβοβόσνιων. Το πραγματικό έγκλημα του Μιλόσεβιτς ήταν η αντίσταση του στο ΝΑΤΟ το 1999. Τότε, για όσους ξέχασαν, το ΝΑΤΟ επεκτεινόταν στην ανατολική Ευρώπη και γιόρταζε τα 50 του χρόνια με ένα ρητορικό πλαίσιο που έλεγε ότι το ΝΑΤΟ θα αναλάμβανε τη δικαιοδοσία μιας περιοχής που θα

έφτανε μέχρι την κεντρική Ασία. Αν ο Μιλόσεβιτς υπόкупτε τότε, το ΝΑΤΟ θα εμφανιζόταν σαν ένας οργανισμός που μπορούσε να υποκαταστήσει τον ΟΗΕ. Το νευραλγικό στοιχείο στην αντιπαράθεση ήταν η έννοια της κυριαρχίας – της ανεξαρτησίας όπως τη λέμε εδώ κάτω. Αν η Γιουγκοσλαβία την παρέδιδε οικειοθελώς, η δυτική ηγεμονία θα ήταν αναμφισβήτητη. Η άρνηση του Μιλόσεβιτς, σαν εκπροσώπου της τελευταίας ίσως αναλαμπής της αδέσμευτης Γιουγκοσλαβίας του 20ου αιώνα, να υποσταχεί οδήγησε σε εκείνες τις 78 ημέρες βομβαρδισμού οι οποίες χάλασαν την καλοπροαίρετη εικόνα του ΝΑΤΟ. Η έκρηξη του αντιδυτικού αισθήματος τότε στη Ρωσία και την Κίνα ήταν απλά συμπτώματα του ευρύτερου κλίματος. Στο τέλος το ΝΑΤΟ υποχρεώθηκε να υποχωρήσει στα δυο κυριότερα σημεία: αποδέχτηκε την αρχή της κυριαρχίας της Γιουγκοσλαβίας και τη δικαιοδοσία του ΟΗΕ...

Νοιώθω μια αμηχανία γύρω μου για το θέμα του Μιλόσεβιτς. Ίσως η αμηχανία να πηγάζει από τα διλήμματα που προκαλεί η συνοριακή μας θέση ανάμεσα στη Δύση και τους «υπόλοιπους». Δεν μας θυμίζει, εμάς τους Κύπριους, πραγματικά τίποτα ο αγώνας για την κυριαρχία/ανεξαρτησία μιας κοινωνίας, η επιμονή να είναι ο ΟΗΕ η ειρηνευτική δύναμη σε μια διαμάχη; Τα διλήμματα της εξωκοινοβουλευτικής μας αριστεράς, η οποία είναι και το ιστορικό τέκνο του αντι-ιμπεριαλισμού/αντιφασισμού της περιόδου 1960-80, είναι, νομίζω, τα πιο ενδιαφέροντα. Διάβασα στο προηγούμενο τεύχος του «Εξ Υπάρχης» το κείμενο-έκκληση των αγαπητών μου καφερόβιων της επόμενης σελίδας, για μια κυπριακή ευρωπαϊκή αριστερά. Συμφωνώ με το κείμενο αλλά δεν κατάλαβα γιατί το να κάνουμε ένα δικαιοδοτικό κίνημα έχει να κάνει με το «ευρωπαϊκό κεκτημένο». Δεν θα είναι, ιστορικά, αυτό το κίνημα συνέχεια του δικού μας, του κυπριακού, δικαιοδοτικού και πολιτικού κινήματος των απεργιών του 1948; Αυτό ίσως να φαίνεται ότι είναι άσχετο με τον Μιλόσεβιτς και τον Λουμούμπα. Είναι όμως; Τι σόι επανάσταση θέλουμε να κάνουμε αν ξεχάσουμε εκείνο το ερωτικό κοκτέιλ των αρωμάτων του παγκόσμιου χωριού (της Λατινικής Αμερικής, της Αφρικής, της Ασίας, των Αράβων) που κουβαλούσαν τα οράματα της δεκαετίας του 60 και του 70; Τότε που η λέξη «τρίτος κόσμος» δεν ήταν βρισιά. Τι σόι αριστερά θα είμαστε αν ξεχάσουμε, εμείς οι γείτονες, την εικόνα του φενταγίν της παλαιστινιακής επανάστασης και μεινουμε μόνο στον ευρωπαϊκό καθωσπρετισμό; Νομίζω ότι το θέμα του ιμπεριαλισμού και του ηγεμονισμού της Δύσης είναι και πάλιν νευραλγικά. Και σε αυτό το πλαίσιο ο Μιλόσεβιτς δεν είναι πλέον ένας πολιτικάντης. Είναι ένας αιχμάλωτος του πολέμου που έχει ξανακυρήξει η Δύση για πολιτική, οικονομική και πολιτιστική ηγεμονία.

Για την πολιτική δραστηριότητα του Χάρβαρντ

■ Σ. Νομίζω σήμερα να κουβεντιάσουμε το θέμα που δημιουργήθηκε τελευταία με την ομάδα του Χάρβαρντ. Γιατί ενόχλησε τόσο πολλά το γεγονός ότι πιθανόν να συζητήσαν πιθανή λύση του Κυπριακού.

■ Κ. Υπόψη ότι πρόκειται για κάτι που γίνεται συχνά τα τελευταία χρόνια με διάφορες ομάδες και με πρωτοβουλίες επίσης διάφορες, δηλαδή και από πλευράς ιδρυμάτων των Ηνωμένων Πολιτειών και ιδρυμάτων της ΕΕ. Προσπαθούν τα τελευταία τουλάχιστον δεκαπέντε χρόνια να έλεγα να φέρουν κοντά Τουρκοκύπριους και Ελληνοκύπριους, τους οποίους τα ιδρύματα αυτά θεωρούν ως άτομα που έχουν άποψη για το θέμα ή που μπορεί να διαδραματίσουν ένα ρόλο στην κοινωνία για την επίλυση του Κυπριακού και με διάφορες ευκαιρίες τους καλούν να συζητήσουν. Θα έλεγα ότι πρόκειται για κάτι το οποίο έχει ουσιαστική σημασία, δηλαδή είναι εκατοντάδες άτομα που εμπήκαν μέσα σε αυτή τη διαδικασία μέσα από αυτές τις πρωτοβουλίες και είναι άτομα διαφόρων θέσεων μέσα στην κοινωνία και άτομα διαφόρων ειδικοτήτων και ευαισθησιών.

■ Σ. Και το θέμα είναι ότι ακόμα και να μην κουβεντιάσουν για τη λύση αυτή καθαυτή όταν βρέθονται Ελληνοκύπριοι τζιαι Τουρκοκύπριοι το πιο πιθανόν μετά που τις πρώτες δυο τρεις κουβέντες εννά συζητήσουν για την πολιτική κατάσταση τζιαι για το μέλλον. Επομένως ακόμα τζιαι να μην υπήρχε ο στόχος εκ των προτέρων που τους διοργανώτες να φέρουν τούντα θέματα έρκεται τζιαι σαν φυσιολογικό να κουβεντιάσουν τζιαι για πιθανές λύσεις.

■ Κ. Ε, το θέμα φαίνεται όμως ότι δεν είναι τόσο απλό. Δηλαδή δεν ήταν πρωτοβουλίες που στοχεύαν απλώς στο να φέρουν ανθρώπους κοντά για να μιλήσουν, αλλά φαίνεται ότι, έστω και κοιτάζοντας εκ των υστέρων υπήρχε στόχευση. Μέσα σε όλους αυτούς τους κύκλους των συνομιλιών υπήρξε ένας προβληματισμός, κάποιοι κρατούσαν αν θέλετε τις απόψεις, κρατούσαν αρχεία. Και όπως έγινε και στο Χάρβαρντ, από το Παγκόσμιο Ίδρυμα Ειρήνης, φαίνεται ότι έτυχαν και επεξεργασίας. Δηλαδή, τα διάφορα σημεία που βγαίνουν τελικά τυχάνουν κάποιας επεξεργασίας και διαμορφώνουν κάποιες προτάσεις οι οποίες τίθενται υπόψη διαφόρων αρμοδίων υπηρεσιών.

■ Σ. Μα είναι φυσιολογικό ρε Κωστή. Ακόμη και αθώα να εξεκινούσαν οι διοργανώσεις τούντων συναντίσεων, που πολλοί διοργανώτες δεν ξεκίνησαν καθόλου αθώα, υπάρχουν πολιτικές σκοπιμότητες των κυβερνήσεων που διοργανώνουν τις συναντήσεις...

■ Κ. Και βάζουν και τα ανάλογα κονδύλια, βέβαια για να γίνουν.

■ Σ. Τζιαι εν φυσιολογικό να το περιμένουμε. Δηλαδή όταν η ΕΕ πληρώνει περιμένει να φκουν κάποια πράγματα τα οποία θα είναι μες τους στόχους της γενικής πολιτικής της ΕΕ ή μιας συγκεκριμένης χώρας. Οι διάφορες κυβερνήσεις έχουν συγκεκριμένες απόψεις για το πως πρέπει

να λυθεί το Κυπριακό. Εν μιλώ για τη μορφή αλλά για τη διαδικασία της λύσης. Που τη στιγμή που επεμβαίνουν στο Κυπριακό, ουσιαστικά στρώνουν το έδαφος ώστε να δημιουργηθούν οι συνθήκες που να επιτρέπουν τους πολιτικούς τους στόχους.

■ Κ. Ε, τους πολιτικούς τους στόχους οι οποίοι διαμορφώνονται επίσης από τις απόψεις που ακούουν. Ας είμαστε πολύ ακριβείς πάνω στο θέμα. Κάποιες κυβερνήσεις του εξωτερικού φαίνεται ότι επιθυμούν μια λύση στο Κυπριακό. Θεωρούν ότι για να κινηθούμε προς μια λύση στο Κυπριακό πρέπει να χαμηλώσει το τείχος, αν θέλεις, και να μπουν διάφοροι άνθρωποι σε κάποια συνεννόηση, Ελληνοκύπριοι με Τουρκοκύπριους, και επροσπαθήσαν να πετύχουν αυτό το πράγμα. Εφέραν όντως με διάφορες ευκαιρίες πολλές εκατοντάδες, δεν ξέρω αν πρέπει να πω και χιλιάδες Τουρκοκύπριους σε επαφή με Ελληνοκύπριους, μέσα από διάφορες διοργανώσεις, (και μέσα σε αυτό το πιο μεγάλο «κλίμα επαναπροσέγγισης», που συμβάλαν να εκδηλωθεί ανοικτά), υπάρχουν και αυτές οι πιο «σοβαρές» συνομιλίες μεταξύ πιο επιλεγμένων ατόμων.

■ Σ. Ναι, στην ουσία θα πρέπει να είμαστε βλάκες για να περιμένουμε ότι αυτά τα πράγματα δεν πρέπει να υπάρχουν. Δηλαδή, πρώτον είναι φυσιολογικά και δεύτερον δεν πρέπει να είναι ενοχλητικά για κανένα με την έννοια ότι κάποια άτομα έχουν απόψεις, συμμετέχουν και τις εκφράζουν. Το πρόβλημα είναι γιατί ενοχλήθηκε ένα κομμάτι της Κυπριακής κοινωνίας με έναν τέτοιο τρόπο ώστε εδημιούργησε αίσθηση προδοσίας προς άτομα που κινούνται μες τούντες κατευθύνσεις τζιαι ώστε αν είναι δυνατόν να κόψουν οποιανδήποτε επαφή. Δεν τους ενδιέφερε αν εσυζητήσαν ή αν δεν εσυζητήσαν το Κυπριακό στο Χάρβαρντ. Το πρόβλημα τους είναι ουσιαστικά γιατί γίνονται οι επαφές, τζιαι τούτες οι επαφές δημιουργούν πολιτικές συνθήκες τις οποίες τζιαινού που αντιδράσαν δεν τις θέλουν να δημιουργηθούν. Τζιαι είναι χαρακτηριστικό ότι αντιδράσαν γενικώς ακροδεξιοί τζιαι επιάσαν το τζιαι λλιο άτομα που νιώθουν ότι φέφκει ο κεντρικός έλεγχος τζιαι μπορεί να φκουν ιδέες νέες μεσα το Κυπριακό.

■ Κ. Ε, κατ' αρχήν εγώ θα έλεγα ότι δεν θα προσπερνούσα με τόση επιείκεια το θέμα, θα έλεγα ότι υπάρχει θέμα, αλλά θα πρέπει να το καθορίσουμε. Ασφαλώς, ενοχλούνται κάποιοι που δεν θα ήθελαν να οδεύσει το Κυπριακό προς λύση, ενοχλούνται κάποιοι που θεωρούν ότι από τις δυτικές χώρες μαγειρεύεται μια λύση η οποία δεν θα πρέπει να είναι επιθυμητή και νομίζω υπάρχει και μια επιφύλαξη ως ένα βαθμό, ή και ενδεχομένως πολύ βαθιά επιφύλαξη, από άτομα που θεωρούν ότι δεν είναι δυνατόν μέσα σε αυτές τις συναντήσεις να βγει κάτι το οποίο να αντιστοιχεί με τα ενδιαφέροντα του κυπριακού λαού.

■ Σ. Του κυπριακού ή του ελληνοκυπριακού λαού;

■ Κ. Του κυπριακού λαού γιατί υπάρχει και από την άλλη πλευρά επιφύλαξη. Δεν είναι μόνο από τους Ελληνοκύπριους.

Θα σου έλεγα μάλιστα ότι υπάρχει παραπάνω επιφύλαξη από την άλλη πλευρά, ειδικότερα σε ότι αφορά τις συναντήσεις που διοργανώνει η ΕΕ, οι οποίες θεωρούνται τελείως επιζήμιες από την τουρκοκυπριακή Δεξιά, αλλά και σε αυτές που διοργανώνονται στις Ηνωμένες Πολιτείες. Είναι το γνωστόν, ότι στην επαναπροσέγγιση έχουν πιο πολλή δυσκολία να συμμετέχουν οι Τουρκοκύπριοι από τους Ελληνοκύπριους. Εγώ νομίζω ότι ο καθένας δικαιούται να συνομιλεί με οποιονδήποτε για οποιοδήποτε θέμα, επομένως και για το Κυπριακό με τους Τουρκοκύπριους, ή με του Τούρκους ή με του Έλληνες ή με τους Αμερικανούς ή με τους Ευρωπαίους αλλά ταυτόχρονα πρέπει να δούμε εξ αντικειμένου πόσο καλό προσφέρουν ή δεν προσφέρουν αυτές οι συναντήσεις. Ένα είναι το δικαίωμα του, δεύτερον να μην είναι προδότες, πληρώνουν ένα δημοκρατικό τους δικαίωμα, από κει και πέρα έχουμε να δούμε αν αυτού του τύπου οι συνομιλίες αντιπροσωπεύουν τα συμφέροντα των Κυπρίων. Πρέπει να το δούμε και αυτό. Είναι συνομιλίες οι οποίες καταλήγουν σε κάποια συμπεράσματα, έχουμε να τα σχολιάσουμε αν μη τι άλλο.

■ Σ. Τα συμπεράσματα να τα σχολιάσουμε σε κάθε περίπτωση από τη σκοπιά τη δική μας. Το να συνομιλεί ο Ντενκτάς και ο Κληρίδης εν τζιαι σημαίνει ότι εξυπηρετούνται τα συμφέροντα του κυπριακού λαού. Το να κουβεντιάσει ο Χ παράγοντας με το Ψ παράγοντα Τούρκο το ίδιο πράγμα είναι, εξαρτάται τι αντιπροσωπεύει ο κάθε παράγοντας μέσα στην κοινωνία, ποια συμφέροντα εξυπηρετεί.

■ Κ. Μα ακριβώς αυτό θέλω να πω. Ότι μέσα από αυτή τη διαδικασία, πέρα του ότι έχεις δικίο πρέπει να δούμε κάθε φορά το πολιτικό περιεχόμενο μιας θέσης για να την κρίνουμε, και είναι κρίμα που αυτές οι συνομιλίες μένουν -όχι μυστικές- απλώς δεν ασχολήθηκαν τα μίντια μαζί τους. Λογικά έπρεπε να δημοσιεύονται, να μεταφράζονται για να έχουμε όλοι πρόσβαση και έπρεπε να αποτελέσουν μέρος του δημόσιου διαλόγου για το Κυπριακό. Και είναι στενάχωρο το γεγονός ότι υπάρχει μια σχετική κρυψινοία γύρω από το θέμα, και υπάρχει γιατί πολλοί προσεγγιστές δεν τολμούν να μιλήσουν ανοικτά, είναι φαύλος κύκλος. Και δέχονται μια κατάσταση μισο-παρνομίας στη συμπεριφορά τους οι ίδιοι. Δηλαδή, δεν ανακοινώθηκε ασ πούμε, η παρέμβαση του κ. Αβέρωφ στην ομάδα του Χάρβαρντ. Γιατί ο κ. Αβέρωφ δεν έβαλε στην εφημερίδα, «να η παρέμβασή μου στην ομάδα του Χάρβαρντ». Νομίζω έπρεπε να γίνεται αυτό το πράγμα. Θέλω να πω ότι και από την πλευρά των εθνικιστών ή των απορριπτικών υπάρχει μια απόρριψη αυτών των συνομιλιών αλλά υπάρχει και από την πλευρά των συμμετεχόντων μια συμπεριφορά η οποία σαν να αποδέχεται ότι πιθανόν να μην είναι και πολύ σωστό αυτό που κάνουν.

■ Σ. Ναι, οι παραπάνω στην ουσία εν τζιαι δέχονται ότι εν απόλυτα σωστό αυτό που κάνουν. Υποψιάζονται ότι

πιθανόν να μέννε τζιαι σωστό. Αν το πάρουμε τζιαι που τη βάση ότι οι απορριπτικοί τζιαι οι ενδοτικοί ουσιαστικά είναι το ίδιο, είναι ουσιαστικά δύο πλευρές μιας αστικής πολιτικής τζιαι δεν είναι η δεξιά με την αριστερή πολιτική, τότε ορισμένες ομάδες που συμμετέχουν εάν ξεκινούν με την αστική λογική νιώθουν εν μέρει ότι κάμνουν τζιαι μιαν μικρή προδοσία [προς την τακτική που είχε μέχρι σήμερα η αστική τάξη της Κύπρου, τζιαι ψάχνονται μέσα σε διαφορετικούς δρόμους. Τζιαι το δεύτερο, αισθάνονται ότι η κοινωνία δεν αποδέχεται αυτό το πράγμα τζιαι επομένως πρέπει να το κρύψουν γιατί θα απορριφθούν από την κοινωνία. Το πρόβλημά μου εμένα δεν είναι τι συνομιλούν. Ξέρουμε ότι άμα συναντηθεί ο Λόρδος με τον αντίστοιχο τον Τούρκο -εν θυμούμαι το όνομά του- εννα μιλήσουν για το πως εννά ανοίξουν τα ξενοδοχεία τους, πως εννά ρίξουν τις τιμές τζιαι πως εννα φέρουν παραπάνω τουρίστες, διότι εν τζιαινο που τους ενδιαφέρει. Όταν συναντηθούμε εμείς με κάποιους αντίστοιχους αριστερούς εννα πούμε τελείως διαφορετικά πράγματα. Εν μπορούμε να βάλουμε στο ίδιο καλάθι όλα τα πράγματα. Για να επιστρέψω στο αρχικό, τζιαινο που μου έκαμε εντύπωση είναι η εντύπωση μέσα στην κυπριακή κοινωνία. Κατ' αρχήν η αντίδραση του Αβέρωφ Νεοφύτου τζιαι η αντίδραση Αναστασιάδη. Ο Νεοφύτου υποστήριξε με σαφήνεια αυτή την δραστηριότητα πάλε που την πλευρά της αστικής τάξης. Ότι εφόσον πάμε για να ζήσουμε με τους Τούρκους θα συνομιλούμε μαζί τους, περίπου τούντο πράγμα είπε. Εάν δεν θέλουμε τότε δεν εννοούμε πραγματικά ότι θα κάμουμε ένα κράτος το οποίο θα έχει τζιαι Τούρκους μέσα. Τουλάχιστον τούντο εν η σούμα που έβγαλα που τις συνεντεύξεις του. Ο Αναστασιάδης τζιαινο που είπε είναι ότι να μην να βρισκόμαστε αλλά να μην μιλούμε για πράγματα ευαίσθητα, να τα αφήνουμε στους υπεύθυνους. Τούντο νομίζω είναι ο φόβος της αστικής τάξης (ας χρησιμοποιήσουμε τον όρο): μήπως τζιαι κυκλοφορήσουν ιδέες που εν εντελώς έξω που τους άξονες της ελληνοκυπριακής πολιτικής μέχρι σήμερα. Τζιαι εν φυσικό να φκούν έξω που τους άξονες γιατί το πρόβλημα εδιαφοροποιήθηκε δραματικά μέσα στα τελευταία 20 χρόνια, αλλά η αστική τάξη λειπει περίπου τα ίδια πράγματα.

■ Κ. Κατ' αρχήν δεν είναι η αστική τάξη, είναι η κεντρική κυβέρνηση.

■ Σ. Ναι, εντάξει. Δηλαδή, τζιαι πράγματα που δεν αντιστοιχούν με τις πράξεις που γίνονται σήμερα. Ο κόσμος, αν το βάλουμε έτσι γενικά, οι διάφορες μονάδες που μπορεί να ξεχωρίζουν στην κοινωνία, ψάχνονται σε διαφορετικά πράγματα στο κυπριακό που τα επίσημα, τα οποία εκαθοριστήκαν που την εποχή του Μακαρίου τζιαι κρατούμε τα μέχρι σήμερα. Αν έρτουν μες τις συζητήσεις καινούριες εντελώς ιδέες, μπορεί τούντο το οικοδόμημα που εκτίσαν να πέσει.

■ Κ. Εγώ νομίζω ότι βασικά η αντίδραση που εκφράζεται είναι κυρίως από τα άτομα που δεν θέλουν να προχωρήσει ο διάλογος, παρά από την κεντρική εξουσία, και είναι χα-

ρακτριστικό το ότι εσυμμετείχαν ο Αβέρωφ και ο Παπαπέτρου. Στην πραγματικότητα επειδή δεν είναι κουτοί, έχω την εντύπωση ότι η κυπριακή κυβέρνηση, στην συγκεκριμένη περίπτωση του Χάρβαρντ, εμπειράθηκε μιαν ανεπίσημη συζήτηση λίγο πιο ανοιχτή από ότι στις συνομιλίες. Δηλαδή αυτό ήταν ένα πείραμα όχι μόνο από τους Αμερικάνους για να βγάλουν συμπεράσματα, αλλά και για τους Ελληνοκύπριους και τους Τουρκοκύπριους. Και για να είναι κάπως καλυμμένο αυτό το πράγμα υπήρξαν και μερικά άτομα εκτός κυβέρνησης. Υπήρχαν κάποιες δικλίδες ασφαλείας, νομίζω όμως ότι στην πραγματικότητα είναι μια ανοιχτή ανεπίσημη κουβέντα που έγινε. Ουσιαστικά με την έγκριση του κ.Κληρίδη και του κ.Ντενκτάς. Δεν ήταν δυνατόν να συμμετέχουν αρκετά από αυτά τα άτομα, χωρίς την έγκριση των δυο αυτών.

■ Κ. Πρόκειται για είναι ένα πείραμα στο οποίο συμμετέχουν όλες οι πλευρές. Δεν υπάρχει κανένας κουτός μέσα στην ιστορία τούτη. Εν πάση περιπτώσει, εγώ θα ήθελα, για να μπορούμε και σε μία παράγραφο κριτική, να πω ότι ακριβώς όλες τούτες οι συνομιλίες με βάση τα δεδομένα που έχουμε -πιθανόν να έχουν γίνει και συνομιλίες που δεν τις έχουμε υπόψη μας- μάλλον είμαι σίγουρος ότι έχουν γίνει και με ακαδημαϊκούς και με άτομα πιο ανεξάρτητα από την κυβέρνηση και πιθανόν να υπάρχουν και πράγματα που είναι όντως ενδιαφέροντα. Δεν τα ξέρω, αλλά το σημαντικό που βγαίνει και πάλι από αυτή την ιστορία είναι ότι και πάλι οι πολίτες είναι απόντες. Και βεβαίως είναι απόντες, γιατί να θέλει το αμερικανικό πανεπιστήμιο Α ή Β να βάλει τους πολίτες σε διάλογο εάν οι ίδιοι δεν το διεκδικήσουν. Επομένως μένει ανοιχτό κεφάλαιο του να διεκδικήσουν οι Κύπριοι πολίτες το δικαίωμα τους να συνομιλούν μεταξύ τους, είτε Τουρκοκύπριοι είτε Ελληνοκύπριοι είναι και βεβαίως να συζητούν πάνω απ' όλα για το Κυπριακό. Αφού τους ενδιαφέρει άμεσα. Εγώ νομίζω ότι αυτό είναι που λείπει και αυτό είναι που κάνει αυτές τις διοργανώσεις να αποκτούν μια σημασία μες την κοινωνία, την οποία δεν έχουν στην πραγματικότητα. Την αποκτούν διότι υπάρχει ένα κενό.

■ Σ. Σωστό. Και εκείνο που νομίζω έχει σημασία είναι εμείς να φωνάζουμε ή τουλάχιστον να μπαίνουμε σε τούτη τη λογική. Δηλαδή στις συναντήσεις μας με τους Τούρκους εν θα πρέπει να φουόμαστε να μιλήσουμε για το Κυπριακό. Αντίθετα πρέπει να μιλούμε για να λέμε τις απόψεις που υπάρχουν. Τούτο θα βοηθήσει να φανεί ότι τζιαι κομμάτια της Αριστεράς ή αριστερά άτομα έχουν απόψεις για το Κυπριακό.

■ Κ. Ναι, αλλά δυστυχώς τα κομμάτια της Αριστεράς είτε τα αριστερά άτομα δεν εκαταφέραν να κάμουν τέτοιες συνομιλίες, μιαν κοινή οργάνωση για να συζητήσουν το θέμα αν μη τι άλλο, και δεν εκαταφέραν να εκδώσουν μια συζήτηση της προκοπής. Υπάρχει το κενό, και επειδή υπάρχει αποκτούν μια σημασία αυτές οι συνομιλίες, η διερεύνηση του

Κυπριακού τέλους πάντων που γίνεται όπως γίνεται και η οποία είναι καλά να συνεχίσει να γίνεται κατά τη γνώμη μου.

■ Σ. Ναι, μα το θέμα είναι ότι είτε θέλουμε να συνεχίσει είτε όχι, ένενα συνεχίσει. Εν μέρος μιας κοινωνικής διαδικασίας. Δηλαδή ακόμα τζιαι να με το εδιοργάνωνε το Χάρβαρντ ή οποιαδήποτε κυβέρνηση κάπως θα εδιοργανώνουνταν τούτα τα πράματα. Τα τμήματα της αστικής τάξης ψάχνουνται τζιαι σε τούνο θέμα.

■ Κ. Εγώ είμαι βέβαιος ότι αν δεν εμπλεκόντουσαν δυναμικά ξένες κυβερνήσεις σε αυτή τη διαδικασία, οι συναντήσεις αυτές δεν θα εγίνονταν. Δηλαδή εχρειάστηκε να υπάρξει η παρέμβαση ενός Θεού, μιας Αμερικής, μιας ΕΕ για να γίνουν αυτές οι συναντήσεις. Έχω την πεποίθηση πως για να πάμε καλά, πρέπει αυτό το δικαίωμα να το διεκδικήσουν οι πολίτες. Άμα δεν το διεκδικήσουν οι πολίτες θα πρόκειται για μια διαδικασία κολοβή.

■ Σ. Να κλείσουμε με μια ερώτηση. Πρώτον δεν εκατάλαβα τη στάση του ΑΚΕΛ πάνω στούντο πράμα τζιαι έπιασα μια αίσθηση ότι το ΑΚΕΛ ενοχλήθηκε με κάτι τις.

■ Κ. Το ΑΚΕΛ ενοχλήθηκε κατ' αρχήν από πριν να γίνουν αυτές οι συνομιλίες, διότι όπως έχω μάθει, και είναι δημοσιευμένο στο περασμένο τεύχος του ΕΞ Υπαρχής, παλαιότερα συμμετείχαν άτομα του ΑΚΕΛ σε τέτοιες πρωτοβουλίες, στη συγκεκριμένη αρνήθηκαν, ενώ είχαν προσκληθεί. Μια και έθεσες το θέμα θα επιχειρήσω μια απάντηση. Δικαιωματικά το ΑΚΕΛ έχει μια ισχυρή επιφύλαξη για το που θα οδηγήσουν το Κυπριακό οι ξένες δυνάμεις. Δηλαδή από μια πλευρά, θα έλεγα ευτυχώς που οι Δυτικοί επιδιώκουν ειρήνη στην Κύπρο την περίοδο αυτή -θεωρώ ότι συμπίπτει αυτή τους η επιδίωξη με τη δική μου, να μην έχουμε πολεμικές εξάρσεις- θεωρώ ότι πρέπει να συνομιλούμε και μας βοηθούν να συνομιλούμε αλλά ταυτόχρονα έχουν ασφαλώς και κάποιες επιδιώξεις σε αυτή τη διαδικασία. Δεν είναι αγαθοί παρεμβασίες. Και πολύ φυσιολογικά υπάρχει μια επιφύλαξη από πλευράς ΑΚΕΛ που είναι μια επιφύλαξη ιστορική κιόλας έναντι των χωρών αυτών, και προσωπικά συμφωνώ ότι πρέπει να είμαστε επιφυλακτικοί προς αυτές τις χώρες.

■ Σ. Δεν πρέπει να περιμένουμε τίποτε από αυτές τις χώρες που να μην εξυπηρετεί τα συμφέροντά τους.

■ Κ. Μα και ο ίδιος ο Κληρίδης, αν θεωρήσουμε ότι μερικές από αυτές τις συναντήσεις είναι κατά κάποιον τρόπο πειραματικές παρασυνομιλίες, θα ήθελε φυσιολογικά να εμπλέξει το ΑΚΕΛ σε αυτή τη διαδικασία και φυσιολογικά το ΑΚΕΛ ως αντιπολίτευση θα έπρεπε να κρατήσει μια απόσταση. Στο κάτω κάτω το ΑΚΕΛ συνομιλεί με τα κόμματα της αριστεράς τα Τουρκοκυπριακά. Συνομιλεί, δεν λεω ότι ο διάλογος που κάνουν είναι καλός ή ότι συνομιλεί σωστά, ή ότι παίρνει τις σωστές θέσεις. Το ΑΚΕΛ είναι ένα κόμμα που δεν έχασε ποτέ τη δυνατότητα να συνομιλεί, σε επίπεδο ηγεσίας βέβαια. Δηλαδή στο κάτω κάτω το ΑΚΕΛ είναι το μόνο κόμμα που δεν χρειάζεται να συμμετέχει σε συνομιλίες τύπου Χάρβαρντ αλλά να διοργανώνει τις δικές του. Θα ανέμενα όμως ότι θα ενέπλεκε περισσότερο κόσμο.

εξ υπαρχής ■ Δελτίο εγγραφής συνδρομητών

Ονοματεπώνυμο:.....
Διεύθυνση:.....
Πόλη:..... Τ.Τ.:.....
Επαρχία:.....
Τηλ. Οικίας:..... Φαξ Οικίας:.....
Τηλ. Οικίας:..... Φαξ Εργασίας:.....
Επάγγελμα:.....

Τιμή συνδρομής: εσωτερικού ετήσια £25.00. Υπόλοιπες χώρες Ευρώπης £30.00. ΗΠΑ £32.00. Αυστραλία £41.00.

Επιταγές στο όνομα: Επικοινωνία Πολιτών Γέφυρα Λτδ

εξ υπαρχής

Πολυαγαπημένοι μου
συνδρομητές και συνδρομήτριες,
για τρίτο τώρα Μάρτη νιώθω
τη θέρμη των χεριών σας
στο σώμα μου και αντικαθρεφτίζω
το ενδιαφέρον της ματιάς σας
στο πρόσωπό μου.

Θα ήταν άραγε πολύ να σας ζητήσω
να μου βρείτε ακόμα ένα
συνδρομητή/συνδρομήτρια ο καθένας σας
ή η κάθε μια σας; Τώρα που περάσαμε
τις δυσκολίες των βουνών, συνοδέψτε με
για λίγο στις δυσκολίες των πεδιάδων.

